

2de vergadering

Woensdag 16 september 2009

Aanvang 10.15 uur

Voorzitter: Verbeet

Tegenwoordig zijn 142 leden, te weten:

Aasted Madsen-van Stiphout, Agema, Algra, Anker, Aptroot, Arib, Atsma, Azough, Bashir, Van Beek, Besselink, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Blom, Van Bochove, Boekestijn, Boelhouwer, Van Bommel, Bosma, Bouchibti, Bouwmeester, Brinkman, Ten Broeke, Van der Burg, Çörüz, Cramer, Van Dam, Depla, Dezentjé Hamming-Bluemink, Dibi, Tony van Dijck, Jan Jacob van Dijk, Jasper van Dijk, Dijsselbloem, Eijsink, Elias, Ferrier, Fritsma, Van Geel, Van Gent, Gerkens, Van Gerven, Gesthuizen, Graus, Van Haersma Buma, Halsema, Van der Ham, Hamer, Haverkamp, Heerts, Heijnen, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Irrgang, Jacobi, Jager, Joldersma, Jonker, Kalma, Kant, Karabulut, Knops, Koopmans, Koppejan, Koşer Kaya, Kraneveldt-van der Veen, De Krom, Kuiken, Langkamp, Van Leeuwen, Leijten, Lempens, Linhard, Luijben, Marijnissen, Mastwijk, Meeuwis, Van Miltenburg, De Mos, Neppérus, De Nerée tot Babberich, Nicolai, Omtzigt, Ormel, Ortega-Martijn, De Pater-van der Meer, Pechtold, Peters, Pieper, Polderman, Poppe, Van Raak, Remkes, Roefs, Roemer, De Roon, De Roos-Consemulder, De Rouwe, Rutte, Samsom, Sap, Schermers, Schinkelshoek, Schippers, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Smits, Spekman, Spies, Van der Staaij, Sterk, Teeven, Thieme, Timmer, Van Toorenburg, Uitslag, Ulenbelt, Van der Veen, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Verdonk, Vermeij, Vietsch, Van der Vlies, Voordewind, Vos, Jan de Vries, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wilders, Willemse-van der Ploeg, De Wit, Wolbert en Zijlstra,

en de heer Balkenende, minister-president, minister van Algemene Zaken, de heer Bos, viceminister-president, minister van Financiën, de heer Rouvoet, viceminister-president, minister voor Jeugd en Gezin, de heer Verhagen, minister van Buitenlandse Zaken, de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, mevrouw Ter Horst, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer Plasterk, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer Van Middelkoop, minister van Defensie, mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer Eurlings, minister van Verkeer en Waterstaat, mevrouw Van der Hoeven, minister van Economische Zaken, mevrouw Verburg, minister van Landbouw, Natuur en

Voedselkwaliteit, de heer Donner, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Klink, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de heer Koenders, minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de heer Van der Laan, minister voor Wonen, Wijken en Integratie, de heer Timmermans, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, mevrouw Albayrak, staatssecretaris van Justitie, mevrouw Bijleveld-Schouten, staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegenthart, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Dijkema, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer De Jager, staatssecretaris van Financiën, de heer De Vries, staatssecretaris van Defensie, mevrouw Huizinga-Heringa, staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, de heer Heemskerk, staatssecretaris van Economische Zaken, mevrouw Klijnsma, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en mevrouw Bussemaker, staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee dat de volgende leden zich hebben afgemeld:

Leerdam en Gill'ard;

Tang en Ouwehand, ook morgen.

Deze mededeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: Wij hebben speciale gasten in de loge.

I would like to give a special welcome to mr. Stephen Sullivan and mr. John Sullivan from the New York City Fire Department. You were there 9/11 2001. We still cannot imagine the impact of having been there and having lost so many dear colleagues. In The Netherlands and in our parliament we highly admire your courage and the great work you have done. Thank you for being here with us today.

(applaus)

Aan de orde zijn:

- **de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2010 (32123).**

Voorzitter

De **voorzitter**: Ik wens met name de heer Eurlings een blije dag toe, want ik begrijp dat hij vandaag zijn verjaardag viert.

(applaus)

De **voorzitter**: Maar wij gaan hier niet zoenen. Het woord is aan de heer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV): Als wij dan toch aan het feliciteren zijn, onze Fleur Agema is vandaag ook jarig.

(applaus)

De **voorzitter**: Dat geeft toch allemaal goede vooruitzichten.

Ik verzoek de leden, zich nu te concentreren op het debat.

De beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Wie gaat de crisis betalen? Niet de bonusjagers, maar de studenten. Niet de bankiers, maar de bejaarden. Niet de veroorzakers, maar de slachtoffers. De crisis, veroorzaakt door roekeloze bankiers en liberale politici, gaat betaald worden door heel veel gewone mensen. Zij zijn de slachtoffers, terwijl de veroorzakers buiten schot blijven. De manier waarop dit kabinet de gevolgen van de crisis aanpakt, lijkt wel heel erg veel op de politiek die de crisis heeft veroorzaakt, in plaats van dat er gezocht wordt naar een alternatief voor wat heeft gefaald. En dat in een tijd waarin er over een ding grote eensgezindheid is: het neoliberalisme heeft gefaald. Het feit dat nu iedereen blijft zitten, bevestigt dat daar grote eensgezindheid over is.

De knop moet om. In plaats van liberaal en asociaal moeten wij naar menselijk en sociaal. Een samenleving kan niet draaien op mensen die alleen maar geïnteresseerd zijn in hun eigen geluk en hun eigenbelang. Een optelsom van eigenbelangen levert geen gezamenlijk belang. Niet in je gezin, niet in je straat, niet in je buurt, niet op je werk of in je bedrijf, niet in je stad of dorp, niet in je land en niet in de wereld. De economische crisis treft de armste landen het meest. Hier wordt de hoogste prijs betaald. De Wereldbank schat dat als gevolg van de crisis in 2009 50 tot 60 miljoen meer mensen in extreme armoede belanden. Het aantal mensen dat chronisch honger lijdt in de wereld, neemt sinds 2008 weer toe in plaats van af. Het is stuitend om te zien dat deze westerse crisis de honger in de rest van de wereld vergroot. Volgens de Wereldbank zullen 200.000 tot 400.000 kinderen extra sterven als gevolg van de inhaligheid van een kleine groep. Als je dit tot je laat doordringen, past enkel diepe schaamte. "De wereld biedt genoeg voor ieders behoefte, maar niet voor ieders hebzucht." Dat waren de legendarische woorden van Gandhi. De vrije markt en de ongecontroleerde vrijhandel zijn niet het antwoord gebleken op de armoede en ongelijkheid in de wereld. Die vrije markt heeft ons wél de wereldwijde crisis gebracht; niet alleen de economische crisis, maar ook de voedselcrisis, de energiecrisis en de klimaatcrisis. Het Westen is erin geslaagd om van crisis een exportproduct te maken.

Internationale solidariteit schreeuwt om verandering. Het IMF legt nog steeds onnodige harde eisen op aan landen. In plaats van deze landen te helpen, dwingt het IMF ze om zware bezuinigingen door te voeren waardoor de crisis bij hen nog harder toeslaat dan bij ons. Sociale voorzieningen zijn in deze landen extreem karig of zelfs afwezig.

Velen hebben gezegd dat het anders moet. Er wordt echter niet gekozen voor een alternatief voor wat heeft gefaald. Een voorbeeld van een alternatief is het invoeren van een Tobintaks, een belasting op speculatie. De opbrengst kan worden gebruikt voor het bestrijden van armoede in de wereld.

De oorlog in Afghanistan is uitzichtloos. Elk jaar komen er meer buitenlandse militairen in dat land en elk jaar betreuren wij meer doden, zowel soldaten als Afgaanse burgers. Elk jaar krijgt deze oorlog minder steun van onze eigen bevolking. De SP staat onvoorwaardelijk achter de individuele Nederlandse militairen, die met een onmogelijke missie op pad zijn gestuurd. Wij betreuren de omgekomen militairen en leven mee met de nabestaanden. Tegelijkertijd verwijten wij de regering dat zij voortgaat op deze heilloze weg. De regering zegt een opbouwmissie uit te voeren, maar ondertussen zijn er frauduleuze verkiezingen en maakt het land wetten die vrouwen mishandeling toestaan. De corruptie groeit van hoog tot laag. Er is geen zicht op verandering, laat staan op verbetering. Wanneer is de grens bereikt? Wanneer heeft Nederland eindelijk de moed om te zeggen: zo kan het niet langer? Deze oorlog moet stoppen. Om te beginnen moet Nederland daaraan zelf niet meer meedoen. Van verlenging van de missie moet zeker geen sprake zijn. Haal de Nederlandse troepen terug.

Vóór de zomer heeft de Kamer met het kabinet gedebatteerd over de sociaaleconomische orde. De reacties na het uitbreken van de crisis waren bijna revolutionair. De Volkskrant kopte toen met: "Implosie van het kapitalisme". "Deze vorm van kapitalisme is voorbij," zei PvdA-leider Wouter Bos. Diezelfde mijnheer Bos had het gisteren nog in deze zaal over "een in gruzelementen gevallen grote naïeve kapitalistische droom, waarin markten als vanzelf goed doen". Na het ontwaken uit deze droom zoekt het kabinet echter niet naar een alternatief voor wat heeft gefaald. Er komt geen alternatief voor de macht van de aandeelhouders. Er is geen perspectief op een einde aan de fixatie op de winstbelangen op de korte termijn. Er komen geen voorstellen om het gebrek aan moraal aan banden te leggen. De Kamer heeft in dit debat een voorstel van de SP-fractie overgenomen om de macht van aandeelhouders terug te dringen. Het kabinet weigert om dit plan uit te voeren. Heeft het geen moed, of gewoon geen zin? Ik wil het graag van het kabinet horen. Het zegt dat het anders moet, maar kennelijk wil het niets veranderen.

Zo langzamerhand kan ik de woorden van de heer Bos over zijn aanpak van de bonussen alleen nog zien als volksverlakkerij. Waarom zulke fluwelen handschoenen voor de veroorzakers van de crisis? Waarom draait de bonussencarrousel gewoon door? De minister laat de daders wegvaren, tot grote woede van het Nederlandse volk. Die woede is terecht. Toen de banken faalden, hielden zij hun hand op bij de overheid. De SP-fractie stelt vandaag voor om een bankenheffing in te voeren, zodat de banken gaan meebetalen aan de maatschappelijke schade die zij hebben veroorzaakt. Ze moeten meebetalen aan het herstel van die schade, want wie zijn

billen brandt, moet op de blaren zitten. Waarom geldt hier niet het principe "de vervuiler betaalt"? Een deel van de toekomstige winsten moet worden gebruikt om de rekening te betalen die op hun naam staat. Graag een reactie op deze suggestie. Vanochtend heb ik tot mijn vreugde mogen lezen dat onze minister van Financiën het voorstel van de SP steunt. Na vele jaren aandringen van de SP lijkt er nu beweging te zitten in de aanpak van de bovenmatige beloningen in de publieke sector: de zorg, het onderwijs, de publieke omroep, de woningbouwcorporaties. Beweging is echter nog geen verandering. Het duurt lang, veel te lang. Wanneer bestuurders geen moreel besef tonen, moeten we ons beschermen tegen hun gedrag. Het is fijn dat de PvdA met een erecode komt voor haar eigen leden, maar dat neemt niet weg dat we toch vooral haast moeten maken met een wettelijk maximum salaris. Het zijn wel heel veel PvdA'ers die hun zakken vullen, maar het zijn niet alleen PvdA'ers die dat doen.

In de publieke sector is er geen alternatief voor de falende politiek. De koers is al jaren: meer markt, minder overheid. De SP doet op dit moment onderzoek onder honderden mensen uit het gevangeniswezen, duizenden leraren en meer dan tienduizend agenten en werkers in de zorg. Zij maken ons deelgenoot van hun ervaringen, meningen en oplossingen. Zij bevestigen de enorme kloof tussen de papieren werkelijkheid van het kabinet en hun dagelijkse werkelijkheid op de werkvloer. Zo kwam er onlangs een jubelend persbericht van het ministerie van Volksgezondheid dat de bureaucratie was afgenomen. De werkers in de zorg laten ons echter weten dat de bureaucratie juist is toegenomen. De staatssecretaris van Onderwijs stelt dat niemand gebaat is bij nutteloze uren, bij slechte schoolroosters en dat ophokuren uit den boze zijn. De leraren daarentegen melden dat de rigide norm van het kabinet wel degelijk nog steeds leidt tot het ophokken van leerlingen. Een leraar uit ons onderzoek gaf aan en ik citeer: "Het heeft op onze school heel veel stuk gemaakt; kwaliteit laat zich niet meten in uren. We hebben nu ophokuren die nergens op slaan en die alleen maar zorgen voor onrust, chaos en demotivatie bij leerling en docent."

Er is dus een grote kloof tussen de Haagse werkelijkheid en de werkelijkheid van de werkers. Zo voert het kabinet gewoon weer onderwijsvernieelingen door, zoals het competentiegericht onderwijs in het mbo, dat ondanks weerstand en slechte ervaringen van de leraren gewoon verplicht wordt opgelegd. Ik citeer een leraar: "Deze onderwijsvernieuwing trekt een spoor van vernielingen in de wereld van de toekomstige beroepsbeoefenaren. Het wordt van bovenaf doorgedrukt." Een mbo-leerling laat ons weten: "Ik krijg straks een diploma, maar ik heb geen idee waarvoor. Tot nu toe heb ik niets, maar dan ook niets geleerd. Omdat er totaal geen structuur en begeleiding is, zwemmen we allemaal maar wat rond."

Niet alleen bij de zorg en het onderwijs, ook bij de aanpak van veiligheid staat de Haagse werkelijkheid in groot contrast met de dagelijkse werkelijkheid. Zo stelt de staatssecretaris van Justitie dat meerdere gevangenen op één cel en bezuinigingen op gevangenen en reclassering geen gevolgen hebben voor de veiligheid. Maar, zo melden ons twee op de drie medewerkers, er is een toename van agressie en geweld. Driekwart van het gevangenispersoneel vindt de samenleving onveilig geworden door het kabinetsbeleid. Zo blijft onze minister

van politie, mevrouw Ter Horst, geloven dat de bezuinigingen op de politie niet leiden tot minder agenten op straat, terwijl de agenten ons melden dat ze nu al minder collega's krijgen. Deze minister denkt ook echt – ze denkt het echt! – dat er meer wijkagenten komen. De agenten laten ons echter weten dat zij op papier wel wijkagent heten, maar dat helemaal niet kunnen zijn, omdat zij gek worden van de bureaucratie en door de krappe bezetting veel te veel nooddiensten moeten draaien. De agenten kunnen helemaal niet de straat op, daar hebben zij geen tijd voor. Meer dan 70% van de agenten uit ons onderzoek geeft aan, onvoldoende tijd te hebben om in de buurt aanwezig te zijn.

De kloof tussen de Haagse werkelijkheid en de dagelijkse werkelijkheid blijkt ook uit de bewering van dezelfde minister dat de bonnenquota zijn afgeschaft. Agenten laten ons weten dat zij in menig politiekorps nog worden afgerekend op het aantal bonnen dat zij uitschrijven. Een hoofdagent uit Schiedam meldt ons: 180 is verplicht, anders kun je je jaarlijkse periodiek wel vergeten.

Uit al de onderzoeken die wij doen, komt een eenduidig beeld naar voren over de staat van onze publieke sector. Na jarenlange vermarkting en bezuinigingen is deze verschaald, ontmenselijk en verziekt door bureaucratie en managementlagen. De oplossingen van de ervaringsdeskundigen liggen dan ook voor de hand. Zij willen investeren in plaats van bezuinigen. Zij willen schaalverkleining in plaats van schaalvergroting. Zij willen werken met mensen in plaats van zichzelf verliezen in bureaucratische papieren. Maar bovenal willen zij dat er naar hen geluisterd wordt, geluisterd naar hun ervaringen en hun oplossingen. Dan zullen zij hun werk met hart en ziel kunnen en willen blijven doen, niet voor dit kabinet, niet voor de Tweede Kamer, nee, voor hun leerlingen, hun patiënten en de veiligheid in hun buurt.

Ook bij andere publieke voorzieningen heeft de politiek uit handen gegeven wat niet van haar maar van ons allemaal is, zoals de woningcorporaties, het openbaar vervoer en de energievoorziening. Elk land denkt na over energiepolicies en Nederland verkoopt zijn energiebedrijven aan buitenlandse bedrijven. De vergezichten van minister Cramer zijn groen, maar de prestaties op klimaat- en milieugebied zijn grijs, bedekt met een dikke laag steenkool.

Wij moeten meer grip krijgen op onze publieke sector en de zeggenschap nemen over dat wat van ons allemaal is, zo vroeg ik de minister-president al eerder om te voorkomen dat onze energiebedrijven verpatst zouden worden; helaas tevergeefs. Er zijn natuurlijk wel degelijk alternatieven.

De SP-fractie doet het kabinet vandaag nog twee suggesties. Kabinet, koop Connexxion op en start de Nederlandse Busmaatschappij. Het is mooi geweest met het mislukte experiment van marktwerking in het busvervoer. De tweede suggestie is: stop met de marktwerking in de thuiszorg. Als het kabinet dit niet wil, durft of kan, dan heeft de Tweede Kamer binnenkort een mooie kans. Er ligt namelijk een initiatiefwetsvoorstel van de SP-fractie op tafel die zij kan steunen. Ik vraag de Kamer om dit wetsvoorstel te steunen en hiermee de opgelegde commercie in de thuiszorg te stoppen.

De manier waarop dit kabinet de gevolgen van de crisis wil opvangen, lijkt wel heel erg op de politiek die deze crisis heeft veroorzaakt. Er wordt wel degelijk fors

Kant

bezuinigd, op de verkeerde dingen. Er wordt bezuinigd op de politie, op de zorg en ja, ook op het onderwijs, terwijl er wel weer cadeaus worden gegeven in de vorm van lastenverlichting voor bedrijven. Er wordt bezuinigd op het weer aan het werk krijgen van mensen in de bijstand, maar niet, zoals de SP wil, op de verspilling van de falende commerciële re-integratiecowboys.

Het is goed dat het kabinet investeringen naar voren haalt en ook extra investeert. Maar de SP had het eerder, meer en beter gedaan.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik hoor mevrouw Kant zeggen dat er weer bezuinigd wordt op de zorg. Als ik kijk naar de stukken die het kabinet ons heeft toegestuurd – vanaf vrijdag zijn wij flink aan het studeren gegaan – dan zie ik dat ten opzichte van de begroting van vorig jaar er bijna 2 mld. meer naar de zorg gaat. Kijk ik even terug naar de begroting van 2008, dan praten wij zelfs over 5 mld.; hoezo bezuinigen?

Mevrouw **Kant** (SP): Wij weten allemaal dat de kosten voor de zorg elk jaar stijgen, omdat er meer mensen zijn die zorg nodig hebben en omdat er technologische vooruitgang is. Dit is een soort algemene stijging van kosten die wij altijd kennen. Om deze kostenstijging terug te dringen heeft het kabinet wel degelijk bezuinigingen doorgevoerd. Dat noem ik dus gewoon bezuinigingen. Als men 60 mln. weghaalt bij de huisartsen, is dat een bezuiniging. Als men snijdt in de AWBZ, in de ondersteuning en begeleiding van mensen die nu nog zelfstandig thuis kunnen zijn – en wel fors, waardoor mensen nu helaas naar een verpleeghuis moeten – is dat een bezuiniging. Als het kabinet voorstelt dat mensen de kosten voor eerste hulp zelf moeten betalen als achteraf blijkt dat hun bezoek aan de afdeling eerste hulp in een ziekenhuis niet noodzakelijk was, dan is dat een bezuiniging.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Voor de duidelijkheid, mevrouw Kant erkent dus ook dat er ook het komend jaar weer extra geld voor de zorg beschikbaar komt? Dit laat natuurlijk onverlet dat een kabinet altijd moet zoeken naar beheersbaarheidmaatregelen, om een en ander in de hand te houden. Ik mis een voorbeeld waarvan ik eveneens heb geconstateerd dat het kabinet het wil aanpakken. Dit betreft de specialistensalarissen. Begrijp ik goed dat mevrouw Kant zegt dat het kabinet daarvan af moet blijven?

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, dat zeg ik helemaal niet. Ik maak bezwaar tegen die dingen in de zorg waar het kabinet het mes in zet. Dat zijn namelijk de verkeerde keuzes. Men heeft mij zo-even bewust niet horen spreken over de specialisten. Ik vind het prima dat die inleveren. Voor mijn part gaan zij in loondienst. Er is heel veel bureaucratie in de zorg. Daar kan wel 1 mld. op worden bezuinigd, maar dat geld zou ik dan graag willen investeren in meer handen aan het bed in de verpleeghuizen, waar nog steeds schandalige toestanden zijn, en de gehandicaptenzorg, het niet bezuinigen op de ondersteuning en het niet bezuinigen op de huisarts.

De heer **Van Geel** (CDA): Mevrouw Kant is blijkbaar toegekomen aan een lijstje van wat wel en niet kan aan bezuinigingen en ombuigingen. Ik heb echter een vraag die zich richt op het punt of mevrouw Kant mee gaat

doen om de problemen op te lossen dan wel of zij aan de kant blijft staan, en die vraag begint heel simpel: accepteert u dat er gegeven de situatie een gat van 35 mld. moet worden gedicht tussen de inkomsten en uitgaven?

Mevrouw **Kant** (SP): Natuurlijk hebben wij een financieel probleem: een oplopende staatsschuld. En: ja, wij willen graag meedoen om dat probleem op te lossen. Als ik echter zie waar het kabinet nu mee komt, dan is mij al volstrekt helder dat wij totaal andere keuzes zouden maken dan u.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat mag, maar ik wil eerst hebben vastgesteld dat u zegt: oké, wij doen mee om alternatieven te zoeken om een gat van 35 mld. te dichten, waarbij u ongetwijfeld andere voorstellen hebt dan het kabinet of wij. Dat is ook uw inzet?

Mevrouw **Kant** (SP): Zeker. Of het precies om dat bedrag gaat, moet allemaal nog blijken. Dat er echter grote financiële problemen zijn, vanwege de staatsschuld, en dat daar oplossingen voor moeten worden gezocht, is volstrekt helder. U kiest dan voor het verhogen van de AOW-leeftijd. Wij kiezen liever voor de hypotheek-renteaftrek.

De heer **Van Geel** (CDA): Voor mij was het vooral belangrijk om vast te stellen dat mevrouw Kant meedoet en uitgaat van een omvang van een "ombuiging" of wat dan ook – nee, ik zal het neutraal formuleren – dat zij vindt dat het gat op een of andere wijze moet worden gedicht. Dan is mijn vervolgvraag: sluit zij daarbij ombuigingen uit of is het alleen lastenverzwaring? Ik hoor haar namelijk alleen maar lastenverzwaringen noemen. Sluit zij dus ombuigingen uit?

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, wij sluiten ombuigingen helemaal niet uit. Ik noemde net de bureaucratie in de zorg. Ook bij de bureaucratie bij de politie en in het onderwijs valt veel te verdienen. Daardoor hoeft je de bezuinigingen op die sectoren niet te doen, maar kun je het geld daar weer in investeren. Ik noemde net de commerciële re-integratiebureaus, waar veel geld wordt verspild. Er kan natuurlijk ook altijd worden besloten om bepaalde straaljagers niet aan te schaffen. Ik meen dat ze JSF's heten. Daarnaast kunnen wij bekijken wat wij gaan doen aan de hypotheekrenteaftrek. Dat is een veel betere maatregel dan de AOW verhogen. Dat is namelijk sociaal. Wilt u er nog meer?

De heer **Van Geel** (CDA): Het was gewoon een heel vriendelijk gestelde vraag.

Mevrouw **Kant** (SP): Nou, dan krijgt u keurig antwoord.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik wilde gewoon weten of u meedoet en of u niet uitsluit dat er ook ombuigingen plaatsvinden en niet alleen lastenverzwaringen. Dat is het enige wat ik wil weten. Nou, dank u voor de informatie.

Mevrouw **Kant** (SP): Het zal altijd een combinatie moeten zijn, maar ik denk wel dat er een nieuw taboe is. Ik heb u echter in de krant zien beweren dat u lastenverzwaring te allen tijde uitsluit. Dat vind ik nogal een stellige opstelling. Als er dus meer geld nodig is voor de

Kant

zorg, het onderwijs, de politie of al die andere goede dingen die van ons allemaal zijn, dan is het voor de CDA-fractie dus onbespreekbaar dat wij een bijdrage vragen van mensen of bedrijven die wat zouden kunnen missen, om ons land op te bouwen in plaats van af te breken. Dat wilt u blijkbaar, want u denkt alleen maar in bezuinigingen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik wilde nog even doorvragen naar die bezuiniging in de zorg. Ik begreep de heer Van Geel zo dat hij u vroeg naar de bezuinigingen op de lange termijn om de overheidsfinanciën op orde te krijgen. Ik heb in uw tegenbegroting gezien dat u inderdaad fiks bezuinigt op de zorg, maar u stopt het ook weer terug in de zorg. Wat levert dat dan uiteindelijk op voor de overheidsfinanciën?

Mevrouw **Kant** (SP): Als wij bureaucratie schrappen in de zorg, dan laten wij dat inderdaad weer ten goede komen aan de zorg. Dan levert het voor de overheidsfinanciën inderdaad niets op. De kosten van de zorg zullen in de toekomst ook stijgen. Maar weet u wat het wel oplost? Als je iets aan de bureaucratie doet en zorgt voor meer handen aan het bed, als je niet bezuinigt op de huisartsen maar wel iets doet aan het salaris van de specialisten, dan weet ik wel wat dat oplevert, namelijk een betere en menselijkere samenleving.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik vind uw voorstellen over het terugbrengen van de bureaucratie op zichzelf zeer sympathiek. Ik kan mij ook voorstellen dat u problemen in de zorg probeert op te lossen door het in de zorg te vinden. Maar wat draagt dat nu bij aan het oplossen van de problemen met de overheidsfinanciën. Daarvan zegt u dat het niets oplost?

Mevrouw **Kant** (SP): Ik denk niet dat wij met bezuinigen op de zorg, maar net zo min op de politie of het onderwijs, de overheidsfinanciën op orde moeten krijgen in de toekomst. Nee, dat is niet de keuze die wij maken. Kijk je bijvoorbeeld naar de zorg en de extra kosten die de ouderenzorg zeker met zich mee gaat brengen in de toekomst, dan denk ik dat je ook best van mensen mag vragen om daar een bijdrage aan te leveren. Een van de dingen die mevrouw Hamer in onze alternatieve begroting heeft kunnen lezen, is dat wij vinden dat de premie voor de langdurige zorg over het hele inkomen geheven zou kunnen worden. Dan hebben wij ook meer inkomsten om de zorg in de verpleeghuizen en de thuiszorg beter te maken dan nu.

Voorzitter. Het is goed dat het kabinet investeringen naar voren haalt en extra investeert, maar de SP had het eerder, meer en beter gedaan. Het kabinet trekt wel meer geld uit, maar heeft geen alternatief voor het systeem dat heeft gefaald, ook hier. De SP doet in haar alternatieve begroting voorstellen om te investeren in sociale woningbouw, in het meer bouwen van eigen kamers in verpleeghuizen en in het bouwen van buurtverpleeghuizen. Dan investeren wij, stimuleren wij de economie en stimuleren wij ook nog een menselijker samenleving.

Het kabinet doet te weinig om de kredietverlening voor bedrijven op gang te helpen. De SP wil dat een nieuwe investeringsbank wordt opgericht. Dit kan helpen om gezonde bedrijven door de crisis heen te helpen en om te zorgen dat de innovatie niet stagneert.

Onder dit kabinet zal door de crisis de werkloosheid verdubbelen. De SP wil dit, waar dat kan, voorkomen, en waar dat onvermijdelijk is, mensen zo goed en zo snel mogelijk helpen aan nieuw werk door banenpools, door aanbieden van véél omscholing, door jongeren langer te laten leren waar dat kan, en dan niet alleen op de universiteit, maar van het vmbo tot en met de universiteit.

Vol trots stelt het kabinet dat het koopkrachtverlies volgend jaar beperkt blijft. Ja, gemiddeld. Maar dat zegt op dit moment, met deze crisis en de stijgende werkloosheid, natuurlijk helemaal niets, want juist de mensen die hun baan verliezen, krijgen de klappen. Maar daarnaast zegt het gemiddelde ook niets, want gehandicapten, zieken, ouderen en studenten zullen wel zeker en wel degelijk de bezuinigingen van dit kabinet voelen.

Het vierde kabinet-Balkenende doet niets aan de gegroeide verschillen onder alle voorgaande kabinetten. Armoedebestrijding moet ook nu bovenaan de agenda staan. Mensen die al jarenlang niet weten hoe zij het eind van de maand moeten halen, leven al jaren in een financiële crisis. Solidariteit is niet alleen voor goede, maar ook voor slechte tijden. Natuurlijk, het is crisis en natuurlijk, er is weinig extra's uit te delen, maar daarom kun je de lasten en lusten wel eerlijker delen.

Het kabinet bezuinigt op de kinderbijslag, de SP wil deze juist inkomensafhankelijk maken. Zo zorg je ervoor dat het geld terecht komt waar het nodig is. Het kabinet bezuinigt op de zorgtoeslag, de SP wil de zorgkosten juist eerlijk delen door de premies inkomensafhankelijk maken. Dat is solidariteit.

Het kabinet pakt de studenten door bevrozing van de studiefinanciering en heel veel andere mensen door bevrozing van heel veel andere toeslagen. Dit kabinet steelt de AOW-toeslag van ouderen, maar weigert riante bonussen van bankiers en andere veelverdieners aan te pakken. Dat zijn de keuzes van dit kabinet. De SP wil daarentegen een toptarief van 60% invoeren voor de inkomens die hoger zijn dan het inkomen van de minister-president. Nu kan het kabinet in plaats van geniepige bezuinigingen door te voeren, waardoor een grote groep leed wordt berokkend, beter een bijdrage vragen van mensen die de pijn veel minder zullen voelen.

Gaat iemand met zijn kind naar de eerste hulp, dan kan dat diegene geld gaan kosten als achteraf blijkt dat de nood niet zo hoog was. Het kabinet bezuinigt op de toeslag voor ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen. Het kabinet schrapt de ondersteuning en begeleiding van gehandicapte ouderen en psychiatrische patiënten, waardoor zij niet meer zelfstandig thuis kunnen wonen. De SP wil niet bezuinigen op de zorg, maar de premies voor langdurige zorg heffen over het volledige inkomen. Dat is solidariteit.

Het kabinet gebruikt, of nee, sorry, dat is een verspreking ... Het kabinet misbruikt de crisis om een sociale verworvenheid om zeep te helpen: de AOW-leeftijd. De SP zegt: 65 blijft 65.

De heer **Pechtold** (D66): Nog even op dat vorige punt van bezuinigen en extra uitgeven in tijden van crisis. Mevrouw Kant, geeft u thuis nu meer uit dan u verdient?

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, en het is ook heel onverstandig om dat te doen. Het kabinet moet dat ook niet doen. Wij zouden dat ook niet doen als wij zouden deelnemen

Kant

aan een kabinet en dat gaan wij ook niet doen als wij gaan deelnemen aan een kabinet, want dat gaan wij.

De heer **Pechtold** (D66): Ik heb de tegenbegroting gelezen. Ons totaal gezin, de Staat, heeft 380 mld. tekort. Dat is sowieso al de schuld die wij met zijn allen hebben. Doordat het kabinet niet lukt en het ons in onze eigen begroting ook niet lukt om de crisis en alles in één keer op te vangen, komt daar jaarlijks nog eens 35 mld. bij. Nu lees ik uw tegenbegroting en u verhoogt het nog eens met 2 mld. jaarlijks. Alleen al de rente over wat u extra uitgeeft, is 60 mln. Dat is, als u over solidariteit spreekt ... Uw kinderen krijgen dadelijk wel een heel erg grote erfenis. Ik zou hem weigeren.

Mevrouw **Kant** (SP): Over mijn kinderen hoeft u zich geen zorgen te maken. U hebt het echter niet helemaal goed gelezen, want die 2 mld. die wij extra uitgeven aan investeringen, is eenmalig. Het is dus een eenmalige extra impuls die inderdaad groter is dan de keuze die het kabinet maakt, om de economie een extra stimulans te geven. Het is op dit moment zo dat je al sowieso ervan uit mag gaan – zeggen deskundigen – dat je een deel van die investeringen weer terugkrijgt omdat je de economie een extra stimulans geeft. Dat is een keuze die wij inderdaad maken, eenmalig meer geld investeren omdat je daarmee de economie nu, op een diep punt, extra stimuleert. Daarvoor krijgen wij heel mooie dingen terug, want van dat geld willen wij sociale huurwoningen bouwen. Van dat geld willen wij buurtverpleeghuizen bouwen en mensen in de verpleeghuizen ook eindelijk de privacy geven op een eenpersoonskamer, waarvan ik vind dat zij er altijd al recht op hadden.

De heer **Pechtold** (D66): Nu loop ik hier toch al ietsje langer mee. Dat kon ik vorig jaar nog niet zeggen, maar eenmalig hoor ik u elk jaar zeggen. Elk jaar is het: nog een keer geven wij nog wat extra uit. Uw begrotingstekort – en dat is even wat meer specialistisch – in percentage bbp is 6,6. Dat is gewoon 0,3% hoger dan dat van het kabinet, dat is 2 mld. extra. Dus bovenop de 35 mld. die gisteren in de Troonrede werd uitgesproken, geeft u 2 mld. extra uit. Alleen al van de rente daarvan zouden wij prachtige dingen kunnen doen. Ik vind dus niet dat u solidariteit toont. Ik vind dat u ook verantwoordelijkheid moet nemen om te kijken waar nu heel langzaam aan deze olietanker van problemen voor de volgende generatie gekeerd kan worden. Dat doet u niet en dat betreurt ik.

Mevrouw **Kant** (SP): De heer Pechtold geeft hier toch echt een foute voorstelling van zaken over onze tegenbegroting, die overigens doordrenkt is van solidariteit, met inkomensafhankelijke kinderbijslag en inkomensafhankelijke zorgpremies. Dus aan solidariteit geen gebrek bij ons. Maar hij moet echt goed lezen, want die 2 mld. is wel degelijk eenmalig. Dat gaat inderdaad niet over bezuinigen op bureaucratie of meer handen aan het bed in de verpleeghuizen. Niet bezuinigen in het onderwijs, maar kijken of je op een andere manier de centen kunt opbrengen. Alles in de begroting is precies hetzelfde als bij het kabinet. Wij geven aan de structurele maatregelen geen cent meer uit dan het kabinet doet, maar wij geven eenmalig voor volgend jaar een extra impuls, net zoals heel veel andere landen om ons heen doen – extra eenmalig geld uitgeven – om de economie

een extra stimulans te geven. Dat is ook wat heel veel economen zeggen, wat nu heel verstandig zou zijn.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Kant** (SP): Ja, voorzitter. Ik was net bij de AOW beland. Ik zei: als het aan de SP ligt, is het "65 blijft 65". Met ons zeggen heel veel Nederlanders dat, Nederlandse burgers die u, CDA, u, ChristenUnie, en ook u, Partij van de Arbeid, hebt voorgelogen. Dat noemen wij kiezersbedrog. Of eigenlijk moet ik zeggen: crisisbedrog. Ik heb het nog maar even opgezocht in de verkiezingsprogramma's. De Partij van de Arbeid: de pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar blijft onaangetast. Het CDA: het verhogen van de AOW-leeftijd is voor het CDA niet aan de orde. En: wat de ChristenUnie betreft blijft de AOW-leeftijd 65 jaar.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb eigenlijk een heel korte vraag. Stond de crisis in uw verkiezingsprogramma?

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, maar weet u wat er wel in stond? Dat wij moeten beginnen met het aanpakken van de subsidie op villabezit via de hypotheekrenteaftrek. Dat stond er bij u ook in. Als dat er nu bij u in stond, waarom hebt u dan met uw vriendjes in het kabinet niet ervoor gezorgd dat die maatregel ingevoerd werd in plaats van dat wat u expliciet aan de kiezer hebt beloofd dat u niet zou doen? U zou van de AOW afblijven, hebt u de kiezer beloofd.

(geroffel op de bankjes)

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Minister Rouvoet ontkende gisteren overigens dit kiezersbedrog nog, want hij zei dat het niet waar was wat ik zei. Blijkbaar kent deze minister zijn eigen verkiezingsprogramma niet zo goed. Het is onfatsoenlijk dat u de keuze niet eerst aan de kiezer voorlegt. Het verhogen van de AOW-leeftijd is ongewenst, onzinnig en onnodig. En ja, mijnheer Donner, het is ook asociaal. Het is ongewenst, want als je 65 bent is het mooi geweest. Dan heet het niet voor niets dat je mag gaan genieten van je oude dag. Een beschaafd land gunt zijn ouderen hun welverdiende rust. Bovendien wordt er ook maatschappelijk nog iets waardevols weggegooid, want wie zijn de vrijwilligers en de mantelzorgers? Het is onzinnig om de AOW-leeftijd te verhogen omdat op dit moment slechts 13% van de 64-jarigen werkt. Zij kunnen niet meer, zijn uitgespuugd door de werkgevers of zijn gewoon op. Iedereen, behalve minister Donner blijkbaar, kent wel 55-plussers die zich kapot solliciteren maar nergens meer worden aangenomen. Daar moeten we iets aan doen: zorgen dat wie wil en kan ook echt kan werken.

Het is onnodig om de AOW-leeftijd te verhogen, want het is helemaal niet onbetaalbaar. Dit is allemaal kletspraat; kletspraat gericht op het zaaien van angst om vervolgens iedereen te doen geloven dat het onvermijdelijk is. Natuurlijk, het aantal 65-plussers neemt toe en dus nemen de uitgaven van de AOW toe. Natuurlijk, maar die kosten betalen de 65-plussers gewoon zelf, want ook de inkomsten door de belasting die zij over hun pensioenen betalen nemen evenredig toe.

Kant

Het kabinet zegt geen prijskaartjes te willen hangen aan mensen, maar hangt zelf valse prijskaartjes aan AOW'ers, om vervolgens ook de onwaarheid te propaganderen dat de AOW onbetaalbaar wordt. Dit is valse politieke bangmakerij. De aanpak van en de reactie op de crisis zegt veel over hoe dit kabinet de toekomst ziet. Een toekomst zonder alternatief voor wat heeft gefaald.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik wil u een vraag stellen voordat u doorgaat naar een volgend onderwerp. Ik hoor de SP-fractie nu al een hele tijd haar verzet tegen verhoging van de AOW verdedigen als sociaal en solidair. Het is mij nog steeds volstrekt onduidelijk wat eigenlijk sociaal en solidair aan uw verzet is. Ik vind het namelijk volstrekt terecht dat u en ik, mevrouw Verbeet, het kabinet, allemaal bevoorrechte mensen met hogere inkomens, verplicht mogen worden om wat langer te werken. U doet helemaal niets voor al die mensen voor wie u zegt wat te doen: bouwvakkers, mensen die op hun 18de begonnen zijn met zware beroepen. Daarvan hebt u eerder gezegd: ach, die gaan toch al eerder de WAO in op hun 63ste. Dat zei u bij Pauw en Witteman. Dat laat u toch gewoon in stand?

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, dat laten wij helemaal niet in stand. U zegt: kijk eens naar uzelf, u kunt wel. Laat ik vooropstellen: iedereen die kan en wil mag gerust doorwerken na zijn 65ste. Waar wij bezwaar tegen maken en wat wij asociaal vinden, is dat iedereen verplicht moet doorwerken na zijn 65ste. Dan zegt u: maak dan een uitzondering – het voorstel dat u ook doet – voor mensen met een zwaar beroep, zodat zij eerder kunnen stoppen. Ik vind dat mensen met een zwaar beroep inderdaad eerder mogen stoppen, maar als u binnen de groepen verschillen wilt maken, moet u mij maar eens zeggen wie een zwaar beroep heeft. U maakt een vergelijking met uzelf en met mij, maar er zijn heel veel beroepen waarvan ik me afvraag of die wel zwaar zijn. Is het lang voor een klas met kinderen staan zwaar? Ik kan u vertellen dat het tillen in de thuiszorg en in de verpleeghuizen heel zwaar werk is. Daar komt bij dat niet iedereen even gezond is en dat je ook nog onderscheid hebt in de omstandigheden die werk wel of niet zwaar maken voor mensen. Dus ik weet niet hoe u een uitzondering wilt maken voor zware beroepen. Dat zou ik sowieso ook graag willen, maar het lijkt me vrij onmogelijk om dat onderscheid tussen mensen te maken. Daar komt nog een argument bij en dat heb ik u in een eerder debat ook al voorgehouden. Je kunt niet het arbeidsverleden alleen maar gebruiken om te bekijken of iemand recht heeft op AOW op zijn 65ste, want er zijn heel veel mensen, met name vrouwen, die een deel van hun leven misschien zwaar werk hebben verricht in de zorg, die een deel van hun leven kinderen opgevoed hebben, misschien ook een zieke partner verzorgd hebben, die misschien niet een arbeidsverleden hebben van 40 jaar maar die wel een heel goede maatschappelijke bijdrage hebben geleverd aan dit land. Tegen die mensen zeg ik: met 65 mag ook u gaan genieten van uw AOW.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het verschil tussen uw fractie en mijn fractie is dat het bij ons niet alleen om vrouwen gaat die nog wel eens zorg en werk afwisselen. Waar het ons om gaat, is dat wij iets willen doen aan de

ongerechtigheid waar u niets aan doet, dat sommige mensen 50 jaar bijdragen voordat ze van hun AOW-rechten mogen gaan genieten en andere mensen 40 jaar of 43 jaar. Wat wij zeggen is zoveel socialer dan wat u zegt, want u verbetert uiteindelijk alleen de positie van de hoogopgeleiden. Wij zeggen: na 40 jaar heeft iedereen recht op AOW, met een ondergrens van 63. Daarmee maken wij feitelijk de situatie voor mensen die vroeg beginnen met bijdragen aan de AOW beter. U doet niks voor hen. U houdt hun situatie in stand. In die mensen die laat beginnen met werken – in wie de samenleving veel investeert en die alle kansen hebben – verwachten wij iets meer. Dan krijgen de mensen die het moeilijk hebben het iets gemakkelijker. Ik snap niet dat u starheid en een gebrek aan solidariteit verkiest boven een sociaal voorstel.

Mevrouw **Kant** (SP): U vertelt nu maar de helft van uw verhaal. U zegt dat wij moeten kijken of wij kunnen komen tot een regeling, zodat mensen die veertig jaar gewerkt hebben vervroegd, met 63 jaar, mogen gaan genieten van hun AOW. Dat vind ik een prima voorstel. Ik wil graag met u kijken hoe wij dat kunnen gaan regelen voor groepen mensen voor wie het al veel eerder mooi geweest is. U gaat alleen niet in op mijn vraag wat dan zwaar werk is en hoe je een onderscheid kunt maken. U wilt een flexibele AOW, maar die gaat altijd twee kanten op. U vertelt nu maar één kant van het verhaal. In uw voorstel moeten mensen die niet aan uw criteria voldoen na hun 65ste doorwerken. Van sommige mensen kun je dat vragen, maar van een groot deel van die groep vind ik dat je dat niet moet vragen. Zij hebben ook recht op de verworvenheid om met 65 jaar met pensioen te gaan.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): U doet alsof u het niet begrijpt of u begrijpt het echt niet. Tegenover het recht dat mensen krijgen om op hun 63ste te stoppen, staat ook een plicht voor anderen om langer door te werken. Dat is intergenerationele solidariteit. Dat is solidariteit tussen de mensen die het heel goed hebben en de mensen die het minder hebben.

Dan ga ik nog in op uw bangmakerij. Natuurlijk erkennen wij deeltijdarbeid. Natuurlijk erkennen wij dat er een generatie mensen is die nu nog geen arbeidsverleden heeft opgebouwd. Natuurlijk moet je daar iets voor doen. Wat zeggen wij? Deze regeling gaat in op 2011 voor alle mensen die dan achttien zijn. Wat regelen wij daarmee? Zo regelen wij dat jonge vrouwen economisch zelfstandig worden. U lacht erom, maar de economische zelfstandigheid van vrouwen in Nederland is dramatisch. Die is hier veel slechter dan in alle andere Europese landen. Het zijn de vrouwen in Nederland die in de armoede terecht komen en die alleen AOW hebben, omdat ze afhankelijk zijn. Wij zeggen: deeltijdarbeid geldt natuurlijk. Het gaat om de jongste generaties. Wij zorgen ervoor dat vrouwen economisch zelfstandig worden en dat de AOW solidair wordt. U zou ons moeten steunen in plaats van star en niet solidair te zijn.

Mevrouw **Kant** (SP): Het is opmerkelijk dat u niet ingaat op de kritiek die ik heb op uw voorstel. U wilt mensen het recht geven om eerder te stoppen. Daarin ga ik met u mee. Ik wil serieus kijken hoe wij het recht om eerder te stoppen, kunnen invoeren voor mensen die jarenlang zwaar werk hebben gedaan in dit land. De andere kant van het verhaal is dat voor anderen de plicht geldt om

Kant

langer door te werken. Hoe wilt u dan onderscheid maken tussen mensen? Voor wie geldt die plicht wel en voor wie niet? Hoe kunt u beoordelen of iemand recht heeft op AOW op de leeftijd van 65 jaar? Ik heb een voorbeeld genoemd. Ik vind het flauw om daar vrouwen en moeders – de hele emancipatiediscussie – bij te halen. Het is realiteit dat je mensen voor ogen hebt als je een voorbeeld noemt. Het had inderdaad net zo goed een vrouw kunnen zijn.

Dan kom ik op uw punt van de economische zelfstandigheid. Ik weet dat GroenLinks heel erg voor economische zelfstandigheid voor mannen en vrouwen is. Ik ben er erg voor dat mensen er samen voor kiezen om arbeid en zorg te delen. Dan is een van de partners misschien economisch afhankelijk van de ander. Dat geldt ook voor mannen. Is dat erg? Volgens mij heet dat samenleven. De ene werkt voor het geld en de ander gebruikt de tijd om zorg te verlenen. Dat kan de man of de vrouw zijn. Dat doorgeslagen denken over economische zelfstandigheid van u leidt tot dit soort voorstellen. Daarmee helpt u de sociale verworvenheid van de AOW om zeep. Die wilt u volledig aan het arbeidsverleden koppelen. Wij willen de AOW niet koppelen aan iemands arbeidsverleden. Wij willen graag het recht behouden dat iedereen van 65 in dit land mag gaan genieten van zijn AOW, want dat is een volksverzekering.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik zal de vraag kort beantwoorden, want de opvattingen over emancipatie en het kostwinnersmodel spraken voor zich. Dat merkt mevrouw Kant ook aan de reacties uit de zaal. Ik geloof dat mannenemancipatie bij de SP nog niet is geland.

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Mag ik hier heel kort op reageren?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik zal de vraag even beantwoorden: als je arbeidsverleden centraal stelt en je geeft mensen het recht om na 40 jaar werken met een ondergrens van 63 jaar te gaan genieten van hun AOW, dan hoeft je geen onderscheid meer te maken tussen beroepen en tussen zware en kwetsbare beroepen. Dat is het onderscheid met mevrouw Kant, want zij doet niets voor de mensen die zware beroepen hebben. Die zet zij gewoon met 63 jaar in de WAO.

De **voorzitter**: We proberen dit puntje nu af te ronden. Mevrouw Kant, ik wilde eigenlijk het woord aan de heer Pechtold geven.

Mevrouw **Kant** (SP): Misschien mag ik nog heel kort reageren op de emancipatie en de SP. Misschien is het u ontgaan, maar de fractieleider van de SP heeft een man die economisch afhankelijk is van haar. Erg hè?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik vind de man van mevrouw Kant eerlijk gezegd niet meelijwekkend, ook al ...

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, dat zou ik ook zeker niet zeggen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het gaat niet alleen om de situatie van mevrouw Kant, maar het gaat om de situatie van laaggeleide vrouwen.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Pechtold, ook een man.

De heer **Pechtold** (D66): Mevrouw de voorzitter. Ik prijs me als man erg gelukkig dat ik in zo'n geëmancipeerde omgeving werk, want het zijn volgens mij alleen dames die om mij heen staan.

De **voorzitter**: Wilt u erover praten, mijnheer Pechtold?

De heer **Pechtold** (D66): Ik denk dat ik hierover met de heer Van der Vlies nog wel een keer een kopje koffie ga drinken.

Ik vind dit zo jammer, mevrouw Kant. U heeft weer een punt gevonden voor de campagne, namelijk iets waar u het niet mee eens bent en dat is zoals ik de SP de afgelopen decennia ken. Kijk eens: dan voer je actie en dan maak je lawaai. Ze zitten al klaar met de hoedjes.

Voorzitter. Mevrouw Kant spreekt steeds over werk in termen van: zo min mogelijk, zo kort mogelijk en wat krijg ik ervoor. De Raad voor Werk en Inkomen heeft vorige week een heel interessant rapport uitgebracht: De herintreding van vroeggepensioneerden. Die mensen gaan weer flink aan het werk. Weet mevrouw Kant wat de aller-, allerbelangrijkste reden is waarom die mensen weer een plek op de arbeidsmarkt zoeken?

Mevrouw **Kant** (SP): Vertelt u het gewoon, dan kan ik erop reageren.

De heer **Pechtold** (D66): Het rapport is al een week oud en mevrouw Kant had het kunnen lezen. De allerbelangrijkste reden, meer dan 50%, is dat mensen werk leuk vinden. Daarnaast komen, op de tweede plaats, sociale contacten. Dan heel ver omlaag, rond de 10%, "ik zou wel wat extra geld willen hebben" en nog een paar procent omdat zij zich vervelen. Waarom kunnen wij in deze discussie niet op een moderne manier kijken naar wat werk wel is, wat het betekent voor emancipatie, ook van haar man, wat het betekent voor integratie? Ik zou willen dat mevrouw Kant in deze discussie haar starheid loslaat en mensen meeneemt in een visie waarom na 50 jaar het langzaam verhogen van de AOW-leeftijd niet meer dan normaal is.

Mevrouw **Kant** (SP): Volgens mij heb ik een van de geëmancipeerde mannen in dit land op dit moment. Er ontstaat nu een beetje een raar beeld, maar het punt dat ik naar mevrouw Halsema wilde maken, is dat hij economisch afhankelijk is van mij en dat ik sociaal afhankelijk ben van hem. Wij vormen een sociale eenheid die samen de kinderen opvoedt en er samen het mooiste van maakt. Dat is nu rechtgezet.

Dan de vraag van de heer Pechtold. Hij wil mij en de SP in de hoek drukken. Alsof wij niet van mening zijn dat mensen moeten werken! Iedereen die kan werken, moet werken. Heel veel mensen willen ook heel graag werken. Daarnaast is het vanzelfsprekend dat iedereen die na zijn 65ste wil doorwerken dat vooral ook moet doen. Daar gaat het niet om. Het gaat er juist om dat er ook onder de leeftijdsgrens van 65 jaar nog veel mensen zijn die willen en kunnen werken, maar die nu aan de kant staan. Ik noemde de 55-plussers die zich het leplazarus solliciteren, maar niet aan een baan kunnen komen en zijn uitgespuugd door werkgevers. Laten wij daar eerst

Kant

eens naar kijken, wat wij daaraan kunnen doen. Van de 63- en 64-jarigen werkt nog slechts 13%.

De heer **Pechtold** (D66): Dit is een opening, want ook ik vind dat het kabinet die AOW-leeftijd verengt tot een financieel punt over de begroting. Maar het gaat natuurlijk om de arbeidsmarkt en arbeidsparticipatie en om de totale betaalbaarheid. Ik hoorde u echter zeggen: kijk eerst daar eens naar. In het totaalplaatje van de moderne arbeidsmarkt, die er niet meer zo uitziet als in de vorige eeuw, is het voor u bespreekbaar om de AOW-leeftijd langzaam te verhogen. Dat is winst!

Mevrouw **Kant** (SP): Dan heeft u wel heel selectief geluisterd. Ik wil het nog wel tien keer zeggen, maar volgens mij heb ik gezegd dat de AOW-leeftijd op 65 jaar voor ons een sociale verworvenheid is die we overeind willen houden. Er zijn echter heel veel mensen onder de 65 die graag willen en kunnen werken, maar die op dit moment en helaas waarschijnlijk ook in de toekomst niet aan de bak komen. Maak het werk dan geschikt voor die mensen, zodat zij langer kunnen doorwerken. Ik weet dat u dat ook wil en wij kunnen elkaar hier vast in vinden, maar dit kan heel goed en op onze manier kan de 65'er gewoon genieten van zijn AOW.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik begrijp dat het gezin nu ook voor de SP de hoeksteen van de samenleving is; dat schept misschien kansen voor volgende coalities.

Wij vinden elkaar heel erg op het laten bestaan van de 65-jarige AOW-leeftijd. Als mensen zelf willen doorwerken, zou ik zeggen: doen! En zet de energie nou eens in op die vijftigplussers, vraag ik maar gelijk aan het kabinet.

Ik heb een vraag over de groep mensen in een zwaar beroep die veertig jaar heeft gewerkt. Volgt mevrouw Kant het slappe voorstel van GroenLinks, waarbij zij bij 63 eruit mogen, of zegt zij: nee, veertig jaar is veertig jaar, en na veertig jaar mag men eruit? Als mensen dus op hun zestiende zijn begonnen, zouden ze eruit mogen op hun 56ste.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik dacht dat dit wel duidelijk was geworden uit mijn discussie van zonet met mevrouw Halsema. Een deel van haar voorstel vind ik positief, namelijk dat mensen eerder mogen stoppen; maar dat vind ik niet van het deel dat zegt dat mensen die niet aan die criteria voldoen, na hun vijftenzestigste moeten doorwerken. Dat heeft er veel mee te maken dat je niet voor mensen kunt bepalen of hun omstandigheden of werk wel of niet zwaar zijn, of dat zij onder hun omstandigheden kunnen doorwerken. Ondanks dat je altijd met anderen kunt afspreken dat ze doorwerken, is er dan een heel mooie lijn: je kunt afspreken om een grens te trekken, namelijk die van 65 jaar. Dat is een sociale verworvenheid; het is dan mooi geweest en men mag dan gaan genieten van zijn AOW.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dank, maar dat is geen antwoord op mijn vraag. Wat als iemand is begonnen op zijn zestiende met werken en een zwaar beroep heeft gehad? Er zijn onderzoeken genoeg waaruit blijkt dat mensen van hun beroep kunnen slijten. Wat doet u met iemand die op zijn zestiende is begonnen met een zwaar beroep en na veertig jaar echt volledige slijtage

vertoont? Mag hij of zij eruit na veertig jaar, als die persoon dat zelf wil?

Mevrouw **Kant** (SP): Ja, die mag er voor mij zeker uit, maar ik wil de discussie verbreden: waarom is er bij werkgevers geen beleid om dit te voorkomen, waarom moeten mensen worden opgemaakt tijdens hun werkzame leven, waarom kijken we niet naar mogelijkheden om het werk dusdanig aan te passen dat mensen het volhouden als zij ouder worden, waarom scholen we iemand die jarenlang in de praktijk van de bouw heeft gewerkt, niet om tot praktijkleraar voor het vmbo? Dat is de toekomst.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Eens, maar ik stel vast dat iemand die veertig jaar heeft gewerkt, van mevrouw Kant een keuze uit twee krijgt: stoppen of bijscholen.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat zei ik.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb nog een vraag over de AOW. Ik ben het eens met mevrouw Kant dat dit niet alleen maar een financiële exercitie mag zijn; het gaat natuurlijk ook om de toekomst van onze jongeren en het voor de toekomst veiligstellen van hun voorzieningen. Daar hangt natuurlijk wel een prijskaartje aan. Haar tegenbegroting gaat alleen maar over 2010, al loopt een aantal zaken erin door. Ik zie dat zij aan belastingverhoging doet, ik zie dat zij ook wel wat bezuinigt. Als zij wil vasthouden aan 65 jaar, zal zij echter wel helder moeten maken hoe zij de enorme opgave waarvoor wij staan, in de toekomst wil financieren. Dat ontbreekt ten enenmale aan wat zij ons vandaag aanreikte. Wanneer kunnen we haar plannen hiervoor tegemoet zien?

Mevrouw **Kant** (SP): Volgens mij heb ik bij de interruptie van de heer Van Geel al een hele rits voorstellen daarvoor gedaan. En als ik toch maar even de vergelijking mag maken: u kunt in plaats van voor de verhoging van de AOW-leeftijd, ook kiezen voor het beperken van de hypotheekrenteaf trek voor heel hoge hypotheeken. Dat is blijkbaar niet de keuze die de ChristenUnie met haar partners in het kabinet heeft gemaakt. Ik geloof wel dat u daarvoor bent, dus ik begrijp dat niet zo goed. Maar er zijn ook andere mogelijkheden. Als er weer economische groei is, kun je bijvoorbeeld eens kijken of je de winstbelasting weer naar een beetje normaal niveau kunt terugbrengen, want die belasting is de afgelopen jaren stelselmatig verlaagd. Ik begrijp dat het nu niet zo verstandig zou zijn, maar als er weer economische groei is, kun je bekijken of je bedrijven om een bijdrage kunt vragen.

Een ander voorstel is de bankenheffing. De banken gaan, als het goed is, weer winst maken. Wij kunnen kijken of wij een heffing kunnen invoeren, waardoor zij een deel van de maatschappelijke schade gaan terugbetalen. Ten slotte kun je mensen, die meer kunnen missen, vragen om een bijdrage te leveren aan de zorg, het onderwijs en de politie. Ik heb daarvoor voorgesteld om een extra heffing van 60% in te voeren voor iedereen die in dit land meer verdient dan de minister-president.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Het is gisteren duidelijk geworden dat het een gigantische opgave is om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Uw voorstellen

Kant

leveren inderdaad het een en ander op; zo boekt u 20 mln. in voor een andere manier om met woningen om te gaan. Maar daarmee zijn wij er nog lang niet. Ik vind dan ook dat op u de plicht rust om uw zware woorden – u noemt het zelfs asociaal – waar te maken door duidelijk te maken hoe u het zelf rond wilt krijgen. Dat zijn wij verplicht aan de toekomst van onze jongeren. Zoals ik gisteren al aangaf: wij kunnen nu geen zoete broodjes bakken, want dat is volksverlakkerij. Wij moeten duidelijk maken waar wij staan en duidelijk maken hoe wij dingen willen gaan betalen.

Mevrouw **Kant** (SP): Het is toch frappant dat u mij verwijten maakt, ook al kom ik met een hele rij SP-voorstellen om de financiën na de crisis op orde te brengen. Ik kom met een hele trits voorstellen, maar u komt met uw kabinet alleen maar met het asociale voorstel om de AOW te verhogen. Verder komt u met helemaal niks! U verwijt mij dat ik met een aantal voorstellen kom, terwijl het kabinet en de coalitiepartijen nog een jaar op hun handen gaan zitten. En dan verwijt u mij dat ik niets doe! Nog even de bedragen. Ons voorstel voor de hypotheekrenteaf trek levert niet onmiddellijk heel veel op, maar het is een maatregel die je geleidelijk invoert. Op termijn gaat het volgens onze schattingen zo'n 4 mld. opleveren. Met die winst-belasting zijn ook miljarden gemoeid.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Het is natuurlijk niet waar dat er helemaal niets gebeurt, maar daar komen later vandaag nog wel over te spreken. U mag natuurlijk voor deze opstelling kiezen, maar dan moet u wel duidelijk maken hoe u in de toekomst de financiën overeind wilt houden, want wij hebben onze jongeren wel iets uit te leggen. Ik vind dat onvoldoende terug in de stukken die ik van u ontvangen heb, maar misschien krijgen wij het in de komende jaren nog wel te zien.

Mevrouw **Kant** (SP): Dit is toch echt de wereld op zijn kop. Ik kom met voorstellen voor de toekomst. Het kabinet komt helemaal niet met voorstellen voor de toekomst, want het kabinet schuift het allemaal voor zich uit. Men doet dat waarschijnlijk, omdat de PvdA en het CDA elkaar in een houdgreep hebben. Er gebeurt dus niets en dan krijg ik het verwijt dat wij geen ideeën hebben, terwijl ik er niet drie of vier heb genoemd.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb uw ideeën aangehoord en ik denk dat deze ideeën ook zouden kunnen staan tussen de twintig punten van het kabinet. Opgeteld leveren deze voorstellen zo'n 7 mld. op. Ik ben gefascineerd door uw reactie op het voorstel van mevrouw Halsema. U neemt het deel van haar voorstel dat geld kost – mensen die het op de arbeidsmarkt moeilijk hebben gehad eerder met pensioen laten gaan – over, maar u compenseert dat niet binnen de AOW door mensen die veel later zijn begonnen met werken, langer door te laten werken. Dan kost het voorstel van mevrouw Halsema natuurlijk wel geld, want u neemt er maar een helft van over. Dat bedrag trekt u natuurlijk wel af van het bedrag af dat u gespaard hebt en dat maakt mij toch nieuwsgierig naar de manier waarop u de overheidsfinanciën op termijn op orde denkt te brengen.

Mevrouw **Kant** (SP): Het klinkt misschien een beetje raar in de oren van iemand van de PvdA, maar voor sociale

voortgang moeten wij eerlijker durven delen. Natuurlijk moet dat geld ergens vandaan komen. Dat geld moet van mensen komen die het wel kunnen missen. Overigens zitten heel veel mensen die eerder met pensioen mogen, nu al in een arbeidsongeschiktheidsregeling. Mensen die nu niet kunnen werken, hebben immers ook recht op een uitkering. Wij zijn een groot voorstander van verbeteringen, want er zijn nog heel verbeteringen nodig voor die sociale voortgang. Natuurlijk kost dat wat, maar dat heet sociale voortgang. En dat is wat wij zo graag willen. Wij willen dat er wordt nagedacht over de vraag hoe wij ons land socialer en menselijker kunnen maken en hoe wij de kosten gezamenlijk kunnen opbrengen. En ik wil niet net als het kabinet nadenken over een manier om de sociale zekerheid en de voorzieningen verder af te breken. U verwijt mij nu ook weer dat ik, terwijl ik met heel veel voorstellen kom, niet met al die miljarden kom. Dat verwijt komt echter van iemand die het kabinet steunt en die, los van die asociale AOW-maatregel, met helemaal niets komt.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Nee, ik heb u helemaal niets verweten. Ik vraag u gewoon hoe u optelt en aftrekt. Ik probeer u eigenlijk te helpen door te zeggen dat het aardig optelt. Mijnheer Slob zei net dat het niks optelt. Ik zeg dat het aardig optelt. U doet echter meteen teniet wat u net zo mooi had opgeteld, en wat ik sympathieke voorstellen vind, door een half voorstel over te nemen. Dat deed u net bij de zorg ook. U zei te gaan bezuinigen op de zorg, maar het ook meteen bij de zorg weer in te leveren. Ik probeer er vandaag achter te komen op welke wijze u op dat totaalbedrag komt en of u een goede optel- en aftreksom maakt, waarmee ik het misschien eens kan zijn.

Ik heb daar nog een vraag bij, als het mag. Wat de hypotheekrenteaf trek betreft legt u de last bij degene die het meest heeft. Welke reden heeft u om dat wel te doen bij de hypotheekrente, maar niet op de arbeidsmarkt?

Mevrouw **Kant** (SP): Sorry. Die laatste vraag moet u even herhalen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Waarom legt u, bij de hypotheekrente, bij de kosten van huizen, de rekening wel bij degene die het meest heeft, en doet u dat niet bij de arbeidsmarkt?

Mevrouw **Kant** (SP): Ik begrijp uw vraag niet.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Begrijpt u dat niet?

Mevrouw **Kant** (SP): Ik heb u net voorgesteld om een tarief van 60% in te voeren voor iedereen die meer verdient dan de minister-president. Ik begrijp uw vraag dus niet.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Bij de AOW hebben wij het toch ook over de arbeidsmarkt? Het gaat immers om werken. Mevrouw Halsema heeft u net een voorstel gedaan. U pakt daarvan alleen het leuke deel. Waarom mogen we, vergelijkbaar met wat we met de hypotheekrente doen, niet iets vragen van mensen die laat beginnen met werken en een goed inkomen hebben?

Mevrouw **Kant** (SP): Nu komen we bij iets wat vaak

Kant

gebeurt in de politiek: het één moet per se tegen het ander worden uitgewisseld. Het gaat natuurlijk om het totaal. Ik heb u net een hele trits van asociale bezuinigingen van het kabinet genoemd, zoals op de AOW-partnertoeslag en op de groep van ouders met gehandicapte kinderen. Daarin wordt door het kabinet, waaraan u steun verleent, het mes gezet. De oplossing kan, in plaats van al die dingetjes, in dezelfde hoek gezocht worden, maar door extra belastingheffing kan ook een bijdrage gevraagd worden van de mensen in Nederland die meer verdienen dan de minister-president. Het is niet altijd een-op-een. Dat kan hier ook. Je kunt van die mensen een extra bijdrage vragen.

Iets anders: ik heb net ook duidelijk gezegd dat mensen, die dat willen, aan het werk kunnen blijven en dat er oplossingen worden gezocht als ze gezondheidsproblemen hebben. Het is namelijk niet alleen een kwestie van geld. Sociale vooruitgang houdt niet alleen in voorzieningen betalen, maar ook: ervoor zorgen dat mensen die willen en kunnen werken, aan het werk blijven. Daarom zijn wij er al jaren voor dat werkgevers een bepaald percentage mensen die arbeidsongeschikt zijn in dienst moeten nemen. Dat zijn oplossingen die geen geld kosten, maar die wel zorgen voor sociale vooruitgang.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Mevrouw Kant en mevrouw Hamer, mag ik even een opmerking maken? De interruptietijd is nu al langer dan de zuivere spreektijd van mevrouw Kant. Dat geef ik u gewoon als feit mee. Wij gaan nu dus proberen korte vragen te stellen en korte antwoorden te geven. Daarna gaan wij naar het volgende betoog.

Het woord is aan mevrouw Hamer.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mevrouw Kant moet dan misschien wel antwoord geven op de vraag. Wij hadden het over de mensen aan de bovenkant van de arbeidsmarkt. Dat zijn mensen met hoge inkomens, die gestudeerd hebben. Daarna vroeg ik mevrouw Kant. Ik vroeg haar naar de redenering achter het gegeven dat zij van die mensen wel iets wil vragen als het de woningmarkt betreft, maar niet als het de arbeidsmarkt betreft. Ik heb mevrouw Kant goed verstaan. Zij zei: het is niet altijd het één of het ander, je hoeft niet altijd te kiezen. Mevrouw Kant, je moet wel kiezen in de politiek!

Mevrouw **Kant** (SP): Zeker moet je kiezen in de politiek, maar je hoeft niet de ene groep tegen de andere af te wegen. Het gaat om het totale plaatje, en dat zal ik u schetsen. Ik noemde het 60%-tarief. De mensen die langer studeren en meer gaan verdienen, kunnen ook meer belasting betalen als zij meer verdienen. U laat de hypotheekrenteaftrek erbuiten, maar die heeft er alles mee te maken. Het zijn dezelfde mensen die dure huizen kopen, hoge hypotheek afsluiten en de hypotheekrente aftrekken van de belasting.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Van Geel.

Mevrouw **Kant** (SP): Nog één reactie ...

De **voorzitter**: Neen, mevrouw Kant, het woord is aan de heer Van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb in het begin van het betoog van mevrouw Kant gevraagd of zij de 35 mld. als doelstelling en taakstelling accepteert en van daaruit het debat wil voeren. Ik heb de open vraag gesteld of dat via lastenverlichtingen kon of via ombuigingen, lastenverzwaringen. Dat was een open vraag. Ik constateer nu dat het bijna uitsluitend lastenverzwaringen zijn. Hoe precies de optelling is, horen we nog wel, maar de lastenverzwaringen komen bij verre niet aan een bedrag van 35 mln. Ik neem het u niet kwalijk, mevrouw Kant, dat u die voorstellen doet, maar mij houdt het volgende bezig. De suggestie die u wekt is dat wij het probleem oplossen als wij ingrijpen aan de bovenkant van het inkomensgebouw. Feit is echter dat als wij het probleem via lastenverzwaring gaan oplossen, er dan per huishouden per maand een lastenverzwaring van € 500 aan de orde is. Dat valt niet te bereiken via mensen met een hypotheek van 1 mln. of een inkomen van 160.000. Dat zijn niet de groepen. U raakt de mensen van de midden- en de lagere inkomens. Dat wil ik u toch voorhouden als u verdergaat met het zoeken naar die 35 mld. Bovendien kunt u niet bij voorbaat de helft van de collectieve sector uitsluiten. Sociale zaken en zorg vormen de helft van de hele collectieve sector. Als u die bij voorbaat uitsluit, dan doet u niet mee aan een serieus debat over de vraag hoe wij hier met elkaar uit kunnen komen.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik sluit ook helemaal niet uit dat de kosten terug kunnen lopen, bijvoorbeeld bij de sociale zekerheid, omdat wij doen wat ik net zei, ervoor zorgen dat mensen die kunnen en willen werken, gewoon aan het werk gaan en blijven. Dat zijn volgens mij maatregelen die de kosten zouden kunnen drukken. Als het economisch weer beter gaat, nemen die kosten ook vanzelf weer af. Daarom is het ook goed om nu de economie te stimuleren. Het is dus helemaal niet zo dat ik vind dat die kosten maar moeten stijgen. Het is natuurlijk onzinnig als u dat hier wilt neerzetten. Ik vind het toch wel raar dat u mij nu al voor de derde keer verwijt dat ik die 35 mld. niet zou halen met alles wat ik vandaag zeg, terwijl u zelf met helemaal niets komt. Ik durf tenminste nog iets te stellen. Dat durft u niet. U zegt vanochtend in de krant: lastenverzwaring is te allen tijde uit den boze. Dat is niet letterlijk geciteerd, maar daar kwam uw uitspraak wel op neer. U bent niet voor lastenverzwaring. Als u dat vindt, dan zal de 35 mld. die u wilt, niet komen door eerlijker delen, niet door te bezien hoe we met zijn allen het geld kunnen opbrengen om fatsoenlijke zorg in de verpleeghuizen te regelen voor uw opa, oma, vader en moeder en de mijne en die van alle Nederlanders. Nee, u zegt: geen lastenverzwaring. Lastenverzwaring is uit den boze, er moet gesneden worden. Dat is niet de keuze die wij maken, in tegenstelling tot u.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb alleen maar willen kijken in hoeverre de SP bereid is om niet overal tegen te zijn, maar met een perspectief te komen dat de noodzakelijke ombuiging van 35 mld. dusdanig gedaan kan worden dat het voldoet aan een aantal criteria. U hebt een poging gedaan, mevrouw Kant, een aantal zaken te noemen. Ik constateer helaas niet anders dan dat het alleen maar lastenverzwaringen zijn die uiteindelijk een funeste invloed zullen hebben op de werkgelegenheid. Dat valt mij op aan de voorstellen die u doet. U verhoogt het wettelijk minimumloon. Als er iets funest is voor het

Kant

krijgen van werk is het het verhogen van de loonkosten. Dat zou u niet moeten willen, want het gaat niet om de economie alleen, het gaat ook om de werkgelegenheid.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat is weer een selectieve greep uit de alternatieve begroting. Wij verhogen het wettelijke minimumloon, omdat wij in tegenstelling tot het CDA ook in slechte tijden nog iets willen doen aan de armoede. Dat heet solidariteit, mijnheer van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Werk hebben is iets tegen armoede doen.

Mevrouw **Kant** (SP): Daar staat tegenover dat wij een extra terugtaks invoeren, waardoor het gat tussen mensen die wel en niet gaan werken groter wordt, zodat er ook een prikkel is om mensen weer aan het werk te krijgen vanuit een lagere uitkering. Ook daar hebben wij een oplossing voor in onze tegenbegroting. Als u nu steeds zegt: lastenverzwaring en u wilt niet dit en u wilt niet dat: ik heb hier een voorstel gedaan om iets te gaan doen aan de hypotheekrenteaftrek. Op langere termijn zal dat miljarden opleveren, maar het CDA snijdt liever in de zorg.

De heer **Wilders** (PVV): Mevrouw Kant heeft het over asociale maatregelen die dit kabinet neemt. Als het gaat om de AOW ben ik dat met haar eens. Maar hoe denkt mevrouw Kant dat de SP-kiezer in het land erover denkt als hij te horen krijgt dat de AOW-leeftijd vermoedelijk wordt verhoogd, en tegelijkertijd leest hij in de krant dat het aantal asielzoekers volgend jaar 19.000 zal worden en dat dit een paar honderd miljoen extra gaat kosten? Wat denkt u daarvan, mevrouw Kant, en wat denkt u dat uw kiezers daarvan vinden?

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Ik ben zeer verheugd dat de heer Wilders en zijn PVV ook vinden dat de AOW-leeftijd niet verhoogd moet worden. U leert heel erg bij op sociaal terrein, mijnheer Wilders. Daar ben ik heel erg blij mee. Op een ander punt leert u echter wat minder snel bij en dat gaat over het andere onderwerp dat u noemt. Asielzoekers komen naar dit land omdat zij vrezzen voor vervolging, omdat zij daar een reden toe hebben, omdat zij politiek vluchteling zijn. Wij hebben in Nederland een restrictief asielzoekersbeleid. Er wordt dus getoetst of dat waar is en zo ja, of zij het recht hebben om hier te blijven. Wij willen daar helemaal niets aan veranderen, want het is een vorm van beschaving dat mensen die vanwege oorlog of wat dan ook uit hun land vluchten om politieke redenen ergens anders in de wereld terecht kunnen.

(geroffel op de bankjes)

De heer **Wilders** (PVV): Na dit geroffel kunt u misschien van mij leren hoe heel veel SP-kiezers denken. Ja, dat is een verrassing, niet? Ik zal u vertellen hoe heel veel SP-kiezers denken. Heel veel SP-kiezers denken: het zal mij toch niet gebeuren dat ik dadelijk twee jaar langer moet ploeteren om mijn AOW-leeftijd te bereiken, terwijl dit kabinet 200 mln. extra moet betalen omdat het aantal asielzoekers stijgt. Heel veel mensen, ook veel SP-kiezers, heel veel PVV-kiezers, heel veel Nederlanders, denken: waarom moet ik voor die massa-immigratie betalen, terwijl ik dadelijk langer moet werken? Dus ik zou nog

maar een keer heel goed nadenken, want de SP – uw collega Jan de Wit, die hier de afgelopen jaren heeft ingestemd met het generaal pardon, en u die nu zegt: meer asielzoekers, prachtig – heeft mee de grenzen open gezet. Dat is een van de redenen. De SP is er medeverantwoordelijk voor dat het kabinet er nu voor moet zorgen dat asociale maatregelen zoals een verhoging van de AOW-leeftijd zullen gaan plaatsvinden. Ik ben daartegen, maar u draagt medeverantwoordelijkheid, omdat u voor asiel bent, omdat u altijd ja heeft geknikt en omdat u de regels nog heeft verruimd als het gaat om de massa-immigratie.

Mevrouw **Kant** (SP): De SP-kiezer heeft een ding heel hoog staan, namelijk het bestrijden van armoede en tegenstellingen in de wereld. Als er iets een bijdrage levert aan het tegengaan van mensen die moeten vluchten voor hun leven is het om daar echt iets aan te doen. Maar ik geloof dat het de PVV en de heer Wilders iets minder interesseert hoe het gaat met de allerarmsten in deze wereld. Dat heeft de SP-kiezer heel hoog staan. De SP-kiezer snapt echt wel dat er rechtvaardigheid moet zijn omdat mensen vrezzen voor hun leven en politiek asiel vragen, en dat een beschaafd land die mensen het recht geeft om hier te mogen blijven. De SP-kiezer zou heel andere keuzes maken. Inderdaad, niet het verhogen van de AOW-leeftijd maar wel iets doen aan de hypotheekrenteaftrek. Ik ben eigenlijk wel benieuwd wat de heer Wilders wil doen aan het subsidiëren van de villa's in dit land.

De **voorzitter**: Dat horen wij straks misschien. Eerst mevrouw Verdonk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Even een kleine vraag, waarop uw achterban denk ik wel het antwoord weet. Weet u dat van al diegenen die asiel aanvragen in Nederland maar 10 tot 20% de echte vluchtelingen zijn waar u het net over heeft, namelijk mensen die te vrezzen hebben voor hun leven in het land van herkomst?

Mevrouw **Kant** (SP): Daar hebben wij toch procedures voor? Dat kunnen wij toch pas achteraf vaststellen nadat getoetst is of er reden was om in dit land te komen? Wij hebben een restrictief asielbeleid en dat is terecht.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat restrictieve asielbeleid is terecht. Betekent dat dan ook voor de SP dat er een eind gemaakt moet worden aan de grote aantallen asielzoekers die naar Nederland komen? Een manier om dat te doen, is duidelijk uit te stralen dat je een restrictief toelatingsbeleid voert en dus geen generaal pardon neerzet. Dus het is het een of het ander. Of u bent voor een generaal pardon, en dan bent u voor een opendeurenbeleid, of u bent tegen een generaal pardon, en dan bent u echt voor een restrictief toelatingsbeleid.

Mevrouw **Kant** (SP): Wij waren voor dat eenmalige generaal pardon, omdat wij daarvoor kabinetten hadden gehad die verzaakt hadden om op een fatsoenlijke manier beleid te voeren en er dus mensen in het land waren die heel lang in onzekerheid hebben gezeten.

(geroffel op de bankjes)

Mevrouw **Kant** (SP): Dat is eenmalig opgelost. Het heeft

Kant

ook gewoon te maken met beschaving dat je dat op zo'n manier oplost.

Als het gaat om het voorkomen dat asielzoekers hier komen, had ik het al over de internationale politiek. Wij zijn er bijvoorbeeld voor dat er veel meer mogelijkheden komen via de VN voor opvang in de regio als er ergens oorlog is, zodat mensen dicht bij hun land kunnen worden opgevangen en geholpen. Als de oorlog voorbij is, kunnen zij dan ook weer terug om hun eigen land op te bouwen. Daarin investeren is een goede mogelijkheid om te voorkomen dat mensen zo'n verre reis over de wereld maken om hier asiel te zoeken en ook nog ontheemd te raken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Pas nu op met het woordje "eenmalig", want het volgende generaal pardon is al in de maak. Er zijn heel veel mensen die door het slappe beleid van dit kabinet niet teruggaan en blijven rondlopen in gemeenten. Een volgend kabinet zal weer een besluit moeten nemen over een generaal pardon, dus laat dat woordje "eenmalig" maar achterwege.

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk stelde geen vraag. Daarom vervolgt mevrouw Kant nu haar betoog.

Mevrouw **Kant** (SP): De aanpak van de crisis en de reactie erop zeggen veel over hoe het kabinet de toekomst ziet. Het ziet een toekomst zonder alternatief voor wat heeft gefaald. Politiek is keuzes maken, nu en in de toekomst. Met hetzelfde geld is een veel beter Nederland mogelijk. Keuzes van nu bepalen de richting die ons land opgaat. Welk land willen wij in de toekomst? Willen wij een land met uitgekledede sociale en publieke voorzieningen? Willen wij een land met verschaalde zorg en verschaald onderwijs, zonder voldoende politie in de buurt? Of willen wij een land waarin mensen naar elkaar omkijken? Willen wij een land waar wij onze welvaart delen, waar kinderen kunnen leren en waar ouderen hun oude dag kunnen genieten? Willen wij een land waar mensen fatsoenlijke zorg krijgen, ongeacht of zij rijk zijn of arm? Willen wij een land met menselijke gelijkwaardigheid en solidariteit?

Wij kunnen nu kiezen voor een nieuwe toekomst, een toekomst waarin eigen verantwoordelijkheid gemeenschappelijke verantwoordelijkheid wordt. Wij kunnen kiezen voor een toekomst waarin wij met zijn allen verantwoordelijk zijn voor iedereen en voor wat van ons allemaal is. Wij kunnen kiezen voor een toekomst waarin wij samen de schouders eronder zetten en waarin wij ervoor zorgen dat belangrijke maatschappelijke problemen wél worden opgelost en tegenstellingen worden verkleind. Een nieuw perspectief is nodig, waarbij het begrijpelijke cynisme wordt omgezet in hoop op verandering.

De afgelopen dertig jaar hebben wij met zijn allen mogen genieten van een enorme economische en technologische vooruitgang. Ik zou willen dat wij over dertig jaar hetzelfde kunnen zeggen over sociale vooruitgang. Om dat te kunnen zeggen, is het nu tijd om te kiezen voor een alternatief voor wat heeft gefaald. Het kabinet kan dit niet, wil dit niet en doet dit niet, omdat de PvdA en het CDA elkaar in de houdgreep houden. Wie dat niet ziet, is ziende blind. De formatie duurde vier maanden. Vervolgens ging het kabinet honderd dagen het land in. Toen kwam de crisis, die grote gevolgen heeft voor de toekomst. Daarop gaat het kabinet nu eerst

weer een jaar studeren. Dit kabinet regeert niet; het is geen kabinet, maar een praatgroep. Het komt niet met een alternatief voor wat heeft gefaald.

De SP wil een toekomst waarin wij grip krijgen op wat van ons allemaal is en waarin wij daarover zeggenschap krijgen. Wij willen de hoeders zijn van de sociale vooruitgang en de bewakers van de publieke sector. Wij willen een bondgenoot zijn van allen die willen beginnen aan de opbouw van een nieuwe samenleving; de opbouw van een samenleving waarin wij kiezen voor een alternatief voor wat heeft gefaald.

(geroffel op de bankjes van de SP-fractie)

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Mevrouw Kant had het in het begin van haar betoog over de regel dat de vervuiler moet betalen en dat de veroorzakers van de diverse crises moeten betalen. Ik heb verder vooral een grijs betoog van mevrouw Kant gehoord, net zo grijs als haar pakje. Ik hoor daarin niets groens. Als zij spreekt over de vervuiler die moet betalen in verband met de klimaatcrisis en de voedselcrisis, heeft zij het niet over bijvoorbeeld de vleestaks waarover het Planbureau voor de Leefomgeving heeft gesproken. Waarom heeft zij het daarover niet?

Mevrouw **Kant** (SP): Volgens mij heb ik het daarover wel gehad. Ik heb namelijk met nadruk gezegd dat het kabinet ook niet komt met een alternatief voor wat tot nu toe heeft gefaald als wij spreken over milieu, klimaat en energie. Ik heb ook wel degelijk gezegd dat mevrouw Cramer vooral grijze politiek voert, ondanks mooie groene woorden. Mevrouw Thieme vraagt naar concrete maatregelen die de SP-fractie in dit verband wenst. Zij heeft het over de regel dat de vervuiler betaalt. In het kader van de milieudiscussie wordt met de vervuiler meestal de consument bedoeld. Dat vindt mijn fractie geen goede route. Op dit vlak zijn de vervuilers ook de producenten. Ik vind het bijvoorbeeld onbestaanbaar dat het kabinet gewoon toestaat dat energiebedrijven in buitenlandse handen komen. Laten wij die bedrijven in nationale handen houden en de zeggenschap daarover behouden. Op die manier kunnen wij kiezen voor duurzame energie, in plaats van voor de steenkolen-centrales die het kabinet wil bouwen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Moet ik concluderen dat mevrouw Kant vindt dat de consument niet hoeft mee te betalen aan de vervuiling die hij veroorzaakt, bijvoorbeeld door zijn vleesconsumptie? Dit doet mij denken aan een prent van Hahn die mevrouw Kant vast en zeker kent. Daarop staan twee jongetjes. Eén van de jongetjes is heel deftig gekleed en het andere jongetje is in lompen gehuld. Het deftige jongetje zegt: ik eet geen vlees, want ik ben vegetariër. Het arme jongetje zegt daarop: ik eet ook geen vlees, want ik ben proletariër. Wil de SP niet aan een vleestaks omdat zij de arbeider wil beschermen die nu biefstuk kan betalen? Of gaat de SP meehelpen om te komen tot een betere planeet door ervoor te zorgen dat er minder vlees wordt gegeten?

Mevrouw **Kant** (SP): De SP staat vooraan bij het werken aan een betere planeet. De vleestaks lijkt mij echter niet de oplossing voor dit probleem. Met de vleestaks zitten wij namelijk aan het einde van de pijplijn. Als wij echt iets aan energie en klimaat willen doen, moeten wij aan

Kant

het begin van de pijplijn zitten. Hoe produceren wij onze energie en onze producten? Als daarbij dingen gebeuren die slecht zijn voor het milieu, moeten wij daarin ingrijpen. Mevrouw Thieme heeft het over vlees. Daarvoor moeten wij in de bio-industrie aanpakken wat milieuvriendelijk is en wat daarin misgaat. Daarbij hoort ook het dierenwelzijn. Wij richten ons op het begin van de pijplijn, mevrouw Thieme, niet op het einde ervan.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik moet concluderen dat de SP niet ziet dat er een relatie is tussen de hoeveelheid vlees die wij eten en de armoede in de Derde Wereld. De SP gaat ook totaal voorbij aan de redenering van het Planbureau voor de Leefomgeving dat er minder vlees moet worden geconsumeerd om de belangrijkste crises, de voedselcrisis, de biodiversiteitscrisis en de klimaatcrisis aan te kunnen pakken.

De **voorzitter**: Het woord is aan de tweede spreker, de heer Van Geel van het CDA. Verder kondig ik vast aan dat na de bijdrage van de heer Van Geel de vergadering voor de lunch zal worden geschorst.

□

De heer **Van Geel** (CDA): Mevrouw de voorzitter. "Nederland sterker uit de crisis", dat is het motto van de CDA-fractie. Ons toekomstbeeld is een samenleving met Nederlanders die tijd voor elkaar hebben; die niet naar de ander wijzen, maar ook naar zichzelf durven te kijken. Wij gaan voor een Nederland met een staatskas die weer gezond is, zodat we onze kinderen niet opzadelen met onze hoge schulden. Een Nederland, waar de handen uit de mouwen gaan en iedereen meedoet. Een Nederland, waar mensen met een beperking volwaardig meedoen. Ook een duurzaam Nederland, waar je 's ochtends in je elektrische auto stapt van originele, Hollandse makelij.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter, even een punt van orde. Ik heb een begroting gekregen waar dit allemaal niet in staat. Misschien is er een nieuwe versie; die zou ik dan graag krijgen.

De heer **Van Geel** (CDA): De heer Rutte vroeg me gisteren om een perspectiefvolle visie te geven op hoe wij de komende jaren zullen beoordelen, inclusief de daden van dit kabinet. Dit is de CDA-wens voor hoe wij dat zien en dat lijkt mij een heel mooi kader om de rest van de discussie met elkaar te voeren.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter, het helpt daarbij enorm als dat perspectief ook maar enigszins aansluit bij de stukken die vandaag voorliggen. Het zijn nu twee cirkels die elkaar nergens raken.

De heer **Van Geel** (CDA): Uit mijn betoog zal blijken dat die cirkels elkaar wel gaan raken.

Sinds het voorjaar is er veel veranderd. Inmiddels kan één op de vijf jongeren geen baan meer vinden. Het is nog maar kort geleden dat er over bangmakerij werd gesproken. De heer Pechtold loopt nu weg, maar ...

De heer **Pechtold** (D66): Ik ben bang.

De heer **Van Geel** (CDA): ... ik heb het eigenlijk over u. Ik

gaf toen aan dat de schuld per dag opliep met 100 mln., € 1000 per seconde, maar de heer Pechtold – ik zie hem nog daar staan – sprak over angst die ik verspreidde. D66 heeft vervolgens ook nog een website ontwikkeld met een angstmeter. Het kan verkeren, want het besef is inmiddels gegroeid dat het inderdaad bar en boos is gesteld met de schatkist. Wij zitten in een situatie die wel tien AOW-operaties vergt om de problemen op te lossen. Nu al is het het symbool in de media geworden. Als elke baby die nu wordt geboren de extra schuld van alleen 2010 zou moeten dragen, is de rekening € 160.000 per baby. Dit is ongehoord. Dit is ongekend. Toch heeft het kabinet naar de mening van de CDA-fractie de afgelopen periode een verstandig financieel-economisch beleid gevoerd. De meeste economen zijn het daarover eens. Er ligt een aanvullend beleidsakkoord dat qua inhoud beter is dan het proces eromheen soms suggereerde. Er is een mooie balans tussen op korte termijn investeren en het betalen van de rekening. Dit kabinet pakt door met een ombuigingsoperatie die oploopt tot vele miljarden. Kijk hoe we de begroting van Sociale Zaken moeten ombuigen. Dat is niet gering. Ook internationaal is er veel respect voor de Nederlandse aanpak, gedegen, sociaal en doordacht, juist omdat wij laten zien hoe wij de rekening gaan betalen.

De heer **Rutte** (VVD): Je zou haast denken dat de heer Van Geel een tegenbegroting heeft gemaakt. Misschien kan die dan nu worden uitgedeeld. Daar is ook alle reden voor. Dit kabinet neemt twee maatregelen, één op het gebied van de AOW, misschien overigens, want dat hangt nog af van wat mevrouw Jongerius ervan vindt. De andere is de Bosbelasting die het CDA ook niet wil. Het gat is echter 35 mld. tot 40 mld. Dat schetste de heer Van Geel zojuist zelf. Wat zijn de verdere voorstellen van het CDA om het gat te dichten?

De heer **Van Geel** (CDA): Het wordt onderschat wat er nu al aan ombuigingen zit in het aanvullend beleidsakkoord. Er is al ongeveer 5 mld. in deze begroting omgebogen. Voor 1,8 mld. zijn meteen de consequenties voor de komende jaren genomen. Vervolgens is voor 3,2 mld. omgebogen vanwege allerlei overschrijdingen die ook weer tot pijnlijke ombuigingen leiden. Dat is bij elkaar zo'n 5 mld.

Ik wil allereerst constateren dat ik niet van de heer Rutte wil horen dat het kabinet niet met pijnlijke maatregelen komt. Daarnaast constateer ik dat de omvang van de problematiek – wij hebben er gisteren al even met elkaar over gediscussieerd – zodanig is dat structurele maatregelen nodig zijn die je niet even van een lijstje van Gerritse vandaan haalt om vervolgens te zeggen: zo gaan wij het doen. Dat is een volkomen foute manier als wij zulke fundamentele wijzigingen moeten aanbrengen in onze huishouding, in de relatie tussen privaat en publiek en in de wijze waarop wij onze zorgarrangementen hebben afgesproken in dit land. Dat zijn moeilijke dingen. Het enige wat wij zeggen is dat wij het kabinet steunen in de lijn om gedurende zes maanden over zulke fundamentele zaken voorstellen te ontwikkelen. Wij vragen het kabinet er nog in deze periode besluiten over te nemen. Dat is een ordelijke manier voor voorbereiden. Ik snap werkelijk niet wat voor poppenkast de heer Rutte maakt. Ik snap niet dat hij dit niet als een volkomen logisch proces ziet dat voldoet aan gedegenheid, samenhang en urgentie.

Van Geel

De heer **Rutte** (VVD): Het bedrag van 5 mld. betreft overschrijdingen. Als men zelfs dat niet zou wegwerken, zou het tekort nog groter worden.

De heer **Van Geel** (CDA): Maar dat zijn wel pijnlijke dingen voor de samenleving.

De heer **Rutte** (VVD): Ik mag hopen dat er een paar pijnlijke dingen tussen zitten. De vraag is alleen, mijnheer Van Geel, wat u op de langere termijn doet. Hoe gaat u dit gat dichten? Er liggen twee voorstellen van het kabinet. Een ligt nog bij de SER. Samen doen die zo'n 5 mld. à 6 mld. Het gat is 40 mld. Wat zijn uw verdere voorstellen om het gat te dichten? U hebt hierover nu twee jaar kunnen nadenken.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat verhaal van die twee jaar ...

De heer **Rutte** (VVD): Doet u mij dan drie voorstellen.

De heer **Van Geel** (CDA): Nee, dat ...

De heer **Rutte** (VVD): Doet u mij drie voorstellen om het gat te dichten.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat retorische hoogstandje zal niet lukken bij mij.

De heer **Rutte** (VVD): Doet u mij twee voorstellen, mijnheer Van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat retorische hoogstandje lukt niet.

De heer **Rutte** (VVD): Ik weet het goed met u gemaakt, doet u mij één voorstel over hoe u dit gat wilt dichten.

De heer **Van Geel** (CDA): U zult in de rest van mijn betoog merken dat de structuur die ik in mijn betoog aanbreng, weergeeft hoe wij tegen dit proces aankijken en wat voor de CDA-fractie belangrijke toetspunten zijn. Deze voorstellen komen en wij staan er open voor. Uit de rest van mijn betoog zal blijken waar wij accenten gaan leggen in deze operatie.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik wil de heer Van Geel even te hulp schieten, ik geloof dat dit nodig is.

De heer **Van Geel** (CDA): Helemaal niet.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Eén voorstel: beperking van de hypotheekrenteaftrek. U bent daar voor tegenwoordig, nietwaar?

De heer **Van Geel** (CDA): Ach, mevrouw Halsema toch ... Als ik dit soort hulp nodig heb, heb ik geen vijanden meer nodig.

Het is heel simpel. Wij leggen geen enkel taboe – read my lips – op wat er onderzocht gaat worden. In de rest van mijn betoog zal men geen enkele blokkade horen. Op voorstellen, ook van de zijde van mevrouw Kant, heb ik niet meteen gezegd dat wij er tegen zullen zijn. Wij hebben gezegd: wij willen samen met de Kamer en de samenleving zo veel mogelijk bezien hoe wij uit deze problemen raken. In het opstellen van de voorstellen die

gedaan worden bestaat voor ons geen taboe. Het is echter niet zo dat wij de voorstellen die er dan zijn bij het kruisje zullen tekenen. Wij hebben dan onze eigen afwegingen. Straks zal ik in mijn betoog aangeven wat voor ons belangrijke toetspunten zijn bij de voorstellen die er komen. Ons CDA-gedachtegoed en ons profiel zijn bepalend voor ons standpunt. Ik ga nu niet lijstjes maken van dit wel en dit niet. Men zal dit in de rest van mijn betoog niet terugvinden. Als men hierop wil terugkomen, krijgt men hetzelfde antwoord.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Met lijstjes maken bedoelt u, denk ik, inhoudelijke keuzes die je kunt maken. Naar ik begrijp zit dit niet in de rest van uw betoog. Toch nog één vraag. Stel dat er een voorstel komt voor beperking van de hypotheekrenteaftrek. Dan zal dat niet hoeven rekenen op een "njet" van het CDA?

De heer **Van Geel** (CDA): U trekt de conclusies die u moet trekken. Ik blijf bij mijn standpunt: wij stellen geen taboes in het onderzoek en in de voorstellen van het kabinet. Wij zullen op grond van de criteria en de uitgangspunten waar ik straks op terugkom, het pakket beoordelen. Wij willen dat in samenhang doen. Wij gaan niet ad hoc links en rechts wat roepen over wat wel en niet bespreekbaar voor ons is. Ik doe niet zoals de heer Rutte die meteen blokkades oproept om zelfs maar een onderzoek te doen. Ik blijf ervoor openstaan. Mevrouw Halsema, de problemen zijn zo groot, dat wij het ons niet kunnen permitteren om hetgeen nodig is in dit land niet in de volle omvang te bezien. De problemen zijn hiervoor veel te groot. Ik ga niet meedoen aan politieke spelletjes van: als ik dit zeg, dan bent u voor hypotheekrenteaftrek of ertegen. Dat is niet aan de orde. Het raakt niet de kern van de zaak op dit moment. Wij gaan daarmee volkomen voorbij aan de urgentie van de problematiek en ons oprecht streven om deze problemen samen met de Kamer en de samenleving aan te pakken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Eén aspect van wat collega Van Geel zei dreigt wat onder te sneeuwen. Zo komt het althans bij mij over. De heer Van Geel toont begrip voor het feit dat het kabinet zes maanden de tijd neemt om de exercitie te volvoeren ten aanzien van de vraag waar de bezuinigingen kunnen neerslaan. In een tussenzinnetje zei hij echter en daar gaat het mij even om: daar moet dan wel volgend voorjaar over worden besloten. Ik wil aan hem voorleggen of ik echt wel goed heb gehoord dat wij in de loop van komend jaar besluiten tot die 30 mld. of daaromtrent ombuigen.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb verderop in mijn betoog staan wat ik nu ga zeggen bij wijze van antwoord op deze interruptie, want dat scheelt mij ook tijd. Ik wil en kan het niet meemaken dat ik aan mijn kleinkinderen ga uitleggen dat wij in deze kabinetsperiode niets doen. Dat kan niet.

De heer **Van der Vlies** (SGP): En dat niets doen ...?

De heer **Van Geel** (CDA): ... is niet de betekenisvolle stap zetten om dit proces geloofwaardig te maken. Als je een proces ingaat waarbij je met zulke ambities en problemen komt, en je zegt dat je niet bereid bent om geloofwaardige stappen te maken om dat in deze periode aan te pakken, dan voldoet het niet aan de eisen

Van Geel

die het CDA aan dat proces zal stellen. Daarover ben ik klip-en-klaar geweest gisteren en ook nu.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat vind ik prima, maar de gemeenteraadsverkiezingen zijn in aantocht en wij gaan dus volgend jaar, als die verkiezingen zijn geweest, niet weer zulks meemaken?

De heer **Van Geel** (CDA): Het CDA maakt niet mee dat wij alles over de schutting naar een nieuw kabinet gooien. Ik hoor wat cijfers roepen vanuit de zaal. Over de maatvoering kunnen wij discussiëren.

De **voorzitter**: Ik zou, als ik u was, gewoon verdergaan.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb in de rest van mijn betoog veel van dit soort informatie en stellingen staan en ik wil daar best ad hoc wat uitplukken als dat de structuur van mijn verhaal zou ondersteunen, maar ik ben bang dat dit niet het geval is.

De **voorzitter**: Nee, nee, nee, u vervolgt uw betoog. Ik laat uw tijd weer lopen.

De heer **Van Geel** (CDA): Voorzitter. Is er na het aanvullend akkoord in maart veel veranderd? Ja, ten goede en ten kwade. Terwijl in het bedrijfsleven hier en daar de lentekrokussen voorzichtig uit de grond komen, zijn de problemen voor de overheid alleen maar groter geworden. Al weten wij niet precies wat ons nog te wachten staat, duidelijk is dat de grote tekorten van de overheid niet vanzelf afnemen. De economische dip is te groot en wij zijn met zijn allen armer geworden. De overheid heeft dat voorlopig voor bedrijven en burgers opgevangen, maar de rekening moet wel worden betaald. De overheid zijn wij namelijk met zijn allen. Wij moeten onze uitgaven dus afstemmen op de nieuwe werkelijkheid. De kaasschaaf kan in de la, want die is niet meer afdoende. Wij staan, zoals ik net ook in een interruptiedebat heb aangegeven, voor een ingrijpende operatie die jaren gaat duren. Laat ik haar maar een naam geven. Ik noem haar "operatie Sofie". Sofie is namelijk de meest gegeven meisjesnaam van 2008. Wij doen het dus niet voor onszelf; wij doen het voor Sofie en alle andere kinderen die nu worden geboren. Aan hen zijn wij verantwoording verschuldigd over wat wij nu doen om Nederland sterker te maken.

Aan het slot is niet de economie terug bij het oude – laat dat helder zijn – maar is Nederland fundamenteel veranderd en klaar voor een nieuwe toekomst. Die verandering betreft meer dan de economie alleen. Het gaat ook om een sociaal en cultureel veranderingsproces. In de bouwtekening van het CDA worden veel verhoudingen veranderd: een andere overheid, meer persoonlijke verantwoordelijkheden, een grotere toepassing van het profijtbeginsel en meer sociale samenhang. De economische crisis dwingt ons tot echte verandering. Laat wij er samen voor zorgen dat Jasmijn – o wacht, dat is mijn kleindochter – dat Sofie later trots op ons kan zijn. Voor haar mag het natuurlijk ook.

Omdat deze crisis niet van korte duur is, wil ik eerst ingaan op de uitdagingen die ons na 2010 te wachten staan, als de economie weer aantrekt. Terecht geeft het kabinet aan dat niet alle antwoorden nu al kunnen worden gegeven. Daarvoor zijn de onzekere factoren te groot. Ik wil wel een aantal voor de CDA-fractie

wezenlijke punten naar voren brengen. Met welke bril zullen wij de voorstellen van het kabinet beoordelen? Dat brengt mij allereerst bij de overheid, die een eigen verantwoordelijkheid heeft.

Mevrouw de voorzitter. Het gat in de begroting loopt op tot ruim 35 mld. De problemen die wij nu moeten oppakken, zijn veroorzaakt doordat de inkomsten van de overheid sterk teruglopen terwijl de uitgaven blijven doorgroeien. Voor volgend jaar betekent dit dat het gat voor een gemiddeld gezin met twee kinderen € 700 per maand zal bedragen. Dat lossen wij niet op door het gat tussen inkomsten en uitgaven te dichten door de lasten van onze burgers te verzwaren. Dan zou zo'n gezin meer dan € 8000 meer aan belastingen moeten gaan betalen. Dan gaan de belastingen in Nederland al snel met 25% omhoog, ook voor gezinnen met een lager of gemiddeld inkomen. Dat wil natuurlijk niemand, ook de CDA-fractie niet.

Maar wat dan wel? Het is de overheid die een te grote broek aan heeft. De overheid zal het ook zelf moeten oplossen, niet door de lasten te verhogen, maar door te snijden in te hoge uitgaven. Het CDA zal bij de voorstellen van het kabinet heel scherp letten op de effecten voor jongeren en jongere gezinnen. Wij gaan niet onnodig zware lasten leggen op jonge schoulers. Kabinet, denk daarbij aan de positie van starters op de woningmarkt.

(gelach)

De heer **Van Geel** (CDA): Het is een groep jongeren die uiteindelijk eigen arrangementen gaat maken en zich daarmee ook kan onttrekken aan de collectieve verantwoordelijkheid.

O, er gaat geloof ik iets leuks gebeuren. Ik zie namelijk dat de heer Pechtold met een grote stapel stukken bij de interruptiemicrofoon is komen staan.

(gelach)

De heer **Pechtold** (D66): Was dat het maar! U zocht voorstellen. De rapporten, die u nu van het kabinet vraagt, zijn allang door dit kabinet en de hoge colleges geschreven. Ik heb hier voor u Naar een toekomst die werkt van de Commissie Arbeidsparticipatie. Ik heb hier voor u een rapport van de commissie-Gerritse; dat waren de hoge ambtenaren die al die bezuinigingsvoorstellen deden, waar niets van af is gekomen. Ik heb de Kennisinvesteringsagenda voor u. Ik heb Hoe bereik je de perfecte woningmarkt, Investeren in werk ...

De **voorzitter**: Mijnheer Pechtold, wij geloven het.

De heer **Pechtold** (D66): Ja?

De **voorzitter**: Ja.

De heer **Pechtold** (D66): Dit is de oogst ...

De heer **Van Geel** (CDA): U mist nog twee dingen.

De heer **Pechtold** (D66): Dit is de oogst ... Mijnheer Van Geel, het is leuk met Sofie en Jasmijn, maar dit is de oogst van dit kabinet aan onderzoeken. U stelt nu een brede maatschappelijke discussie voor waarin wij twintig werkgroepen van ambtenaren aan het werk zetten. Dit is

De heer Pechtold (D66)

© M. Sablerolle – Gouda

het. Wanneer gaat u, na tweeënhalf jaar stilstand, beleid maken, keuzes maken?

De heer **Van Geel** (CDA): Dat is een karikatuur van de discussies die zijn gevoerd, op twee punten.

De heer **Pechtold** (D66): Het is de WRR hoor; men vindt het daar niet leuk om dit te horen!

(gelach)

De heer **Van Geel** (CDA): Wat nu het aardige is, is dat wij nu met elkaar – door de omstandigheden en door het feit dat de economie niet zelf uit de problemen komt – in samenhang besluiten moeten nemen. Ik heb niets aan afzonderlijke rapporten alleen. Ik wil een samenhangend verhaal ...

De heer **Pechtold** (D66): Zal ik er een nietje doorheen slaan?

De heer **Van Geel** (CDA): Nee. Daar kom ik straks ook naartoe, want in mijn betoog – u lijkt mijn betoog al gelezen te hebben – komt voor dat ik geen rapport wil hebben ...

De heer **Pechtold** (D66): Er lekt wel eens wat.

De heer **Van Geel** (CDA): ... waarin de samenhang alleen maar bestaat uit een nietje dat erdoor zit. Dat wil ik niet. Ik wil gewoon een samenhangend verhaal waarin de lusten en lasten duidelijk zijn en waarin duidelijk is welke keuzes er zijn en in welk perspectief deze staan. Het lijstje van de commissie-Gerritse is maar kinderwerk in vergelijking met de problematiek en hetgeen er nog moet gebeuren. Het zijn maar kleine dingen die in dat lijstje van Gerritse staan. Wij willen de fundamentele vraagstukken aanpakken en die gaan veel dieper dan wat lijstjes van de commissie-Gerritse. U lijkt dat niet te snappen! U bent nog steeds bezig in de modus van vorig jaar en de jaren ervoor, maar de problematiek is totaal anders geworden, met een heel andere dimensie ...

(geroffel op bankjes)

De heer **Pechtold** (D66): Kijk eens, er wordt geroffeld. U zei zojuist dat D66 een halfjaar geleden die angstmeter van u – het oplopen van de staatsschuld met € 1000 per seconde – bekritiseerde.

De heer **Van Geel** (CDA): Daar hebt u nu spijt van, denk ik.

De heer **Pechtold** (D66): Nee, want die staat nu, een halfjaar later, op € 3500! En het kabinet doet er niets aan! Ik vraag u niet om in een keer het roer om te gooien, maar ik vraag u ook niet om over van alles te zeggen dat het geen taboe is en vervolgens geen keuze te maken. Als het aan mij ligt, gaan wij dat plan van de commissie-Gerritse uitvoeren, gaan wij de Kennis-investeringsagenda uitvoeren, gaan wij ervoor zorgen dat de nieuwe arbeidsmarkt er komt, gaan wij het verhaal over een bereikbare woningmarkt uitvoeren. Maar u – u lijkt het nog niet te snappen – moet kiezen!

De heer **Van Geel** (CDA): U lijkt niet te snappen waar wij nu staan en in welke fase wij zijn. Wij hebben in maart een pakket met stimulerende maatregelen en een pakket van ombuigingen met elkaar afgesproken. Hierover is in de Kamer gediscussieerd. Ik heb net aangegeven dat alleen al over dit jaar daarover besluiten genomen zijn die reiken tot 5 mld. – ook in een moeilijke tijd – en die gaan over investeringen. Wij hebben met elkaar afgesproken – en ik voel hier een brede consensus – dat wij niet in 2009 en 2010 het herstel van de broze economie gaan belemmeren door maatregelen te treffen die het herstel verhinderen. Dit betekent ook dat wij letterlijk tijd hebben om nu fundamentele keuzes te maken in plaats van overall een paar nietjes te slaan door bestaande voorstellen. Dit vereist fundamentele hervormingen op een groot aantal terreinen. Dat willen wij. Daarvoor is een tijdsbestek van zes maanden volstrekt normaal. Mijn enige probleem zou zijn – ik heb dat zonet al aan de heer Van der Vlies aangegeven – wanneer dit kabinet dat zou bestuderen en dan geen besluiten zou nemen. Ik heb gisteren de Troonrede van Hare Majesteit heel goed beluisterd en die was klip-enklaar op dat punt: het kabinet zal dat wel doen. Dan denk ik: hoe kunnen wij deze zes maanden met elkaar benutten, zowel in de Kamer als daarbuiten, om die fundamentele keuzes eens te doordenken en in samenhang te bekijken? Want nogmaals, de lijstjes van de commissie-Gerritse alleen zijn pas het begin. Dat is pas het begin!

De heer **Pechtold** (D66): Dan maar even heel duidelijk. Wij hebben drie maanden campagne gevoerd in 2006. U bent 100 dagen met dit kabinet gaan luisteren in het land. Vervolgens is deze stapel aan advieswerk onder leiding van dit kabinet tot stand gekomen. Vervolgens bent u nog een maand lang achter de hekken van het Catshuis gaan zitten nadenken over een crisispakket. En nu gaat u ons zeggen dat wij in het tweede kwartaal van 2010 gaan denken over de begroting, waarbij u niet uitsluit dat u het niet voor de begroting 2011 gaat halen, maar voor 2012. Dan vraag ik u: wordt dat pakket dat u van de zomer, de volgende zomer, gaat voorleggen, inzet voor de verkiezingen? PvdA en CDA? Gaat u dat dan ook samen uitvoeren? Wordt dat uw inzet van verkiezingen? Dan zou het enige geloofwaardigheid meebrengen.

Van Geel

De heer **Van Geel** (CDA): Mijnheer Pechtold, ik spreek niet over de Partij van de Arbeid. Dat moet u aan mevrouw Hamer vragen. Ik spreek namens het CDA.

De heer **Pechtold** (D66): Ik vraag het aan u.

De heer **Van Geel** (CDA): Het is een illusie om te denken, of wij iets wel of niet zouden doen – wij, ook serieuze politieke partijen die straks regeringsdeelname zouden beogen; en dat lijkt mij toch het doel van veel politieke partijen – dat dit niet een rol gaat spelen bij de verkiezingen. Als wij wel iets doen gaat het over wat wij gedaan hebben, en als wij niet iets doen, over wat in ons verkiezingsprogramma staat omdat wij dan voornemens zijn iets te doen. Dus in de discussie of het een rol gaat spelen in de verkiezingen, is gewoon het antwoord altijd ja. Dat zal altijd gebeuren. Daarom hebben wij er geen angst voor, voor verkiezingen. Wij weten heel goed dat de mensen in het land je eerder afrekenen op dat je niets doet dan op dat je soms pijnlijke maatregelen neemt. Want die pijnlijke maatregelen – als u gaat vragen wie het nu leuk vindt om de AOW-leeftijd te verhogen of andere dingen te doen – die zijn voor niemand leuk. Voor niemand. Maar niets doen is geen optie. Uiteindelijk zullen de burgers in het land zeggen: oké, het was moeilijk, een moeilijke tijd, wij zijn erdoor gekomen. Wij hebben daar een zekere CDA-traditie van bewindslieden en minister-presidenten die dat goed hebben aangestuurd. Ik denk aan de tijd van Ruud Lubbers, toen er de moeilijke periode van de jaren tachtig was, en aan het begin van deze eeuw, de kabinetten-Balkenende II en III. Met andere woorden: dat vertrouwen kunt u hebben, dat het proces goed en degelijk wordt aangepakt en dat wij een evenwichtig pakket leveren. Dat heeft niets te maken met nu even door de gewijzigde omstandigheden een beslissing nemen. Ik kan ook morgen een belastingtabel met 2% verhogen. Daar is geen kunst aan, maar dat heeft niets te maken met een samenhangend doordacht beeld hoe wij er in de toekomst voor moeten staan.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Geel. Tot slot, mijnheer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66): Ik hoor de heer Van Geel heel duidelijk zeggen dat hij niet uitsluit dat dit hele pakket inderdaad het verhaal wordt voor de verkiezingen. Dat is interessant, dan kunnen wij er inderdaad eens een keer de degens over kruisen.

De heer **Van Geel** (CDA): ... over de schutting gooien, maar het zal altijd een rol spelen. Het is naïef om te denken dat dit niet zo zal zijn.

De **voorzitter**: U moet proberen naar elkaar te luisteren.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter, ik ga u wat verklappen. Er zijn twee partijen in deze coalitie die geloven in een leven na dit leven. Maar in de politiek en hier op aard geldt dat niet. Je moet in de vier jaar dat je er zit, keuzes maken. Dat hebt u tweeënhalf jaar verzaakt, mijnheer Van Geel. En u gaat ons meenemen in nog een gevaarlijk jaar van stilstand en uitstel.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik vind het, mevrouw de voorzitter, volstrekt onverantwoord om met name dat perspectief van de tweeënhalf jaar te schetsen in een

situatie die de laatste maanden drastisch is verslechterd en ons inzicht heeft gegeven in de financiële situatie van de overheid op lange termijn. Ik vind het volstrekt onverantwoord om dat nu in het perspectief te plaatsen van tweeënhalf jaar geleden. U lijkt, mijnheer Pechtold, de heer Rutte wel, die ook voortdurend consequent zegt dat hij het altijd al heeft gezegd twee jaar geleden. Dat is natuurlijk onzin, de situatie is totaal anders dan toen. De situatie moet nu aangepakt worden, nu duidelijk is dat wij niet automatisch ondanks groei uit onze schulden gaan groeien.

Mevrouw **Kant** (SP): Dit kabinet zit niet alleen op zijn handen na de crisis, maar zat dat ook al voor de crisis. Er is een totaal gebrek aan daadkracht, wat volgens mij komt doordat het CDA en de PvdA elkaar constant in een houdgreep houden. Waarom kunt u niet tot voorstellen komen? U verwijt mij, terwijl ik allerlei voorstellen doe, met niets te komen. Maar u komt zelf met geen enkel alternatief voor dat wat heeft gefaald.

De heer **Van Geel** (CDA): Mevrouw Kant, ik heb u helemaal niet verweten dat u niet met voorstellen komt. Ik heb u gevraagd of u binnen het speelveld wilt meedoen en niet aan de kant blijft staan als het gaat om het doel dat wij willen bereiken, namelijk ervoor zorgen dat de inkomsten en uitgaven in balans komen. 35 mld. Daar hebt u ja op geantwoord. Ik heb niets anders geconstateerd dan dat wat ik tot nu hoor, alleen uit lastenverzwaring bestaat. U hebt gewoon voorgerekend dat dit niet neerslaat bij alleen de hoge inkomens, maar bij alle mensen in dit land. U moet niet de illusie wekken dat dit niet het geval is. Dat was de kern van mijn betoog en discussie met u.

Mevrouw **Kant** (SP): Mijn vraag was waarom dit kabinet geen daadkracht toont. Het is u misschien ontgaan, maar een kabinet moet het land regeren. Een kabinet is geen praatgroep. Dit kabinet is echter al jarenlang een grote praatgroep.

De heer **Van Geel** (CDA): U hebt – en ik hoor het vandaag vaker – een soort karikatuur voor ogen en denkt: nou weet je wat, als wij maar alles wat er gebeurt in dat perspectief van gebrek aan daadkracht zien, is dat de mantra die in Nederland wel zal beklijven. Maar dat is niet zo. Ik heb net aangegeven wat er al aan besluiten genomen is: besluiten die u onwelgevallig zijn – over de AOW-leeftijd – maar ook over de ombuigingen dit jaar, besluiten die genomen zijn over wat er gebeurt na 2011, de 1,8 mld. Het is gewoon allemaal in een paar maanden ingevuld. Dan wil ik niet horen dat er geen daadkracht is. Het is gewoon een karikatuur.

Mevrouw **Kant** (SP): U zegt het zelf: we moeten de tijd nemen, met commissies, om erover na te denken. En u zei net – dat mag voor een politicus toch niet nieuw zijn – dat we alles in samenhang moeten zien. Je moet altijd alles in samenhang zien. Maar dan begrijp ik één ding niet. Als u vindt dat we de hypotheekrenteaftrek, al dan niet een lastenverzwaring, al dan niet bezuinigingen, allemaal in samenhang moeten zien, waarom is dan wel alvast besloten tot het verhogen van de AOW-leeftijd?

De heer **Van Geel** (CDA): We hebben op dat moment in maart besluiten genomen die te maken hadden met

Van Geel

ombuigen en met investeren of, zoals u wilt, eerst investeren en vervolgens meteen duidelijkheid bieden over ombuigingen. We hebben in het perspectief van toen maatregelen genomen die de houdbaarheid zouden ondersteunen, zoals de beperking van het eigenwoningforfait voor 1 mln. en ook maatregelen betreffende de zorg en de AOW-leeftijd. Dat is een besluit dat staat en dat toch moet passen in uw denken over daadkracht. Dat is één. Maar wat er veranderd is – en dat is natuurlijk cruciaal in de afgelopen maanden – is dat in de loop van de zomer volstrekt duidelijk werd dat de overheidsfinanciën niet definitief uit het lood geslagen zouden zijn en dat een normale economische groei – die al heel optimistisch is, want 2% groei in een vergrijzende economie is een geweldige opgave – nog steeds tot grotere schulden leidt voor armen. Dat is het perspectief waar we nu voor staan en dus is het volstrekt logisch dat we met dit perspectief zeggen: nu zijn er maatregelen nodig, dit kunnen we niet laten gebeuren, dit zijn maatregelen die buiten elk lijstje van Gerritse vallen, zoals ik aangegeven heb op alle voorstellen. Het moet voor iedereen helder zijn dat dit niet zomaar een kaasschaaf is. Dit zijn fundamentele keuzes die gemaakt moeten worden. En als wij erin slagen als samenleving, als politiek, het kabinet voorop, om dat de komende zes maanden te doen, is een majeure operatie geleverd. We zullen daarover nog heel wat met elkaar discussiëren, maar mijn stelling is dat dit een volstrekt logische opbouw is op basis van de feiten van maart tot de zomer en tot begin volgend jaar.

De **voorzitter**: Mevrouw Kant, tot slot.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik moet toegeven: enige daadkracht is er wel, maar foute daadkracht. Namelijk als het gaat om het verhogen van de AOW-leeftijd hebben de drie partijen, ChristenUnie, CDA en Partij van de Arbeid, elkaar gevonden. Terwijl zij het daarvoor alle drie niet wilden, willen zij het nu alle drie ineens wel. Een heel vreemde vorm van daadkracht, zou ik willen zeggen. Daar wel, ja, maar dat is verkeerde daadkracht.

De heer **Van Geel** (CDA): Maar waarom noemt u nooit die 1 mln. ...

Mevrouw **Kant** (SP): U gaat langs mijn punt. U had namelijk ook in plaats van met die AOW-leeftijd daadkracht kunnen laten zien door niet de AOW-leeftijd maar de hypotheekrenteaftrek aan te pakken. Die keuze hebt u niet gemaakt. U zegt: wij willen als kabinet en als partijen in alle rust alles overzien en alles in samenhang voor de toekomst bekijken. Dan begrijp ik niet waarom u die AOW-leeftijd ook niet in die samenhang meeneemt. Blijkbaar wilt u dat er heel snel doorjassen.

De heer **Van Geel** (CDA): Nee, dat ziet u verkeerd. Laat ik het zo zeggen: ik zie het anders. U vermeldt alleen maar steeds de AOW-leeftijd en nooit de verhoging van het eigenwoningforfait, wat ook een onderdeel van de besluitvorming was en nog veel meer besluiten rondom de houdbaarheid. Maar dat even terzijde. Mijn stelling is dat je moet doen wat je kunt doen. We hebben dat op dat moment in samenhang besloten, maar nu is er nog veel meer nodig in het licht van de gewijzigde omstandigheden. Die zijn gewoon drastisch verslechterd als het

gaat om de overheidsfinanciën. En dus is er nu weer een nieuwe ronde om te bekijken hoe we dat aanpakken.

De **voorzitter**: Dank u wel.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik vind dat een goede mix. Dat is daadkracht: doen wat je in maart hebt afgesproken. Daar staan wij voor, daar hebben wij onze handtekening onder gezet. Vervolgens zetten wij nu weer een majeure operatie op. We moeten niet steeds terugkijken naar wat we toen gedaan hebben. Laten we nu kijken wat er kan op die 20 velden die het kabinet heeft aangegeven en laten we dan een goede discussie voeren over de keuzes die mevrouw Kant vanuit haar politieke opvattingen maakt en die wij maken.

De **voorzitter**: Mevrouw Kant, volgens mij is het nu echt nodig dat we doorgaan naar mevrouw Halsema.

Mevrouw **Kant** (SP): Mag ik alleen nog een conclusie trekken?

De **voorzitter**: Ja.

Mevrouw **Kant** (SP): Mijnheer Van Geel, ik denk dat u heel veel haast hebt met de AOW omdat u bang bent voor de kiezer, u bent bang dat de kiezer dit niet wil. U durft dit de kiezer niet voor te leggen. Maar ik kan u beloven: als u dit erdoor jast, zijn er weer nieuwe verkiezingen en kunnen we het ook weer terugdraaien.

De **voorzitter**: Mevrouw Halsema.

De heer **Van Geel** (CDA): Voorzitter. Nog één korte zin. Als er iets is wat het CDA nooit gedaan heeft in al die hersteloperaties in het verleden, is het dat zij wegliep voor de kiezer. Dat is de constante van het CDA in het verleden en dat zal ook de constante van het CDA in de toekomst zijn. Wij lopen daar niet voor weg.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik heb nog een vraag naar aanleiding van het aardige interruptiedebat dat u had met de heer Pechtold. U was namelijk heel helder. U zei: over de grote maatregelen die wij moeten nemen om het tekort terug te dringen, hebben wij geen verschil van mening. Wij vinden ook dat er maatregelen getroffen moeten worden. Moeten die maatregelen inzet worden van de verkiezingsstrijd? Moeten ze opgenomen worden in een verkiezingsprogramma? Als ik het goed begrijp, bent u pas bereid om die maatregelen te nemen als de verkiezingen achter de rug zijn en er een formatie is geweest. Dat betekent effectief dat u pas eind 2011 tot daadkracht komt.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb zelden gemerkt dat u zo selectief luistert of eigenlijk helemaal niet luistert naar wat ik zeg in de debatten. Ik ben in twee instanties volstrekt helder geweest. Ik heb het gezegd tegen de heer Van der Vlies en de heer Pechtold, maar ik zal het herhalen. Ik wil dat er in deze kabinetsperiode betekenisvolle stappen en besluiten genomen worden.

Daarna was de vraag hoe het gaat met verkiezingen. Toen heb ik gezegd: het is een illusie om te denken dat de door het kabinet genomen besluiten dan geen rol zullen spelen. Mensen zullen boos zijn dat er bepaalde besluiten genomen worden, zoals mevrouw Kant al zei.

Van Geel

Het is mogelijk dat besluiten van dat pakket niet doorgevoerd zijn, omdat het besluiten voor de lange termijn zijn. Daar zullen serieuze partijen die deel willen uitmaken van het kabinet zeker rekening mee houden bij het opstellen van het programma. Je gaat niet naar de kiezer toe met het verhaal: dit hebben wij afgesproken, maar daar vinden wij niets van. Dat zal altijd een rol spelen bij verkiezingen.

Uw conclusie dat er pas maatregelen komen nadat de verkiezingen en de formatie geweest zijn, is volkomen uit de lucht gegrepen. Mijn verhaal geeft geen enkele aanleiding om die conclusie te trekken.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dit is mijn laatste vraag. Ik hoop dat ik u goed begrijp. Het CDA vindt dus dat dit kabinet een beslissing moet nemen over de hypotheekrenteaftrek, de beperking van de pensioen-aftrek, de AOW en alle andere maatregelen die de overheidsfinanciën houdbaar maken en de arbeidsmarkt moderniseren. Dan weet u niet precies wat de aard van de maatregelen zal zijn. U neemt dus voor uw rekening dat die maatregelen in deze periode genomen worden en dan legt u daarna verantwoording aan de kiezer af.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb aangegeven dat ik het pakket maatregelen nog niet ken. Wij weten ook niet wat de precieze economische situatie is. Mijn stelling is dat dit kabinet nu in de besluitvorming betekenisvolle stappen moet zetten. Over de precieze maatvoering en over de terreinen waarop wij ingrijpen, zullen wij met elkaar discussiëren. Ik wil niet dat wij het hele pakket doorschuiven naar een volgend kabinet. Daarover ben ik klip-en-klaar geweest in het interruptiedebat met de heer Van der Vlies.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wat is dan een betekenisvolle stap?

De heer **Van Geel** (CDA): Die is betekenisvol. Dat meen ik serieus. Ik ga niet miezemuizen over een getal. Laat ik het voorbeeld concreet maken met een huishouden dat € 1000 moet bezuinigen. Je komt thuis en je zegt tegen je familie: ik heb een programma om dat bedrag van 1000 in te tullen en wij gaan nu één euro invullen. Dan zegt iedereen dat het proces niet geloofwaardig is. Het is pas geloofwaardig als je substantiële besluiten neemt. Dan zegt iedereen: yes, ze beloven het, ze doen het en het is betekenisvol. Dan vertrouwen mensen erin. Als dat niet het geval is, zullen wij daar als CDA door de kiezer op afgerekend worden. Voor ons is het van groot belang om een substantieel en degelijk pakket te maken, waar mensen vertrouwen in hebben. Het gaat om een proces voor de komende jaren. De heer Rutte had het over acht jaar. Hij gaf aan dat het geen proces van één jaar is, maar dat het wel acht jaar zal duren voordat alles weer gezond is. Wij willen dat proces in die acht jaar geloofwaardig voltooien.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik constateer dat u concrete stappen vraagt aan dit kabinet, maar dat u niet concreet kunt aangeven wat een betekenisvolle stap is. Het begin van een oplossing is duidelijk kunnen neerzetten wat het probleem is en wat de oplossing is. Geef nou eens een concreet voorbeeld en niet het voorbeeld van een gezin, van uw kleindochter of de man

van mevrouw Kant. Ik wil gewoon een concreet voorbeeld voor de Nederlandse samenleving.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik ben bij pagina 8 van mijn betoog. Daarin staat wat wij belangrijke ijkpunten vinden voor de invulling van het proces voor de komende jaren. Dat is de strekking van mijn verhaal.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Verdonk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit is nietszeggend. Ik hoor u de ene keer spreken over zes maanden en de andere keer zegt u dat er volgend jaar juni concrete voorstellen moeten liggen. U wilt niet alles over de schutting gooien voor het volgende kabinet. Ik geloof dat dit wel geldt voor 80% tot 85% van de voorstellen. Waar gaat het nu om? Is het volgend jaar juni of over zes maanden?

De heer **Van Geel** (CDA): Het kabinet heeft het over het eerste of het tweede kwartaal. Als je ervoor wilt zorgen dat er voor de zomer besluiten genomen worden, dan zullen de rapportages zo snel mogelijk na het eerste kwartaal afgerond moeten zijn. Anders kun je ook niet debatteren over een pakket met zulke ingrijpende maatregelen. Dat zal vroeg in het voorjaar zijn, mevrouw Verdonk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Vroeg in het voorjaar. Dat is dus maart, want dat is vroeg in het voorjaar.

De heer **Van Geel** (CDA): Het kabinet zegt het eerste of tweede kwartaal. Ik denk dat het omwille van het proces noodzakelijk zou zijn als dat zo vroeg mogelijk komt.

Mevrouw de voorzitter. Ik was bezig om een aantal ijkpunten aan te geven die het CDA in dit proces zal hanteren en bij de voorstellen die gaan komen. Ik heb het gehad over jongeren en lasten leggen op de woningmarkt en toen interrumpeerde de heer Pechtold.

Een andere reden waarom ik mij zorgen maak, is dat als de lasten te veel bij de jongere generaties worden gelegd, zij zich zullen onttrekken aan de collectieve arrangementen die wij met elkaar hebben. Als dat gebeurt, zakt uiteindelijk het hele systeem van solidariteit in elkaar. Dat zouden wij niet moeten willen. Ik spreek over mijn generatie, dus ik heb recht van spreken als ik het heb over waar de zwaarste schouders liggen. Als ik het over jongeren heb, geldt dat ook voor de kosten van gezondheidszorg die uit de pan rijzen. Wij kunnen niet van jongeren vragen dat zij straks 22% van hun inkomen aan AWBZ betalen omdat wij niks gedaan hebben.

Wij beseffen heel goed dat de economische situatie op dit moment broos is. Timing is dus essentieel. Het CDA wil ervoor knokken dat de komende jaren belangrijke hersteljaren worden. Ik heb net al aangegeven dat hoe eerder we verdere keuzes kunnen maken hoe beter. Dit proces is alleen geloofwaardig als we al in het begin van deze periode met hervormingen beginnen. Ik heb zojuist al geciteerd, wat nu in mijn tekst staat, dat wij niet meemaken dat het niet in deze periode ook zal gebeuren.

Ik heb aangegeven dat we voor het onderzoek niets uitsluiten, dus dat sla ik ook over. Dat is echter iets anders, laat dat ook vastgelegd zijn, dan blind tekenen bij elk kruisje. Dat is niet de wijze waarop wij dat proces zullen beoordelen.

Van Geel

Mevrouw de voorzitter. De voorstellen moeten ook leiden tot een andere overheid. Kaasschaafoperaties zullen uiteindelijk de kool én de geit beschadigen. De rijksoverheid moet in deze operatie ook zichzelf onder de loep nemen. Voor ons is het bestaande aantal departementen niet heilig. Er zijn al veel stappen gezet op weg naar vernieuwing van de rijksdienst, maar er kan nog zo veel meer.

Ik vervolg mijn betoog met een ander onderwerp. Het CDA wil van een verzorgingsstaat naar een staat van meedoen. Iedereen doet mee. Het CDA is sociaal voor wie niet kan, maar streng voor wie niet wil. Niemand, maar dan ook niemand, mag zich onttrekken aan het leveren van een bijdrage.

Als ik praat over meedoen, praat ik ook over kansen voor mensen met een beperking die toch maatschappelijk willen blijven functioneren. Zij moeten voor hun voorzieningen nu langs allerlei verschillende loketten. Elke wet biedt een andere voorziening waarvoor weer een eigen indicatie is, de WSW, de Wajong, de WIA, de AWBZ of de Wmo. Het CDA wil dat deze groep de indicatiestelling voor wonen, werk, zorg en maatschappelijke ondersteuning bij slechts één loket hoeft aan te vragen, het enige loket. Hierover is al eerder een motie ingediend en ik vraag het kabinet hoe het staat met de uitvoering daarvan. Immers, de beste sociale zekerheid is nog altijd een baan. Ik zie sociale zekerheid niet als een vangnet, maar als een springplank. Dit brengt mij op het volgende onderwerp, de arbeidsmarkt.

De crisis leert ons dat bescherming op de arbeidsmarkt tot op zekere hoogte schijnzekerheid biedt. Niet alleen mensen met tijdelijke contracten verliezen hun baan, maar er vallen ook steeds meer gedwongen ontslagen. Een hoge ontslagbescherming en -vergoeding kunnen niet voorkomen dat er banen verloren gaan. Dit versterkt de positie van werknemers op de arbeidsmarkt niet. Sterker nog, het feit dat je rechten verspeelt als je overstapt naar een andere baan, werkt stilzitten in de hand. Daarom, het is al vaker gezegd, moeten wij werken aan werkzekerheid in plaats van baanzekerheid. Zorg dat mensen in hun kennis en vaardigheden kunnen blijven investeren zodat zij weerbaar zijn op de arbeidsmarkt. Ook op dit onderdeel zijn wij de taboes voorbij.

Meedoen dus, maar dan wel productief. Wij zullen de voorstellen van het kabinet streng beoordelen op de vraag wat ze doen voor het productieve vermogen van onze economie. Hoe krijgen wij de groei weer op peil? De handen moeten weer wapperen. Wij zijn hier vandaag in de Kamer bij elkaar en het is belangrijk werk dat wij doen, maar als wij eerlijk zijn: het geld wordt elders verdiend, door bedrijven, door mensen in ons land. Door onze welvaart te vergroten, kunnen we meer investeringen doen, bijvoorbeeld in kennis, innovatie en onderwijs. Onze ambitie is dus: haal meer werk uit mensen. Een productieve economie is immers een motor in de samenleving. Kortom, het CDA wil werk, het CDA wil écht werk.

We moeten daarvoor werk wel mogelijk maken. Dat wordt steeds lastiger door wat ik de "vervetting van onze economie" noem. Langzamerhand worden wij een samenleving waarin steeds meer stafdirecties, adviseurs en consultants zijn. Die sturen met zijn allen die ene wijkagent of productiemedewerker aan. Ik weet het, ik overdrijf een beetje om het duidelijk te maken, maar een verpleegkundige moet dat ene kostbare uur dat zij heeft steeds meer verdelen: vijftien minuten met de consul-

tant, vijftien minuten met de coördinator, vijftien minuten met het afdelingshoofd en zo kan ik doorgaan. Misschien, met een beetje geluk, heeft zij ook nog tijd voor de patiënt. Onze dienstensector moet wel dienstbaar blijven aan de samenleving. Zowel overheid als bedrijfsleven moeten productief blijven. Nu draaien we vast aan onze grenzeloze wens van meer coördinatie en afstemming: hup, weer een laag ertussen! Dat moet echt anders.

Ik sprak net over een productieve economie. Daarmee hangt samen dat we ook een duurzame economie nodig hebben, gebaseerd op een efficiënt gebruik van grondstoffen en energie. Dat is ook een kracht van Nederland. De laatste 150 jaar is economische ontwikkeling echter altijd samengegaan met een hoger energieverbruik, en dat terwijl de wereld zich door klimaatverandering niet kan permitteren om nog meer energie te gebruiken. Je kunt dan twee dingen doen: of je zet een rem op ontwikkeling, of je kiest voor duurzame ontwikkeling. Dat eerste is eigenlijk geen keuze voor al die mensen in de wereld die ook recht hebben op meer welvaart. Daarom is het voor ons essentieel dat dit jaar een wereldwijd klimaatverdrag wordt gesloten in Kopenhagen; Kopenhagen moet gewoon slagen.

Intussen moet Nederland zich veel meer aanpassen aan de wereldeconomie met open grenzen. Trouwens, in de wereldeconomie heeft Nederland ook gouden kansen. Water was onze bedreiging, maar is ook onze kans geworden. Water wordt of is al een groot probleem op wereldschaal en Nederland heeft de beste wateringenieurs; overal waar je komt, hoor je dat. En voedsel is en wordt ook een groot probleem op wereldschaal. Nederland, met zijn agrarische kennis van landbouw, veeteelt en tuinbouw, beheerst als geen ander land technieken van zaadverdeling en duurzame voedselproductie; ze hebben ons dus nodig. En Nederland is een dichtbevolkt land, maar toch hebben wij prachtige natuur. En even voor een planoloog: onze ruimtelijke ordening is voorbeeldig en kan wereldwijd helpen bij het oplossen van ook ruimteproblemen; wellicht is dat een verrassende invalshoek.

Economisch slechte tijden dwingen tot nadenken over de toekomst. Waar verdienen we in Nederland over tien jaar ons brood mee, waar liggen kansen? Het is heel belangrijk om voor dat perspectief te zorgen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Voorzitter. De heer Van Geel sprak over de ruimte en ik wil hem het volgende vragen. We hebben afgesproken dat we de ecologische hoofdstructuur in 2018 op orde wilden hebben. Vindt hij nog steeds dat dit moet gebeuren?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik vind nog steeds dat we de afspraken rond de ecologische hoofdstructuur moeten handhaven, want die vormen een belangrijk element in een samenhangend natuurpatroon in ons land.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Heeft u er vertrouwen in dat dit snel genoeg gaat?

De heer **Van Geel** (CDA): Er zijn af en toe wat hiccups, maar het is nog niet 2018.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Deze opmerking mag ik beschouwen als een soort aansporing?

Van Geel

De heer **Van Geel** (CDA): Ik weet dat in een deel van het land hard wordt gewerkt, met hier en daar tal van problemen, aan een tijdige uitvoering van de structuur, maar wij blijven staan achter het afgesproken concept met betrekking tot de ecologische hoofdstructuur; daarover hebben wij geen aarzelingen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Voorzitter. Ik proef hier duidelijk kritiek van de PvdA, en die is terecht: er wordt veel te weinig gedaan op het gebied van milieubeleid en natuurbeleid. In de natuur staat alles nu op alarmfase 1. Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving lopen wij gewoon tien jaar achter met het aanschaffen en inrichten van natuur. De heer Van Geel heeft het over een paar hiccups, maar het gaat ontzettend slecht met de natuur. Hij zegt dat wij met betrekking tot veehouderij en landbouw een geweldig land zijn, maar wij zijn het meest veedichte land ter wereld en importeren enorme hoeveelheden soja uit ontboste gebieden en exporteren enorme hoeveelheden varkens, terwijl wij met een enorm ammoniakprobleem en overige rotzooi in Nederland blijven zitten. Meneer Van Geel, wij hebben een enorm probleem. Ik vraag me af wat het kabinet daaraan gaat doen, in plaats van mooie sier te maken met wat elektrische auto's hier en daar, terwijl wij te maken hebben met zulke grote crises op het gebied van natuur en milieu, en in de landbouw.

De heer **Van Geel** (CDA): Ook in het aanvullende beleidsakkoord hebben wij ervoor gekozen om extra in te zetten op verduurzaming van de land- en tuinbouwsector. Dat is de optie waar wij voor gaan. Wij willen geen belastingen, verboden en wat u al niet meer voorstelt. Wij kunnen met onze kennis en techniek internationaal een voorbeeldfunctie en een voorbeeldige functie vervullen bij het duurzaam oplossen van de druk op de voedselproductie. Dat is onze keuze en daar werkt minister Verburg van Landbouw dan ook hard aan. Ten slotte herhaal ik maar dat er ook in het aanvullende beleidsakkoord extra geld is vrijgemaakt voor de verduurzaming van de landbouw. Wij kiezen voor deze oplossing en niet voor verbieden, tegenhouden en lasten verzwaren.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik ben blij dat de heer Van Geel zegt dat de voedselcrisis moet worden aangepakt en dat de voedselketen moet verduurzamen. Het Planbureau voor de Leefomgeving bevestigt nu wat hij als staatssecretaris van Milieu al zei, namelijk dat vlees en zuivel het meest milieuvervuilende deel van ons voedselpakket zijn. Het planbureau zei daarom vorige week dat er een debat moet komen over het gegeven dat wat wij op ons bord hebben liggen, verantwoordelijk is voor alle problemen die de wereld teisteren. Ik noem de ontbossing, de voedselcrisis, de biodiversiteitscrisis en de zoetwatercrisis. Dan is het toch zeker vreemd dat de heer Van Geel niet zegt: nu ik gelijk krijg van dit soort grote instituten, ga ik pleiten voor het toepassen op wat er op ons bord ligt van het principe dat de vervuiler betaalt.

De heer **Van Geel** (CDA): Het zou inhoudelijk onjuist zijn om te ontkennen dat de vleesproductie een relatief grote belasting is voor het milieu en de grondstoffen. Daarover verschillen wij niet van mening. De discussie moet echter gaan over de vraag hoe wij dit mondiale vraagstuk – wij

eten immers niet alleen in Nederland vlees – kunnen oplossen. Hoe kunnen wij met onze kennis en kunde ervoor zorgen dat de behoefte aan vlees en zuivel duurzamer kan worden ingevuld? Dat is een betere oplossing, dan "end of pipe" iets te doen met een belastingverhoging. Mevrouw Kant merkte dat terecht op. Bewustwording is prima, maar het is toch vooral onze invalshoek dat wij in onze kennis en kunde moeten investeren op de productie duurzaam te maken.

De **voorzitter**: Tot slot.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik begrijp de heer Van Geel niet. Het is toch zeker ook kabinetsbeleid om de btw op "merit goods" te verlagen en accijns te heffen op brandstoffen, tabak en alcohol om zo het gedrag van de consument te wijzigen? Maar om de een of andere reden kan dat niet bij wat er op ons bord ligt. Het is blijkbaar zo'n heilige koe dat er niet aan mag worden getornd.

De heer **Van Geel** (CDA): Voorzitter. Ik heb helder aangegeven via welke invalshoek wij deze problematiek aanpakken.

De **voorzitter**: Zeker.

De heer **Van Geel** (CDA): Daaraan heb ik niets toe te voegen.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ja maar, voorzitter, ik constateer dat het CDA niet consequent is. Waarom is de heer Van Geel zo selectief? Waarom wel accijns op brandstof, tabak en alcohol, maar ...

De **voorzitter**: Die vraag heeft u net ook gesteld.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Maar ik krijg geen verklaring voor deze keuze en die wil ik toch graag hebben.

De **voorzitter**: Ja. Maar goed: de heer Van Geel gaat over het antwoord.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb aangegeven vanuit welke invalshoek wij deze problematiek benaderen. Wij vinden dat een veel duurzamere oplossing, een oplossing die bovendien goed aansluit op onze kennis en kunde en meer recht doet aan de mondiale problematiek. Een accijnsverhoging links of rechts draagt echt in het geheel niet bij aan een oplossing.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Wij gaan de gloeilamp verbieden, maar dat is natuurlijk gepeuter als je het vergelijkt met de bouw van vier kolencentrales. Minister Cramer maakt zich daarover dan ook terecht zorgen. Wat gaat u hieraan doen?

De heer **Van Geel** (CDA): Voorzitter. Dan moet ik toch even kort ingaan op mijn opvatting over het energie-vraagstuk.

Jaren geleden zei ik al, en op dat punt ben ik zeker niet van mening veranderd, dat wij het klimaatprobleem moeten oplossen door energiebesparing, energiebesparing en nog eens energiebesparing. Daarbij moeten wij geen enkele optie blokkeren, waaronder het opslaan van

Van Geel

de CO₂ die door kolencentrales wordt geproduceerd. Dergelijke opslag is een onderdeel van het pakket maatregelen waar wij niet buiten kunnen. Dat was mijn analyse en volgens mij heeft deze analyse niet aan betekenis ingeboet. Ik zeg dat zo nadrukkelijk, omdat aan opties als kernenergie en de opslag van CO₂ ook problemen kleven. Gelet op de aard van de problematiek kunnen wij het ons echter niet permitteren om welke optie dan ook onbenut te laten.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Opslag van CO₂ is op zijn vroegst vanaf 2020 reëel. Dat weet u ook. Het is door allerlei wetenschappers keer op keer bevestigd. Vier kolencentrales stoten net zoveel CO₂ uit als alle auto's in Nederland samen. U kunt dus gloeilampen verbieden, daarover zijn we het overigens met u eens, maar dat is echt niets als u ondertussen de CO₂-uitstoot in Nederland gigantisch uit de klauwen laat lopen door de bouw van kolencentrales. Echt hoor, u verslechtert het klimaat in plaats van dat u het verbetert. Het is heel simpel: waarom is de CDA-fractie niet bereid tot de principe-uitspraak dat wij er alles aan moeten doen om kolencentrales tegen te houden, zeker omdat we op dit moment al te veel energie produceren? Er is geen tekort, we produceren te veel energie. U wilt extra vuile energie produceren. Ik roep u dus op om nu de principe-uitspraak te doen dat wij er alles aan doen om manieren te zoeken om kolencentrales te verhinderen.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik wil de vraag spiegelbeeldig stellen, maar dan het woord kolencentrales vervangen door kernenergie. De CDA-fractie ziet ook een aantal problemen aan die energieoptie. Ik zie problemen wat betreft de duur van de CO₂, ik zie de landschappelijke problemen met windmolens, ik zie problemen met de kosten van bepaalde duurzame energievoorzieningen. Ik zie problemen met kernenergie en ik zie problemen met CO₂-opslag. Ik blokkeer echter niets. U blokkeert iets. Ik leg de vraag bij u terug: als u kolencentrales zo'n probleem vindt, waarom kiest u dan niet ten principale ook voor de mogelijkheid van kernenergie?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Wij blokkeren inderdaad vervuiling en u doet dat niet. Dat is heel eenvoudig. De GroenLinksfractie laat, gesteund door het Planbureau voor de Leefomgeving, jaar in jaar uit zien dat wij in staat zijn met echte duurzame energie voldoende te produceren. Het is onzin dat kolen of kernenergie nodig zijn. Beide vormen van energie zijn onduurzaam en vergroten de problemen die je probeert te bestrijden. Wij laten het zien. U kent de doorrekeningen. U kent ook de doorrekening van ons verkiezingsprogramma, dus doe nou niet alsof dat niet zo is. Wij lossen het probleem op. U durft niet en dat heeft veel te maken met economische belangen.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat komt omdat ik oprecht van mening ben dat de verschillende opties allemaal problemen met zich meebrengen. Ik vind dat we geen optie moeten uitsluiten om de problemen op te lossen. U heeft mij nooit horen zeggen dat kernenergie duurzaam is. Kolencentrales zijn niet duurzaam. Mijn stelling is echter, en daarin verschil ik met u van mening, dat wij de komende 10, 20, 25 jaar dit soort energievoorzieningen in West-Europa en ook in Nederland niet kunt missen, omdat wij nog niet in staat zijn om de hele energievoor-

ziening in zo'n korte tijd te verduurzamen. Dat is de analyse die wij hebben gemaakt. Het betekent niet dat ik niet achter uw wenkende perspectief sta, maar ik zie in dat het meerdere jaren zal duren voordat wij dit bereiken. Ondertussen moeten wij wel een energievoorziening hebben die betaalbaar en degelijk is.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik concludeer dat het CDA de deur wagenwijd openzet voor vier kolencentrales, die net zoveel vervuilen als alle auto's in Nederland bij elkaar, zonder dat het CDA een oplossing vindt in de vorm van CO₂-opslag op korte termijn. Dit maakt het hele verhaal van het CDA over milieu en klimaat inhoudsloos. De komende jaren draagt u alleen maar bij aan grove vervuiling in Nederland.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik denk dat het verschil hierin zit, dat de stappen die wij moeten zetten door ons heel wat realistischer en haalbaarder worden ingeschat dan door mevrouw Halsema. Er is niets mis mee, maar wensen, ideeën en perspectieven moeten wel worden gerealiseerd. Dat gaat stap voor stap. Wij zijn er altijd groot voorstander van geweest dat, als er kolencentrales komen, daarin ruimte wordt gereserveerd om straks in het proces afvang van CO₂ mogelijk te maken. Wij zijn niet blind voor de negatieve effecten, maar willen dat het stap voor stap gebeurt. Wij kunnen niet in één klap een verduurzaamde energievoorziening hebben. Dat zal niet lukken, of tegen exorbitant hoge kosten, waarvan ik denk dat de samenleving die niet zal willen dragen. Daarom lijkt het in onze ogen verstandig om het doel te bereiken langs de weg die ik zojuist heb aangegeven, op een realistische manier.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik hoor bij de heer Van Geel ook wel enige zorg over wat die kolencentrales voor effect hebben, ook voor ons milieu. Nu gaan wij in de komende weken in de Kamer spreken over het reguleringskader. Dat is in deze discussie van belang. Is hij ook bereid om ons te steunen in onze inzet dat de aansluitverplichting voor producenten die nu geldt, in het nieuwe reguleringskader geschrapt moet worden? Dan kunnen we duurzaamheid pas echt voorrang geven.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik ga niet nu in op details uit de voorstellen die er liggen. Het zijn geen details, maar met alle respect, mijnheer Slob: ik wil een en ander alleen in samenhang bekijken. Ik wil daar best op terugkomen, maar ik heb niet de neiging om nu ad hoc een punt uit dat debat te halen en aan te geven wat wij daarvan vinden.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Maar bent u wel bereid om te kijken of we, als we hierover gaan spreken, de duurzaamheid voorrang kunnen geven?

De heer **Van Geel** (CDA): Wij kijken graag naar alle opties die ervoor kunnen zorgen dat burgers – dat is een belangrijk doel voor ons – die bezig zijn met duurzame energievoorziening een eigen handelingsperspectief hebben. Daarom ben ik ook niet lacherig over peertjes en lampjes. Dat brengt misschien feitelijk weinig op, ogenschijnlijk, maar het biedt mensen wel een mogelijkheid om zelf iets te doen aan klimaatverandering en dat is buitengewoon goed voor de bewustwording voor al die andere maatregelen die genomen moeten worden.

Van Geel

Voorzitter. Ik heb het gehad over de kansen die er zijn. Wij hebben het net gehad over de kansen na een transitie naar een andere energiehuishouding. Kansen voor nieuwe bedrijvigheid, want naar onze overtuiging is de combinatie van kennis, innovatie en duurzaamheid de gouden driehoek voor de toekomst. Dat is het wenkend perspectief waar veel ondernemers nu al mee aan de slag zijn.

Ik kom tot een afronding van onze beoordeling van het heroverwegingspakket dat ons te wachten staat. Vanzelfsprekend willen wij bijdragen aan een veilig Nederland en een veilig Europa, maar ook aan een veilige wereld.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. De heer Van Geel komt tot een afronding van dat deel van het maken van keuzes. Nu ben ik hier al drie jaar een pleidooi aan het houden om eens wat meer te kijken naar de alleenstaanden. Toen ik u dat vorig jaar vroeg, mijnheer Van Geel, zei u tegen mij dat u geen aanleiding zag om zich grote zorgen te maken over die groep. Stel nou dat die Sofie van u alleenstaand wordt, gewoon een zelfstandige leuke meid. Weet u wat de Macro Economische Verkenning haar dan vertelt? Dat ondanks het feit dat het allemaal zo slecht gaat, alle gezinnen bij elkaar dit jaar niet alleen hun aandeel in de gekrompen nationale koek vergroten, maar ook in absolute zin een groter stuk koek ontvangen dan in de afgelopen jaren. Ik heb vorig jaar een motie ingediend en later ingetrokken na een ruimhartige toezegging van de premier dat er eens gekeken zou worden naar die gezinspolitiek en het meer leefvorm-neutraal begroten. We zijn een jaar verder en er is niets mee gebeurd. U noemt het niet eens. Wij hebben 2,5 miljoen alleenstaanden in dit land en u schrijft, uw regering schrijft, dat het de gezinnen gelukt is om een groter deel van de koek te krijgen. Wat is uw reactie?

De heer **Van Geel** (CDA): Als het gaat om ingetrokken moties en toezeggingen daarover, dan moet u toch echt bij vak K zijn en niet mij daarop aanspreken. Ik heb toen aangegeven – en dat doe ik nu weer – dat uiteraard in een grote heroverwegingsoperatie alles besproken kan worden, maar ik kan ook tal van voorbeelden noemen waarin de situatie van gezinnen niet beter is geworden, maar integendeel slechter. Ik denk dat de keuzes die u maakt, niet de primaire keuzes moeten zijn. Wij moeten kijken wat nodig is en ik ben niet van plan om op de millimeter precies te kijken wat nu in dit geval een alleenstaande of iemand in een huishouden of gezin aan koopkrachtverbetering krijgt. Ik heb andere parameters en ik wil ook niet iets tot een probleem maken wat in mijn ogen geen wezenlijk probleem is. De inkomensontwikkeling en alle regelingen die wij hebben worden op evenwichtige manier afgestemd op de huishoudgrootte en de gezinssamenstelling. Nederland is er kampioen in om dat te verfijnen en dat moeten wij maar zo houden. Ik heb geen behoefte om daar fundamentele veranderingen in aan te brengen.

De heer **Pechtold** (D66): U ziet het probleem van de alleenstaanden niet. U ziet niet dat de alleenstaande, waar 70% van Nederland nu een zorgtoeslag krijgt, niet de helft krijgt van wat een koppel krijgt, maar minder. Wanneer je met zijn tweeën bent, krijg je in dit land niet twee keer zoveel als een alleenstaande, maar veel meer zorgtoeslag. Dat is een van de zaken die D66 wil

aanpakken. Als uw regering, die u als grootste partij ondersteunt, schrijft dat gezinnen dit jaar niet alleen hun aandeel in de gekrompen nationale koek vergroten, maar ook in absolute zin een groter stuk koek ontvangen dan de afgelopen jaren, dan is dat een schandalige passage in de Macro Economische Verkenning. Als u geen taboes meer hebt, dan zou u voor die 2,5 miljoen alleenstaanden moeten opkomen en dan zou u met mij dit kabinet moeten vragen om de motie van vorig jaar uit te voeren. Dat betekent dat wij bijvoorbeeld in de zorgtoeslag de boel gelijktrekken. Dat levert nog driekwart miljard besparing op ook.

De heer **Van Geel** (CDA): Wat een woorden, wat een woorden!

De heer **Pechtold** (D66): Ja, kom eens met woorden terug!

De heer **Van Geel** (CDA): Ik begrijp niet dat u grote woorden als "schandalig" kunt gebruiken in een feitelijke waarneming van een Macro Economische Verkenning, waarin staat hoe de plusjes en minnetjes precies uitpakken. Misschien is het wel zo – om een oordeel te vellen – dat gezinnen met kinderen het heel zwaar hebben in deze tijden. Als dat de uitkomst is van zo'n proces, wat is dan het probleem? U reageert alleen maar op een feitelijk plusje en minnetje. U kent die tabellen allemaal van wat de koopkrachteffecten zijn, met een plusje, een minnetje, een kwart of een half. Daar gaat het toch niet om? Daaraan kunt u toch niet dit soort kwalificaties toekennen om daar een plusje of een minnetje te zien? U gaat volkomen voorbij aan de vraag of gezinnen met kinderen het misschien wel heel zwaar hebben gehad in de afgelopen tijd.

De heer **Pechtold** (D66): Ik heb het daar helemaal niet over. Ik gun gezinnen alles, maar of je het nu hebt over de AWBZ in een verpleeghuis of over de zorgtoeslag, zelfs bij je dood betaal je als alleenstaande meer belasting dan anderen. Dat is iets waarvan ik vind dat wij dat in de eenentwintigste eeuw nu eens moeten veranderen. Ik vraag u daar drie jaar naar. Onder uw druk trek ik een motie daarover in. En u zegt vandaag weer tegen tweeënhalve miljoen mensen: ik zie het probleem niet. Het is duidelijk!

De heer **Van Geel** (CDA): Ik zeg nog één keer dat wij bereid zijn om overal naar te kijken. In het kader van de 20 velden is ook het belastingstelsel genoemd. Die bereidheid is er. Dan moet u niet zeggen dat dat niet zo is.

De heer **Pechtold** (D66): U moet niet kijken, u moet kiezen!

De heer **Van Geel** (CDA): U ziet nu in een tabelletje van een Macro Economische Verkenning een plusje hier en een minnetje daar. Daar maakt u nu zo'n zaak van voor 2,5 miljoen alleenstaanden, terwijl wij gaan voor een evenwichtige verdeling van de lusten en lasten voor alle bevolkingsgroepen.

Ik kwam tot een afronding van de beoordeling en ik had het over een veilig Europa, een veilig Nederland en een veilige wereld. Wij moeten onze problemen soms elders in de wereld oplossen. Ik heb dan ook diep

Van Geel

respect voor onze soldaten in Afghanistan, die daar heel belangrijk werk doen. Onze veiligheid en ons welzijn hangen ook daarvan af. Wij moeten terroristen blijven oppakken om hier extremisme te voorkomen. Wij moeten armoede elders oplossen om migratiestromen hier te voorkomen. Kortom, het is niet allemaal uit liefdadigheid. Ook vanuit welbegrepen eigenbelang moeten wij over onze grenzen heen kijken. Dat moet ook een belangrijk oogmerk zijn van ontwikkelingssamenwerking.

Het kabinetsbeleid voor de komende jaren is door mijn fractie nu van een kompas voorzien, maar het debat van vandaag gaat in de eerste plaats over de begroting van het kabinet voor 2010.

De heer **Pechtold** (D66): Nog maar eens een inconsequentie. U hebt het over het buitenland, Afghanistan en veiligheid. U hebt het interview met mevrouw Hamer in de NRC denk ik ook gelezen. Daarin staat dat zij het bejubelt dat er geen JSF komt in deze kabinetsperiode. Nu lees ik in de begroting van Defensie dat er een voorstel komt van dit kabinet om een tweede JSF-toestel in 2010 te gaan kopen. Hebben wij dan in 2009 een eerste gekocht? Als u zegt dat wij de verplichting zijn aangegaan, reken ik het ook goed.

De heer **Van Geel** (CDA): Die is iets te makkelijk om te ontwijken. Wij hebben de heldere afspraak gemaakt dat er deze kabinetsperiode geen start wordt gemaakt met de aankoop van JSF-toestellen als vervanging. Wij hebben het over twee testtoestellen. U weet wat wij daarover hebben afgesproken: een toestel nu en het andere zouden wij beoordelen op drie criteria. Dat is vastgelegd in de motie van mevrouw Hamer, ondergetekende en de heer Slob. Die criteria hebben te maken met geluid, met de business case en ik meen met de prijs. Wij wachten af of aan die voorwaarden wordt voldaan. Als het kabinet zegt dat het dat zal doen, zal het ons een voorstel voorleggen. Of wij dat dan "kopen", "inhuren" of "deelnemen" noemen, zal mij een zorg zijn.

De heer **Pechtold** (D66): Mevrouw Hamer zegt dat er geen JSF wordt gekocht. Nee, natuurlijk worden er geen 85 toestellen gekocht. Die zijn er niet eens, zij worden ontwikkeld. De vraag in het voorjaar was hier de hele tijd: koopt dit kabinet nu een vliegtuig? Daarvoor werden ongeveer alle synoniemen uit de kast gehaald, en nu lees ik dat wij een tweede testtoestel gaan kopen. Wat hebben wij dan met het eerste gedaan? Gaan wij nu de komende jaren 85 keer horen: nee, dit is niet een JSF-toestel kopen, dit is nog eens een testtoestel?

De heer **Van Geel** (CDA): Dat is flauw!

De heer **Pechtold** (D66): Nee, dat is niet flauw.

De heer **Van Geel** (CDA): Dit doet volkomen onrecht aan het debat dat wij hier uitgebreid hebben gevoerd en waaruit de conclusies zijn getrokken die ik net heb verwoord en samengevat. Daar houden wij het kabinet aan. Een besluit over de aanschaf van de hele vloot wordt overgelaten aan een nieuw kabinet. Dat moet keuzes maken over bijvoorbeeld de hoeveelheid en het tempo.

De heer **Pechtold** (D66): U weet wie het bonnetje heeft. Dat heeft mevrouw Hamer.

De heer **Van Geel** (CDA): Dit moet de heer Pechtold straks maar met mevrouw Hamer bediscussiëren. Mijn weergave van de besluitvorming is getrouw en correct. Daarbij wil mijn fractie blijven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ook ik heb erg veel respect voor onze militairen in Afghanistan. Ook ik vind het verschrikkelijk dat er al zo veel militairen zijn omgekomen. Zou het voor de heer Van Geel een betekenisvolle stap zijn om volgend jaar onze missie in Afghanistan te beëindigen?

De heer **Van Geel** (CDA): Wij hebben afspraken gemaakt over deze missie. That's it. Mijn fractie loopt nergens op vooruit. Er zijn heldere criteria geformuleerd en er zijn afspraken gemaakt in de Kamer over hoe deze missie wordt beëindigd. Ik zie geen ander voorstel.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik hoor de heer Van Geel zeggen: "hoe deze missie wordt beëindigd". Het is dus al zeker dat de missie wordt beëindigd?

De heer **Van Geel** (CDA): Over de beëindiging van deze missie in deze vorm hebben wij herhaaldelijk gediscussieerd. Zowel de minister van Buitenlandse Zaken als de minister van Defensie heeft bij herhaling gesteld dat deze missie in deze vorm wordt beëindigd, punt! Als er iets anders is waarbij Nederland in NAVO-verband nog een rol wil spelen in regio's in de wereld, dan zullen wij daarover een voorstel van het kabinet krijgen. Deze missie in deze vorm eindigt gewoon volgend jaar.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dit is precies de reden waarom er in Nederland geen enkel besluit wordt genomen en waarom er geen oplossingen komen voor de kredietcrisis. Nu gaat het ineens over "deze missie in deze vorm". De heer Van Geel houdt weer erg veel slagen om de arm. Daarom gaat het fout in Nederland. Ook de heer Van Geel geeft geen enkele duidelijkheid.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb zojuist duidelijkheid gegeven; deze missie eindigt. Ik zal echter nooit zeggen dat wij geen verplichtingen in het kader van vredeshandhaving wereldwijd willen aangaan en geen activiteiten in die context willen ondernemen. Die verplichtingen willen wij wél aangaan. Dat staat in het regeerakkoord. Het is de innerlijke overtuiging van het CDA dat Nederland die rol moet vervullen. Daarom heb ik dat ook in mijn betoog opgenomen. Wij doen dat omdat wij in Nederland problemen willen voorkomen. Onze mensen zetten zich daar in om ervoor te zorgen dat hier geen problemen ontstaan. Dat is een buitengewoon goed.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik concludeer dat het CDA nu stelt dat wij volgend jaar in Afghanistan blijven.

De heer **Van Geel** (CDA): Mevrouw Verdonk concludeert maar wat zij wil. Ik ben volstrekt helder geweest over deze missie en over onze rol bij de internationale vredeshandavingsprocessen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Minister Koenders moet komend jaar 600 mln. bezuinigen op zijn begroting

Van Geel

Ontwikkelingssamenwerking. Dat betekent dat de crisis heel hard neerslaat bij de allerarmsten, de mensen die het meest worden getroffen door voedselschaarste en die bijvoorbeeld ook de akeligste effecten ondervinden van de klimaatcrisis. Ik doe de heer Van Geel een voorstel. Ook het testtoestel, dat hij hier staat te verdedigen, heeft een prijs. Het kost ongeveer 110 mln., maar waarschijnlijk wordt het duurder. Als wij het afbestellen, moeten wij een boete betalen van 20 mln. Als wij dat doen, houden wij dus 90 mln. over. Het lijkt mij heel aardig als wij dat bedrag volgend jaar naar ontwikkelingssamenwerking kunnen schuiven.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik vind dat mevrouw Halsema hierbij een tegenstelling creëert rond de inzet die in de toekomst nodig is. Dit is niet mijn tegenstelling. Wij schaffen deze vliegtuigen niet voor de lol aan, maar omdat zij ondersteunend kunnen en zullen zijn bij de vredeshandhavingprocessen die wij belangrijk vinden. Die problemen spelen gelukkig niet in onze achtertuin, maar verder weg in de wereld. Deze vliegtuigen zijn nodig om ook daarvoor verantwoordelijkheid te kunnen nemen. Ik wil de tegenstelling dus niet die mevrouw Halsema nu creëert. Die wil ik niet.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik maak de tegenstelling toch nog wat groter. De F16 vliegt nog prima en zal dat ook nog doen in 2020. Dat weten wij uit allerlei berekeningen die zijn gemaakt. Dit maakt de aanschaf nu van een nieuw gevechtsvliegtuig eerlijk gezegd een beetje decadent. Er is sprake van een economische crisis en een grote klimaatcrisis. De aanschaf van dit vliegtuig is geen noodzaak, maar het vliegtuig is een speeltje. Er is geen noodzaak. Wel is het lenigen van de nood in de derde wereld internationaal enorm noodzakelijk. Daaraan doet het CDA niets om op die manier een speeltje te kunnen aanschaffen dat wij op dit moment niet nodig hebben. Dat is de keuze.

De heer **Van Geel** (CDA): Dit is een valse keuze. Wij hebben al eerder gesteld dat de keuzes rond de aanschaf van het vliegtuig door een nieuw kabinet moeten worden gemaakt. Een nieuw kabinet zal moeten besluiten over de tijd en de omvang van de aanschaf. Dát besluit leggen wij wel bij een ander kabinet, zeg ik voor alle duidelijkheid. Verder is het CDA ervoor dat wij onze mensen die in de toekomst de vredeshandavingstaken op zich nemen, voorzien van de beste spullen. Die zijn nodig voor hun eigen veiligheid en voor de doeltreffendheid van de operaties. Daar staan wij ook voor. Kijkend naar de werkgelegenheid voor onze fabrieken en bedrijven, bijvoorbeeld in Hoogeveen, dan vinden wij de ingezette lijn om mee te doen aan de ontwikkeling een verstandige. Vervolgens is de keuze voor de daadwerkelijke aanschaf aan het nieuwe kabinet. Ik weiger echter de door mevrouw Halsema gecreëerde tegenstelling te aanvaarden, want die is er niet. De lijn van meedoen en onze verantwoordelijkheid nemen in de wereld, is een lijn waar het CDA niet voor wegloupt.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dat is ook precies waarop ik u aanspreek. In tijden van schaarste en bezuinigingen, in tijden waarin alles fundamenteel heroverwogen moet worden en met de wetenschap dat we een F16 hebben waarvan bekend is dat hij het in 2020 nog doet, is het toch absurd dat de CDA-fractie nu 110

mln. à 120 mln. gaat uitgeven aan een testtoestel dat niet nodig is? Dat is decadentie. Als we willen meedoen in de wereld, als wij het belangrijk vinden om de nood te lenigen waar die het hardst neerslaat, dan moeten wij daar geld in investeren. Het is dus een verantwoorde keuze dat er 90 mln. naar ontwikkelingssamenwerking gaat.

De heer **Van Geel** (CDA): Wij komen niet aan gelden voor ontwikkelingssamenwerking; wij zijn geen VVD of PVV. Wij staan voor de ontwikkelingssamenwerking die we afgesproken hebben, wij staan in deze periode zelfs voor de afspraak dat wij niet komen aan die 500 mln. voor duurzame energie in ontwikkelingslanden. Wellicht volgt er een discussie met de heer Koenders over een andere besteding, maar niet over die principes. Ook in moeilijke tijden maken wij die belangrijke keuzes voor ontwikkelingssamenwerking. Ik weiger alleen uw woorden te aanvaarden over het creëren van een tegenstelling tussen de zorg voor veiligheid in de wereld en ontwikkelingssamenwerking. Dat doen wij niet. Het zijn kanten van een medaille die beide noodzakelijk zijn.

Ik was bij het heden in de begroting terechtgekomen. Daar spreek ik kort over, maar ik wil ook een aantal morele vragen stellen over wat ik de achterkant van een krachtige samenleving wil noemen, over criminaliteit en onveiligheid, over falende integratie en immigratie. Ik begin met het investeringspakket uit maart. Daarin staat een lijst van maatregelen om de motor van de economie aan te draaien. Dat is prima, maar wat is daar tot op heden van terechtgekomen? Welk ziekenhuis heeft al een aanbesteding lopen omdat het geld is gaan rollen? Hoeveel spaden zijn er al in de grond gegaan voor een nieuw deltaprogramma? Welke kleine ondernemer heeft het overleefd dankzij de voorstellen van het kabinet? Hoe worden jongeren beter aan het werk geholpen en gehouden? Het CDA vindt het essentieel dat het geld de samenleving zo snel mogelijk bereikt, want dat mag niet blijven hangen in geschuif tussen departementen.

Wij hebben afgesproken dat het stimuleringspakket tijdig, tijdelijk en gericht moet zijn. Als de portemonnee leeg is, is het dan ineens een verworven recht geworden van de ontvanger, of blijkt de maatregel echt tijdelijk te zijn? Een goed voorbeeld hiervan is de deeltijd-WW. Mijn fractie verdedigt de inzet van de regeling. Op korte termijn moet de vraaguitval worden opgevangen, maar de regeling mag niet leiden tot uitstel van moeilijke beslissingen. Ook het CPB toonde zich de afgelopen week bijzonder kritisch. Wij zien de deeltijd-WW dan ook als een sociale remweg die niet eindeloos kan worden doorgezet. De maatregel is juist bedoeld om tijdelijke vraaguitval snel op te vangen en zo moet de regeling ook worden ingevuld. Graag een reactie.

In het beleidsakkoord hebben we een belangrijke stap gezet om forse loonmatiging bij de overheid zelf door te voeren. Daar is 3,2 mld. mee gemoeid. Indien dat niet wordt gehaald, zullen er door het kabinet maatregelen moeten worden genomen. Welke maatregelen zijn dat en hoe wordt de uitwerking van deze afspraak gegarandeerd, ook – dat staat in het aanvullend akkoord – voor de overheid in haar rol als werkgever? Graag een reactie van het kabinet.

Ik kom bij de Crisis- en herstelwet. Hoe kunnen wij van deze crisis een kans maken? Vorige week nog kwam het World Economic Forum met een rapport over de concurrentiekracht van Nederland. Die was verslechterd,

Van Geel

onder meer omdat het met de infrastructuur een stuk beter kan. Daar is de Crisis- en herstelwet nu precies voor bedoeld. Wij moeten sneller kunnen doorpakken bij het realiseren van infrastructuur en zeker ook bij projecten die noodzakelijk zijn om de energietransitie handen en voeten te geven. Ook hiermee versterken wij de kracht van Nederland. In deze wet wordt terecht een aantal projecten benoemd dat vaart moet krijgen. Het CDA zou er graag nog enkele projecten aan toevoegen: de rotonde bij Joure, de traverse bij Harlingen, de Flevolijn, de N35, het Sleutelproject Breda en de Buitenring Parkstad. Dat moet kunnen. Hiermee krijgen wij een mooi pakket waarmee wij slagvaardig aan de slag kunnen om de infrastructuur aan te leggen die noodzakelijk is voor onze economie. Wij vinden bovendien dat deze wet van toepassing zou moeten zijn voor demonstratieprojecten voor afvang en ondergrondse opslag van CO₂.

De heer **Pechtold** (D66): Dit kabinet heeft ervoor gekozen om vooral miljarden in de bouw te stoppen en niet bijvoorbeeld nog meer in onderwijs en kennis. Dat kan, dat is een keuze. Er zijn nu 59 projecten en de heer Van Geel doet er nog een paar bij. De Raad van State zegt dat het effect niet als beoogd is en dat de wet zelf aan alle kanten rammelt. Ik hoor de premier zeggen: ja, maar dat hebben wij inmiddels allemaal al verwerkt. Dit advies van de Raad van State is nog geen twee weken oud, dus het kan onmogelijk verwerkt zijn in iets waaraan je een halfjaar zit te schrijven. Men kan het dus wel beloven, maar er gaat niets meer gebeuren in het kader van de crisis.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb geen enkele reden om te twifelen aan een analyse van de premier. Als hiernaar gekeken is en er zijn wijzigingen aangebracht, heb ik geen reden om hieraan te twifelen. De lijn die bij de dijkverzwaring is gevolgd met de Deltawet een aantal jaren geleden heeft buitengewoon goed geholpen.

De heer **Pechtold** (D66): Dat was onder Paars, in 1995. Misschien had u daar nog eens naar kunnen kijken.

De heer **Van Geel** (CDA): Daar hebben wij ook naar gekeken. Een en ander was op advies van de Raad van State.

De heer **Pechtold** (D66): De Raad van State, een van de Hoge Colleges van Staat – volgens mij hebt u zojuist de WRR al als een soort adviesclubje weggezet – is aangewezen om serieus te adviseren over de vraag of wetten ook effect hebben en überhaupt mogelijk zijn. De raad zegt over de crisiswet dat je niet zomaar kunt onteigenen in dit land, dat je niet zomaar natuur opzij kunt zetten. Dit hebben wij namelijk vastgelegd in andere wetten. U voegt er nu nog even de rotonde in Joure aan toe. Ik rijd hem ook wel eens, het is een mooie, heel grote rotonde. Hij is handig. Ik weet niet of hij nog groter moet worden, ik zou dat dan wel eens willen zien. Echter, het kan helemaal niet en het effect ervan in het kader van de crisis is miniem. De Raad van State schrijft dit. Ik vraag u om een reactie, ik vraag u niet om de premier na te praten.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb drie opmerkingen. Ten eerste heb ik geen reden te twifelen aan de opmerking

van de minister-president, maar dat zal straks wel blijken, want deze vraag zal ongetwijfeld ook aan hem gesteld worden. Ten tweede weiger ik categorisch te accepteren dat iets wat sneller gaat minder zorgvuldig en afwogen kan zijn. Daar komt het vooral op neer. Dingen kunnen sneller, zonder dat dit altijd gebaseerd is op een minder zorgvuldige belangenafweging. Ten derde snappen wij heel goed dat wetgeving op Europees niveau die boven onze wetgeving staat, gerespecteerd moet worden. Met andere woorden, binnen deze kaders en randvoorwaarden ligt er mijns inziens een heel mooie wet die wellicht nog verbeterd kan worden om het doel te bereiken waar het ons om te doen is. Als u nu eens mee zou denken om dit doel te bereiken in plaats van een soort hindermacht op te roepen, zijn wij een stap verder.

De heer **Pechtold** (D66): Dus geen rondjes rijden bij Joure?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het World Economic Forum geeft ook aan dat er nog een ander punt is. De infrastructuur is een reden voor het feit dat het ons niet goed gaat. Een tweede reden is de kredietverlening. Banken verlenen geen kredieten. Wat vraagt u van de heer Bos om ervoor te zorgen dat de kredietverlening nu eens op gang komt?

De heer **Van Geel** (CDA): Wat de discussie over banken, bankenheffing en bankenbelasting betreft, waar staan wij met de banken? Bij de banken zijn de problemen nog helemaal niet achter de rug. Ze moeten vlees op de botten krijgen door hun balansen te verbeteren. Ze hebben een bijna-doodervaring gehad ten aanzien van kredietverlening. Nu komen ze in een situatie dat de reële economie ook nog binnendert in hun kredieten en omstandigheden. Dat zijn geen gemakkelijke omstandigheden. Ik vind het heel bijzonder om op het moment dat een en ander nog zo fragiel is, discussies te voeren over bankenbelasting en dergelijke. Ik vind dat eerlijk gezegd onverantwoord. Dan komen de banken weer in de problemen en kunnen wij ze weer gaan helpen. Dat lijkt mij niet de goede lijn. Wat kredietverlening betreft hoop ik – ik zie dit ook – dat van de zijde van het kabinet indringend met de bankiers gesproken wordt over de vraag hoe de kredietverlening maximaal gerealiseerd kan worden, binnen de randvoorwaarden die ik zojuist noemde. Wij moeten immers gezonde banken hebben. Ze moeten gezonder worden om in toekomstige situaties niet weer bij de overheid aan te hoeven kloppen als er sprake is van een crisis of een conjuncturele dip.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ondernemers klagen al maanden dat er geen kredieten vrijkomen. Wat is het antwoord van de CDA-fractie? Dat u hoopt dat het kabinet er eens een keer iets aan gaat doen.

De heer **Van Geel** (CDA): Wat wilt u dan? Wilt u een wet maken dat het moet, of zo? Ik probeer mee te denken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Als dat nodig is, kan dat ook. U zou in ieder geval tegen de minister van Financiën moeten durven te zeggen dat hij dom is dat hij geen enkele voorwaarde heeft gesteld bij al het geld dat hij over de schutting heeft gegooid naar de banken. De belangrijkste voorwaarde daarbij is dat er kredieten

Van Geel

worden verleend. U hebt daar helemaal geen mening over. U laat alle ondernemers in het land weer in de kou staan.

De heer **Van Geel** (CDA): De maatschappelijke functie, de nutsfunctie van banken is juist hun autonome taak om spaargeld te hebben en kredieten te verlenen. Dat is hun core business. Ik zie ook wel de problemen en de terughoudendheid, maar niet dat daar iemand zit die zegt: laten wij alleen maar geld sparen en niets meer uitgeven. Dat is natuurlijk de core business van banken. Ik hoor dus ook dat er links en rechts problemen zijn, maar die zijn niet gemakkelijk op te lossen door met een toverstaf te zeggen: u moet. De problemen bij de banken zijn namelijk nog groot. Die zijn groot en die zijn nog niet opgelost.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wij hebben een staatsbank in Nederland. Misschien zou daar iets mee kunnen gebeuren. Ik heb echter nog een concreet voorbeeld, want met al dat betekenisvolle van u komen wij geen steek verder. De ING heeft toegezegd dat in 2009 25 mld. extra vrijkomt om kredieten te verlenen, alleen op de Nederlandse markt. 25 mld. Harde toezegging. Dat is ook zo door de minister van Financiën in de Kamer gebracht, in eerste instantie, zo zeg ik er eerlijk bij. Wat doet u om ervoor te zorgen dat die 25 mld. alsnog vrijkomt in 2009?

De heer **Van Geel** (CDA): Als de minister van Financiën die afspraken heeft gemaakt, dan zullen wij hem daar ook op aanspreken. Ik heb er echter alle vertrouwen in. U doet net alsof de minister van Financiën of dit kabinet ook niet zou willen dat de kredietverlening in het kader van de economische crisis en ontwikkeling niet soepeler zou zijn. Wij hebben echter te maken met heel moeilijke omstandigheden die er niet toe leiden dat je zomaar even de kraan kunt openzetten. Dat kan niet. Ook de problemen van de banken zijn nog te groot. Wij hebben er alle begrip voor dat wij maximaal moeten inzetten op de maatregelen die genomen zijn door de verschillende ministeries, zoals de garantieregelingen op allerlei terreinen, die voor de kredietverlening behulpzaam kunnen zijn. Als daar nog mogelijkheden zijn, dan zullen wij graag via u en net als u aan de minister van EZ vragen of dat voldoende is geweest om dat steuntje in de rug te geven. Dat kan namelijk een mogelijkheid bieden om de kredietverlening op gang te brengen.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Geel. Mag ik u ook vragen om een beetje beknopter te antwoorden?

Mevrouw **Kant** (SP): Het lijkt erop dat de CDA-fractie meer compassie heeft met de banken dan met heel veel mensen. U hebt het namelijk over de bijna-doodervaring van mensen.

De heer **Van Geel** (CDA): Banken.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik denk dat menig burger een bijna-doodervaring had toen hij hoorde dat hij de AOW-partnertoeslag moest inleveren en ouders van gehandicapte kinderen hetzelfde toen zij hoorden dat er fors zou worden bezuinigd op hun toelage, om maar even twee groepen te noemen die erg geschrokken zijn van de plannen van het kabinet. Dan snap ik niet dat u wel die groepen wilt pakken, waarbij veel leed wordt

berokkend, maar dat u zo negatief reageert op mijn voorstel om een bankenheffing in te voeren waarbij je vraagt dat banken, als er weer winsten worden gemaakt, een bijdrage gaan leveren aan het herstellen van de maatschappelijke schade die ze hebben opgeleverd.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb net aangegeven hoe de situatie nu is. Ik heb ook grote zorgen over wat er bij de banken gebeurt. Ik kom straks nog te spreken over de bonussen. Voor wat mijn mensen denken wat er is gebeurd, heb ik ook gevoel, maar banken maken nu wel feitelijk onderdeel uit van onze economie. Wij hebben nu alles op alles gezet om ervoor te zorgen dat ze goed functioneren en dat ze hun functie in de reële economie kunnen uitoefenen. Dat is de hoofdinvulschoek die wij kiezen. Dat vinden wij op dit moment veel belangrijker. Bovendien betalen ze vennootschapsbelasting. Kijk naar de deal die minister Bos heeft gemaakt met de ING. Hij zal dat straks wel beantwoorden, maar uit mijn hoofd zeg ik dat aan de ING 10 mld. geleend is. Als de ING dat terugbetaalt, moet die 5 mld. extra betalen. Daar gebeurt een heel forse afroaming. Laten wij dus de discussie voeren over de wijze waarop wij banken gezond maken, zeggen dat ze hun kredietverlening weer op gang brengen, dat ze de rol steunen die ze oorspronkelijk moeten vervullen, namelijk een nationale nutsfunctie vervullen voor onze economie en dat ze die hoofdtaken weer vervullen. Dit soort dingen mag allemaal worden besproken, want ik heb nergens een taboe opgelegd. Ik geef echter aan waar de CDA-fractie de prioriteiten op dit moment legt. Dat is dat. Die functie van banken moet weer worden hersteld voor onze economie, onze werkgelegenheid.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik constateerde dat u de prioriteit bij de banken legt en niet bij mensen, die u weer van alles afpakt. Ik noemde de AOW-partnertoeslag. Mensen zijn zich echt het lazarus geschrokken omdat ze in 2011 zomaar even € 600 in de maand moeten inleveren. Dat is pas schokkend. Ik snap echter niet dat u zo negatief reageert op de bankenheffing, want dat is een heffing voor als ze weer winsten gaan maken om een deel van de maatschappelijke schade terug te betalen. Ik snap werkelijk niet wat u daartegen kunt hebben. Minister Bos van Financiën heeft daar al positief op gereageerd, nu u nog.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb aangegeven waar onze prioriteit ligt in deze discussie. Wij willen overal over discussiëren. Onze hoofdinvulschoek is om de discussie te voeren waarover ik zojuist sprak. Dat is belangrijk voor de mensen, dat is belangrijk voor de economie en dat is belangrijk voor de werkgelegenheid. Dat is op dit moment voor ons de allerbelangrijkste prioriteit.

Voorzitter. Ik heb eerder gesproken over projecten die van de grond moeten komen. Vorig jaar heb ik het kabinet vragen gesteld over de inzet van privaat geld bij grote investeringsprojecten. Met name pensioenverzekeraars spelen daar een grote rol in. Maar zij willen ook; zij kunnen het en zij willen het. Ik vind het toch vreemd, en ik kan daar niet goed een verhaal bij voor ogen hebben, dat deze pensioenmaatschappijen wel investeren in grote infrastructuurprojecten in andere landen, maar niet in Nederland. Laten wij nu de handen ineen slaan en in ieder geval één project aanwijzen waarbij dit mogelijk is. Wij zien mogelijkheden, zeker in

Van Geel

de omgeving van Rotterdam. De gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam zijn bijvoorbeeld bezig met de ondertunneling van de A15 daar en zijn bezig om misschien een windmolenpark te bouwen bij de Tweede Maasvlakte. Wat let ons? Laten wij de handen gewoon ineen slaan. Het CDA is volledig bereid, te aanvaarden dat afspraken met private partijen zakelijke afspraken moeten worden en dat de politiek deze niet voortdurend bijstelt. De private partijen zullen anders niet investeren, zeker niet in politieke wervelwinden. Zij willen soliditeit en wij willen die ook aan hen geven.

Een vraag over de morele agenda. Wij staan ook aan de vooravond van de G20-bijeenkomst. Het is goed dat wij daarbij aan tafel zitten. Premier Balkenende heeft het Nederlands belang zeer gediend door onze plaats daar vast te leggen. Het is goed dat Nederland vooroploopt met de gedragscode voor bankiers. Voorwaarde is natuurlijk dat die code niet alleen op papier staat, maar ook tussen de oren gaat zitten. Welke mogelijkheden heeft Nederland om met deze code in de hand stappen te zetten? Gaat de premier zijn collega's in Pittsburgh oproepen om dit voorbeeld te volgen?

Het eerste deel van mijn verhaal richt zich vooral op de economie en de kracht van Nederland. In het tweede deel wil ik het ook hebben over een andere kant van Nederland. Ik heb het dan over de sociale staat van Nederland, de morele kant. Ook op dit vlak gaat het heel goed met heel veel Nederlanders. Laten wij dat niet vergeten. Toch lijkt een groep het steeds opnieuw voor iedereen te willen verpesten. Denk hierbij aan Hoek van Holland, of dit weekend weer in Culemborg. Om dit tegen te gaan, zullen wij ook hier samen de schouders onder moeten zetten. Dat vereist een doortastende aanpak, zowel repressief als preventief.

Als het gaat om de preventieve aanpak, gaat het om het versterken van het gevoel van verantwoordelijkheid voor de samenleving. Sommige mensen hebben het gevoel dat zij onwettend zijn. Dat gevoel kan alleen verdwijnen als wij een samenleving krijgen waarin "binden" en "verbinden" sleutelbegrippen zijn. Een moreel appel op ons allen kan behulpzaam zijn en elkaar aanspreken op gedrag hoort daarbij, net zoals dat in de meeste gezinnen gebeurt. Maar minstens zo belangrijk is dat wij de binding versterken door jongeren via een maatschappelijke stage bij de samenleving te betrekken, door sport te stimuleren, door Olympische dromen voor iedere jongere bereikbaar te maken, door vrijwilligerswerk te stimuleren, door kleinschaligheid te bevorderen in zorg en onderwijs en door keihard verzet te plegen tegen het feit dat gewone contacten en hulp tussen mensen steeds meer worden vervangen door betaalde contacten.

Met dit deel van het verhaal zijn wij er helaas nog niet. Elke samenleving die uitgaat van binding en saamhorigheid heeft ook grenzen nodig. Bij het handhaven van die grenzen valt of staat de geloofwaardigheid van de staat bij de geloofwaardigheid op straat. Dat is de repressieve kant. Als politiek en bestuur betalen wij nog steeds de rekening van jarenlang politieke correctheid: de mantel der liefde en gedogen. Mensen zijn daar boos over, en dat snap ik ook wel. Als je bovenbuurman een hennepplantage heeft, als je op straat wordt geconfronteerd met jongeren die de grenzen van het betamelijke kwijt zijn of als je te maken krijgt met importbruiden die de taal niet spreken en zich in hun eigen wereld opsluiten, dan kan ik mij voorstellen dat je niet van de overheid wilt horen dat

je maar je eigen verantwoordelijkheid moet nemen, en al helemaal niet als je net een boete hebt gekregen omdat je 4 km/u te hard reed.

Willen wij alle mensen meekrijgen in een beschavings-offensief, dan moet er eerst door de overheid geleverd worden. Dit betekent dat regels en wetten in ons Nederland worden gehandhaafd en dat bestuurders geen verantwoordelijkheden afschuiven. Er gaat een tandje bij in de aanpak van losgeslagen straatvuig. Heeft het kabinet laatst burgemeester Aboutaleb na de rellen in Hoek van Holland horen vragen om meer bevoegdheden? Ik werd daar toch een beetje moedeloos van. Burgemeesters hebben al een enorme lading aan bevoegdheden erbij gekregen, juist om de veroorzakers en straatvuig aan te pakken: gebiedsverboden, groepsverboden, cameratoezicht, meldingsplicht, ondertoezichtstelling en ga zo maar door. Burgemeesters kunnen dus heel veel. Ik zeg: doe dat dan ook. Ik was vorige week in Gouda en daar is in ieder geval inmiddels het kwartje gevallen.

Mevrouw **Kant** (SP): Ja, maar ook in Gouda is de politiepost gesloten. En daar wil ik het even met u over hebben, nu u het over veiligheid hebt. Dit kabinet bezuinigt op politie. Agenten melden ons in het onderzoek dat wij doen, waaraan inmiddels al meer dan 10.000 agenten meedoen, dat zij veel te weinig tijd hebben om op straat aanwezig te kunnen zijn. 70% geeft aan: ik moet nooddiensten draaien, ik heb zoveel last van bureaucratie, ik kan helemaal niet in die wijk en buurt op straat zijn. Wat gaat u daaraan doen?

De heer **Van Geel** (CDA): Mevrouw Kant raakt een punt dat ons ook grote zorgen baart. Dat is gelukkig niet de discussie over operationele capaciteit, want wij gaan ervan uit dat de minister en de korpsbeheerders daar goed uitgekomen zijn en dat dit zo is. Deze kabinetsperiode zijn extra agenten en ook forensisch rechercheurs aangesteld. Wij willen dat wel zo houden, opdat die niet wegvlieden in andere activiteiten of bezuinigingen. Maar wat u zegt, is waar. Er is een grote bureaucratie, ook binnen het politieapparaat. Wij hebben het laatst weer gezien met de wijze waarop gereageerd wordt als informatie tussen regiodiensten niet doorgegeven mag worden. Ik kom dadelijk met een voorstel – ik kan het nu meteen doen – om eens te kijken of bijvoorbeeld de politie niet onder de WOB behoort te vallen, omdat agenten tijden kwijt zijn met administratie om aan allerlei WOB-verzoeken te voldoen. Ik ben het volstrekt met u eens, om voorbeelden te krijgen, dat wij de operationele capaciteit van de politie moeten verbeteren en uit de bureaucratie moeten weggomen. Ik ben graag met u bereid om voorstellen daarvoor te ontwikkelen. Ik heb zelf nu al een voorstel in dat kader gedaan.

Mevrouw **Kant** (SP): En dat is dan een punt dat mooi is. Wij zullen met die 10.000 agenten zeker helemaal uitpluizen welke bureaucratie geschrapt kan worden.

De heer **Van Geel** (CDA): Dan gaan wij met u mee.

Mevrouw **Kant** (SP): Dan reken ik op uw steun om dat ook daadwerkelijk te gaan doen. Maar dat is maar één kant van het verhaal. Dit kabinet bezuinigt heel erg veel op de politie. U zegt dat het is afgesproken en dat het wel goed komt. Ja, met de managers is dat afgesproken.

Van Geel

De agenten geven echter aan dat zij nu al minder collega's op straat zien, dat er nu al geen mensen meer worden aangenomen op vacatures en dat er dus een afname is van de politiesterkte en het aantal agenten op straat in plaats van een toename.

Daar komt als tweede punt nog bij dat onderzoek heeft uitgewezen dat ook heel veel politieposten om financiële redenen gesloten worden. Vindt u dat een gunstige ontwikkeling? Ik neem aan van niet. En hoe gaan wij dan daar iets doen?

De heer **Van Geel** (CDA): Wat hier voortdurend speelt, is dat wij willen ... Het was een ook door u, een unaniem gesteunde motie. In juni was het, ik weet niet precies meer wanneer.

Mevrouw **Kant** (SP): Zij was van mij, mijnheer Van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Ja, zeg ik. Ik schrijf haar aan u toe, maar ik was even de precieze datum aan het zoeken. Die motie hebben wij unaniem gesteund in de Kamer omdat er een breed gevoel in deze Kamer is dat wij gewoon de operationele sterkte van de politie moeten handhaven. Die uitbreidingen moeten niet teruggedraaid worden. Dat is de lijn. Daar vindt u ons aan uw zijde. Ik ga ervan uit dat als er ook maar iets blijkt wat niet deze uitkomst is, wij met elkaar of dat misschien wel de minister met de Kamer een probleem heeft. Wij hebben namelijk samen gezegd dat wij dit gewoon niet willen. Dat is één.

Twee. Als je dit belangrijk vindt, wil dat nog niet zeggen dat je ook de politie nu kunt aanspreken op efficiënter werken en kostenbesparingen. Dat mag niet vermengd worden met elkaar. Dit is wat wij afgesproken hebben, maar wij mogen ook kijken hoe iets beter en efficiënter kan. Dat blijft ook een opgave waar wij niet voor weglopen en die ook bij het regeerakkoord is afgesproken.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Kant.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat kunt u wel zeggen, maar wij hebben onderzoek gedaan. Daaruit blijkt dat er nu al minder agenten op straat komen. Ik houd u echter aan de belofte dat dit niet mag gebeuren. Dus dat houdt eigenlijk in dat er nu al iets zou moeten gebeuren en dat er dus meer agenten moeten komen.

Mijn vraag ging ook over het sluiten van politieposten. Er is een onderzoek gedaan, omdat op het platteland in Friesland, maar ook in steden, in buurten ...

De **voorzitter**: Uw vraag, mevrouw Kant.

Mevrouw **Kant** (SP): ... politieposten gesloten worden. Vindt u dat net als wij ongewenst en wat gaan wij daaraan doen?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik kan dat in algemene zin niet beoordelen, want dat geldt ook voor andere keuzes die gemaakt zijn voor rechtbank en aanverwanten. Op een gegeven moment is er een optimum tussen kleinschaligheid en efficiency. Ik kan zo in algemene zin niet beoordelen waar deze of gene politiepост wel of niet terecht wordt gesloten. Ik kan daar dus ook geen direct antwoord op geven.

De **voorzitter**: Dank u wel, de heer Rutte.

De heer **Rutte** (VVD): Ik was zelf zaterdagavond op werkbezoek bij de politie in de Bollenstreek. Als je ziet hoeveel tijd ze daar kwijt zijn met het oplossen van een simpele aanrijding, is dat inderdaad verschrikkelijk. Laten wij alsjeblieft proberen de bureaucratie terug te dringen.

Ik heb twee vragen aan de heer Van Geel. Vindt hij het nu verstandig dat die bezuinigingen worden ingeboekt, terwijl alle deskundigen nu zeggen – in de politiewereld – dat die bezuinigingen zullen leiden tot minder blauw op straat? En mijn tweede vraag: is de heer Van Geel bereid om met ons mee te denken of het niet noodzakelijk zou zijn, ietsjes extra te investeren in de politie – een klein beetje extra geld – om te zorgen voor die politiepостen op het platteland? Wij weten dat er in Zuidwest-Friesland nog één potje koffie staat te pruttelen 's nachts in Sneek. Dat is dan voor die "ene politieauto" die in de hele regio daar rondrijdt. Dat is natuurlijk funest voor het veiligheidsgevoel, maar ook voor de letterlijke veiligheid zelf van de mensen in zo'n regio.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb net al aangegeven dat ik ervan uitga dat de afspraken over de politiesterkte doorgezet worden. Dat er enige druk op zit om daar een taakstelling bij te hebben, ook in financiële zin, is nooit weg, want u en ik hebben beiden in grote organisaties gewerkt waar enige druk noodzakelijk is om dingen vloeibaar te maken. Dus ik vind het helemaal niet onverstandig. Ik zou het pas onverstandig vinden als het resultaat niet is wat ik zou willen en dat is dat het ten koste gaat van de operationele capaciteit. Nogmaals, ik wacht uw voorstellen af met betrekking tot politiepостen in Zuidwest-Friesland.

De heer **Rutte** (VVD): Dit probleem is hier vaker bediscussieerd. Het gaat niet alleen om Zuidwest-Friesland, het gaat om al die politie-inzet op het platteland, buiten de grote steden. Mensen stellen vast dat daar steeds minder politie is, dat er vaak nog één auto rondrijdt in zo'n hele regio. De mensen voelen zich daardoor onveilig, hebben te maken met lange aanrijtijden. Dat staat nog even los van deze bezuinigingen, maar dat wordt natuurlijk erger door deze bezuinigingen. Mijnheer Van Geel, u kunt mooie woorden spreken over veiligheid en over het aanpakken van huftegrigheid, maar dat blijven natuurlijk wel praatjes voor de vaak als u niet bereid bent daartoe concrete maatregelen te nemen.

De heer **Van Geel** (CDA): Nee. Mijn stelling is dat er niet altijd ergens geld bij moet om tot verstandige keuzes te komen. Het kan best zijn dat andere prioriteitstellingen mogelijk zijn om de problemen die u schetst en die ik ook hoor op te lossen. Even voor de duidelijkheid: het is niet zo dat die geluiden in CDA-kring, waar men bij uitstek thuis is in de landelijke gebieden, niet doordringen. Het is echter niet altijd verstandig om meteen met de geldbuidel te komen om daar iets extra's te doen. Je kunt ook kijken waar prioriteiten gesteld kunnen worden binnen het werk, zoals efficiënter werken.

De **voorzitter**: Hoe ver bent u?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik ben bijna aan het einde van mijn betoog.

Van Geel

De **voorzitter**: De heer Wilders wil interrumpen.

De heer **Wilders** (PVV): Voorzitter. Ik denk dat het een illusie is om te denken dat de afspraak van de minister van Binnenlandse Zaken met de korpsbeheerder ... En daarom hebben wij ook in onze tegenbegroting die bezuiniging op de politie helemaal ongedaan gemaakt. Maar ik had een andere vraag aan de heer Van Geel.

Mijnheer Van Geel, u hebt het over de politie, maar ik wil het ook hebben over straffen en over de rechterlijke macht. Vindt u niet dat het in ons land eens tijd wordt om niet alleen niet te bezuinigen op de politie maar ook om strenger te straffen en ervoor te zorgen dat de rechterlijke macht geen gekke dingen doet door mensen laag te straffen? Vandaag was in het nieuws dat de politie een klopjacht heeft geopend tegen een topcrimineel, de heer Saban B., die 100 vrouwen had gebrandmerkt, een verplichte borstvergroting had gegeven en had laten prostitueren. Hij was tot zeven jaar cel veroordeeld, maar de rechter had hem een week verlof gegeven om zijn vriendin te bezoeken. Hij is daarna weer opgepakt door de politie, omdat ze dachten: die man gaat vluchten. De rechter heeft opnieuw besloten om hem vakantie te geven. De man is nu voortvluchtig. Is dat, mijnheer Van Geel, de veiligheid die we nodig hebben? We kunnen het met elkaar hebben over politie of niet, maar wat we nodig hebben in Nederland, willen we dit soort uitwassen kunnen voorkomen, is dat we hogere en strengere straffen hebben en dat onze rechterlijke macht dit soort idiotie – zo noem ik het – uit zijn hoofd laat. Bent u dat met mij eens?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik kwam net aan een passage toe – om aan te geven dat voor mij ook de rechterlijke macht niet buiten deze discussie staat – om mijn ongenoegen uit te spreken over een rechter die van mening is dat politieagenten tegen een stootje moeten kunnen, in relatie tot de bescherming van anderen zoals ambulancebroeders en brandweerlieden. Dus daar gaat het mij niet om.

Over strengere straffen gesproken, ik weet dat wij in Europees verband relatief strenge straffen hebben. Dat is één. Ten tweede wijs ik op een motie van de zijde van mijn fractie – ik meen door de heer Haersma Buma of door de heer Çörüz ingediend – over een onderzoek naar de verhoudingen binnen Europa tussen straffen. Het gaat erom daarover een goed oordeel te kunnen hebben en daarbij ook andere aspecten te betrekken dan puur de hoogte van de minimumstraffen of de maximumstraffen. Dus wij zijn ontvankelijk voor deze discussies maar wel met het perspectief dat de strafmaat hier in Nederland best hoog is in vergelijking tot Europa. We willen die discussie graag aangaan. We hebben de minister ook gevraagd om daar informatie over te verstrekken.

De heer **Wilders** (PVV): Hoe durft u te zeggen dat de strafmaat in Nederland hoog is? Ik geef net een voorbeeld. Ik verzeker u dat nergens in Europa mensen zo gek zijn om een topcrimineel die in vrouwen handelt en die vrouwen verminkt, die jarenlang achter de tralies is gegaan, een week vakantie te geven.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat is een heel andersoortige discussie, mijnheer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV): Nee, dat is niet een andere soort discussie. Dat is de vraag die ik u net al stelde en u geeft daar geen antwoord op. Vindt u het met mij idioot, echt idioot dat een Nederlandse rechter zo'n figuur een week vakantie geeft om naar zijn vriendin te gaan? Bent u met de PVV van mening dat we moeten zorgen dat zo'n rechter dat gewoon nooit meer kan doen?

De heer **Van Geel** (CDA): De heer Wilders vroeg mij naar de hoogte van de strafmaat die wij hier hebben. Die vraag heb ik beantwoord. Voor ons zijn straffen straffen. Daar kom ik straks in mijn betoog op terug. In dat opzicht ben ik het volstrekt met de heer Wilders eens. Een onvoorwaardelijke straf mag niet via taakstraffen uitgevoerd worden. Daar gaan wij hard tegen in, omdat wij dat ook vinden. Ik ga niet in op een individueel geval, zonder dat ik daarvan de finesses ken. Wij volgen een lijn waarin straf straf is, wij zijn helder en duidelijk. Dat komt overeen met mijn betoog dat ik op dit onderdeel bijna voltooid heb. Wij willen dat streng wordt opgetreden tegen degenen die onze agenten, ambulancebroeders en brandweermannen belagen. Dat gebeurt in toenemende mate en wij willen dat er streng opgetreden wordt tegen die belagers. Wij willen dat straf straf is en dat die uitgevoerd wordt. Daar zijn we hard in. Nogmaals, over het individuele geval kan en wil ik op dit moment geen oordeel vellen.

De heer **Wilders** (PVV): Mijn collega De Roon en ik hebben een initiatiefwetsvoorstel ingediend voor hogere straffen met een ondergrens. Dit voorbeeld is tekenend en het is niet de eerste keer, mijnheer Van Geel. Deze man had een gevangenisstraf van zeven jaar, geloof ik. De rechter was zo idioot om hem halverwege de rit een week vakantie te geven. Je kunt mensen nog zo'n hoge gevangenisstraf geven, maar zo los je niets op. U zegt dat u er niet op wilt reageren. Dat is diep triest, want dit soort gasten verdient het om op water en brood achter de tralies te zitten. Zij moeten geen week verlof krijgen om met een vriendin op vakantie te gaan.

De heer **Van Geel** (CDA): Dit voorstel staat mooi, maar het gaat om de structuur, niet om het incident. De kern van mijn betoog is dat straffen straffen zijn en dat die echt toegepast moeten worden. Ik roep iedereen op dat zo te doen. Wij willen onze agenten niet minder bescherming bieden omdat geweld tegen hen het risico van hun vak is. Wij zijn faliekant tegen zo'n softe benadering. Wij zijn strak en duidelijk: straf is straf en die moet ook als zodanig uitgevoerd worden.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

De heer **Van Geel** (CDA): Voorzitter. Waarom doen wij dat? Willen wij de burger beschermen voor de politie of willen wij de politie in staat stellen om burgers te beschermen? Het laatste willen wij.

Over de WOB heb ik het al gehad in het interruptie-debat.

Ik kom nu bij het onderwerp integratie en dan ben ik bijna aan het eind van mijn betoog. Van iedereen die naar Nederland komt om zich hier te vestigen, mag worden verwacht dat hij of zij de taal leert en meedoet aan de samenleving. Wij kunnen het niet accepteren dat er steeds nieuwe verloren generaties ontstaan, doordat ouders niet in staat zijn om hun kinderen klaar te stomen

Van Geel

voor onze samenleving. Er komen jaarlijks via huwelijksmigratie vele mensen naar Nederland. Steeds hoor ik van lokale politici dat het moeilijk is en dweilen met de kraan open. Ik weet dat het wat plat klinkt, maar hun zorgen zijn niet uit de lucht gegrepen. Wij moeten kritisch kijken of wij streng genoeg zijn. Komen er niet nog steeds te veel mensen binnen voor wie de kansen om mee te komen in de samenleving gering zijn? Dat is niet goed voor de samenleving, maar het is ook niet goed voor die mensen zelf.

Gelukkig lijkt de inburgering in het land van herkomst te werken. Hoewel vooraf velen zeiden dat het onmogelijk was, loopt het gewoon en haalt 95% van de mensen het examen. Het niveau ligt echter zo laag dat je je kunt afvragen of het voldoende is om mensen echt een kans te geven in onze samenleving. Dit is een samenleving, waarin bijna iedereen ten minste van zijn vierde tot zijn zestiende goed onderwijs heeft gevolgd. Daarom wil het CDA de eisen aan de kennis van taal, van leven in Nederland en van onze cultuur flink opschroeven. Misschien moeten wij zelfs als eis stellen dat men minimaal een diploma heeft voor een beroepsopleiding voordat men hierheen komt. Dan weten wij bijna zeker dat iemand hier aan de slag kan gaan, dat hij meedoet en niet aan de kant staat.

De heer **Rutte** (VVD): Mijn collega Brigitte van der Burg heeft tijdens het debat op 12 december vorig jaar over wonen, wijken en integratie daarover een motie ingediend, maar daar heeft de CDA-fractie tegen gestemd. Daar staan al deze zaken precies in. Wij zijn nu negen maanden verder. Als u toen voor die motie had gestemd, hadden wij misschien een meerderheid in de Kamer kunnen krijgen. Dan hadden wij dit beleid nu al kunnen uitvoeren. Waarom komt u altijd zo laat tot dit soort inzichten?

De heer **Van Geel** (CDA): U zou ook kunnen zeggen dat u blij bent dat het CDA dit voorstel doet. Dat hebben wij overigens al eerder gedaan. Het wetenschappelijk bureau heeft dit voorstel vorig jaar al gedaan. Dat was ook de hoofdkop.

De heer **Rutte** (VVD): U hebt tegen die motie gestemd, mijnheer Van Geel. Wij zijn nu negen maanden verder. Ik mag toch wel politiek vaststellen dat u blij geeft van voortschrijdend inzicht of dat het wetenschappelijk bureau geen rechtstreeks contact met de Tweede Kamerfractie van het CDA heeft.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat stelt u maar vast.

De heer **Rutte** (VVD): Ik heb nog een andere vraag. De VVD heeft begin dit jaar voorstellen gedaan om de huwelijksmigratie, dus de kwestie van de importbruiden, verder aan te scherpen en naar het Deense model te gaan. Ten eerste zeggen wij: laten wij de leeftijd verhogen tot 24 jaar. Dan is het risico op gearrangeerde huwelijken kleiner. Ten tweede moet de bijstand de eerste tien jaar worden gesloten voor mensen die vanuit het buitenland naar Nederland komen. Daardoor kan worden zeker gesteld dat mensen die hier naartoe komen niet meteen in een uitkering terecht komen. Pas na tien jaar wordt de bijstand opengesteld. Is het denkbaar dat u ook over die voorstellen met ons wil meedenken?

De heer **Van Geel** (CDA): Het een wat meer dan het ander. Over dat laatste voorstel: wij willen dat mensen hier werken. Dat is onze eerste invalshoek en vandaar dat we wellicht de eis van een beroepsopleiding moeten stellen.

Wat het eerste punt betreft, wil ik het kabinet wel vragen of het mogelijk is om die leeftijdsgrens te verhogen. Ik heb begrepen dat dit Denemarken op wonderbaarlijke wijze is gelukt. In het kader van de Europese rechten van de mens zou dit in Nederland echter niet kunnen. Die vraag leg ik nu direct voor aan het kabinet.

De heer **Rutte** (VVD): Het is waar dat daarvoor ook naar de Europese regelgeving moet worden gekeken. Dit lijkt mij zó belangrijk, dus dan "mot" dat maar. Neem dan ook het hele Deense model over, zodat de leeftijd naar 24 jaar gaat en je een waarborg moet storten als je hier naartoe komt. De eerste tien jaar geen bijstand voor mensen die hier naartoe komen, om op die manier het aantal huwelijksmigranten naar beneden te brengen. Het gaat erom dat we zo veel mogelijk proberen het probleem van de importbruiden binnen beheersbare proporties te krijgen.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb volgens mij overtuigend aangegeven dat wij dat ook vinden. De weg daar naartoe moet redelijk zijn en moet kunnen. Ik heb een aantal lijnen uitgezet. Die leeftijd wil ik best bekijken, maar omdat dat Europees niet zou kunnen vraag ik toch aan het kabinet om daar zijn licht over te laten schijnen. Verder ben ik bereid om elk debat daarover te voeren of dat op een goede en verstandige manier zou kunnen.

De heer **Wilders** (PVV): Toen ik vanmorgen aan de ontbijttafel zat en ik op NOS Teletekst zag: "CDA wil huwelijksimmigratie beperken", dacht ik: het wordt een mooie dag vandaag. Nu hoor ik dat voorstel van collega Van Geel en ik zie nog wat kruimeltjes van mijn brood op de grond liggen, maar dat is het ook wel ongeveer. Mijnheer Van Geel, wat zijn dat nou voor een minimale voorstellen? Oké, het is een heel klein stapje vooruit, maar de heer Van Geel zegt dat de test een beetje strenger moet worden. Verder zei hij: misschien moet er ook een soort diploma zijn. Volgens mij wordt dat in de meeste landen, gezien de kinderbijslag, regelmatig vervalst. Met andere woorden, de voorstellen van de heer Van Geel stellen helemaal niets voor. Het CDA is verantwoordelijk voor het naar Nederland halen, nee, wat zeg ik, voor het legaliseren van meer dan 25.000 illegalen in een generaal pardon en met zijn voorstellen houdt hij nu misschien drie mensen extra tegen. Kom eens met wat stevig!

De heer **Van Geel** (CDA): Er zijn de afgelopen jaren forse maatregelen genomen met betrekking tot de huwelijksmigratie – inburgeren in het land van herkomst – waardoor die huwelijksmigratie al drastisch is teruggebracht. Dat mogen wij niet vergeten in deze discussie. Wij moeten niet doen alsof het nog op het niveau is van een aantal jaren geleden. Nu zien wij echter hier en daar een lichte toename en ook dat de daling niet doorzet. Gelet op de problemen in de oude wijken zijn wij van mening dat er nog een tandje bij moet. Ik heb niet gezegd dat wij de eisen maar een beetje, ik zou bijna zeggen kruimelsgewijs, opschroeven. Ik heb het dan over

Van Geel

flink opschroeven. Ik heb het over serieuze eisen. Ik verwacht dat dit een adequate maatregel kan zijn om de vermindering die eerder zichtbaar was maar nu stopt, door te zetten. Niet meer en niet minder. Geen draconische verhalen dat er niets gebeurt. Er is heel veel gebeurd, mijnheer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV): Dit zijn nog steeds allemaal kruimels. Mag ik de heer Van Geel concreet aan een getal binden? Tot welk getal moet het dalen voordat het CDA tevreden is over de maatregel? Anders is het praten in de lucht en blijft het gebakken lucht. Tot welk aantal moet het dalen, wil de heer Van Geel tevreden zijn met zijn zogenaamde, want dat is het niet, stevige voorstel?

De heer **Van Geel** (CDA): Wat wij doen, geldt voor asielbeleid en ook hiervoor. Wij nemen maatregelen en als wij zien dat die onvoldoende effect hebben, bedenken wij nieuwe maatregelen opdat het nog beter gaat. Dat is de constante lijn die wij ook op dit dossier volgen. Ik ga mij nu niet vastleggen op 1000 X of 1000 Y. Dat vind ik geen goede lijn. Ik geef aan dat het minder moet worden, ik zie dat in die verdere aanscherping, nogmaals, juist om de integratie in de oude wijken werkelijk mogelijk te maken. Ik leg mij niet vast op een getal van 1000 meer of minder. Dat kan niet.

De heer **Wilders** (PVV): Ik kan, nu de heer Van Geel niet eens een aantal wil noemen of een minimumeis, niet anders dan concluderen dat dit voor een groot deel gebakken lucht is van een vertegenwoordiger van een partij die toelaat dat er volgend jaar weer 19.000 extra asielzoekers bijkomen wat ons een paar honderd miljoen extra kost. Hij is ook vertegenwoordiger van een partij die onder druk van de Partij van de Arbeid tienduizenden illegalen onder wie criminelen, met een generaal pardon heeft gelegaliseerd. Met die paar slappe voorstellen die u nu doet, maakt u dit echt niet goed, mijnheer Van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik constateer dat het CDA in de afgelopen jaren, in welke combinatie ook, de problematiek serieus heeft aangepakt, en dat dit heeft geleid tot een drastische daling van huwelijksmigranten. We hebben een stevig integratiepakket afgesproken, dat nu moet worden uitgevoerd. En u weet dat wij geen voorstander waren van het generaal pardon, maar dat zei u net zelf al in een tussenzin.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Het CDA was daar geen voorstander van, maar heeft het toch ingevoerd. Tja, dat heet "dubbele tong". Balkenende III, onder leiding van dezelfde premier die altijd heeft gestaan voor dat restrictieve toelatingsbeleid en de inburgering in het buitenland, heeft uitgevonden waar de heer Van Geel zo juichend over doet. Het kabinet-Balkenende IV heeft het generaal pardon ingevoerd. Wat is de stijging geweest van het aantal importbruiden door de invoering van het generaal pardon?

De heer **Van Geel** (CDA): Eerlijk gezegd zoek ik naar het precieze verband tussen die zaken ...

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat wil ik wel even uitleggen: onder het generaal pardon hebben veel illegale mannen een verblijfsvergunning gekregen en die

hebben naderhand allemaal hun bruid naar Nederland laten komen. Dus, wat is die stijging?

De heer **Van Geel** (CDA): Als u daar cijfers over heeft, wil ik die graag zien.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ja, en ik hoop dat u zich dan wel even achter het oor gaat krabben. Er was namelijk een stijging van 80%. U houdt dus wel een mooi en stoer verhaal over het stoppen van importbruiden, maar u heeft er met de invoering van het generaal pardon voor gezorgd dat er in 2007 en in latere jaren 80% meer importbruiden kwamen dan in 2006.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik zou uw cijfers hierover graag zien. Maar nogmaals, het eerste wat gebeurde toen er een nieuwe Kamer was gekozen, was dat er een feitelijke meerderheid ontstond voor het generaal pardon.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Omdat het CDA meedeed.

De heer **Van Geel** (CDA): Nee, u moet geen geschiedvervalsing hanteren. Onmiddellijk toen de Kamer was geïnstalleerd, kwam er een motie en op een gegeven moment ook een meerderheid voor het generaal pardon. Dat was toen de politieke realiteit en die hebben wij in deze coalitie gerespecteerd.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Nee, want toen bestond het kabinet-Balkenende III nog en ging het CDA al om, want het wilde vooral op het pluche met de PvdA.

De heer **Van Geel** (CDA): Hoe dat is gelopen, is niet relevant. Voor mij is relevant dat er een Kamermeerderheid was voor een generaal pardon en dat wij die hebben gerespecteerd in de verdere discussies in de coalitieonderhandelingen.

Ik rond af. Veel mensen in ons land zijn bezorgd over werk, inkomen, identiteit, veiligheid, het milieu, de toekomst van hun kinderen; en dat in een steeds sneller veranderende wereld. Mensen raken onthecht en zoeken naar zekerheden. Daarop kan de politiek op twee manieren reageren: zij kan die bezorgdheid echoën en versterken, maar zij kan ook richting geven. Dat laatste willen wij; met deze coalitie, en als het even kan met de hele Kamer. Het CDA wil bedreigingen tot kansen maken. Laten wij die uitdaging aanvaarden. Het is dé taak voor politici en bestuurders om mensen te helpen om thuis te raken in deze woelige tijd; niet door gouden bergen te beloven, niet door verantwoordelijkheden over te hevelen, niet door terug te gaan naar een nostalgisch, onbereikbaar verleden, maar door mensen consequent te helpen om weerbaar te worden. Zo komt Nederland sterker uit de crisis.

De heer **Wilders** (PVV): Voorzitter. De heer Van Geel zei in zijn betoog, toen hij het had over alle ombuigingen die al dan niet kwamen en alle werkgroepen, dat iedereen zijn steentje moet bijdragen. Maar als iedere Nederlander straks helaas zal merken wat de crisis voor hem betekent, wat vindt de heer Van Geel er dan van dat de uitkering voor de leden van het Koninklijk Huis niet alleen niet is gedaald of gelijk is gebleven, maar zelfs fors is gestegen? Voor de Majesteit was dat, geloof ik, met € 30.000 en voor de kroonprins en zijn vrouw met € 7000 voor ieder. Zou het niet op zijn plaats zijn om de

Van Geel

20% die overal in de begrotingen wordt gezocht, ook door de leden van het Koninklijk Huis te laten betalen – voor hen een bescheiden bedrag – zodat ook zij meebetalen aan wat de gewone man of vrouw in Nederland voor zijn kiezen krijgt?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb helemaal geen zin om deze discussie over individuele gevallen en over het Koninklijk Huis, in deze situatie te voeren.

De heer **Wilders** (PVV): Individuele gevallen? We hebben daar zelfs een begroting voor gemaakt!

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb er helemaal geen behoefte aan om hier publiekelijk de positie van het Koninklijk Huis, de vergoedingen die daarvoor worden gegeven en de inkomensbestanddelen te bespreken. Ik blijf herhalen dat wij bereid zijn om alle goede plannen te bespreken, maar ik ben niet bereid om over individuele gevallen te spreken. Ik heb ook niet over de hypotheekrente of andere zaken gesproken. Ik wacht af met welke voorstellen het kabinet gaat komen, maar ik denk niet dat dit het eerste onderwerp is waarover wij met elkaar zouden moeten spreken.

De heer **Wilders** (PVV): Het is toch werkelijk niet te geloven! Er is nota bene op Prinsjesdag een aparte begroting ingediend door dit kabinet. Wij hebben het namelijk niet over zomaar iemand: wij hebben het over het Koninklijk Huis, onze gewaardeerde majesteit en de andere leden van het Koninklijk Huis. Als heel Nederland moet betalen, de minister-president zegt dat het een moeilijk jaar wordt en de minister van Financiën dat iedereen de broekriem moet aanhalen, zou het dan niet redelijk zijn om de persoonlijke toelage van de leden van het Koninklijk Huis, toch niet de armsten van deze wereld, met 20% te korten? Dat kunnen ze makkelijk betalen en dan is het het volk, de gewone man en vrouw, ook veel beter uit te leggen. Ik vind het heel kwalijk dat u daarvoor wegloopt. Het is ook uw verantwoordelijkheid, want wij stellen hier de begroting vast. Geef toch gewoon een eerlijk antwoord!

De heer **Van Geel** (CDA): Om de problemen aan te kunnen pakken moet iedereen meedoen. Dat heb ik herhaaldelijk gezegd. Ik heb er echter geen zin in om nu even iets uit de begroting voor 2010 weg te amenderen om aan een bepaald gevoel tegemoet te komen. Dat is niet de wijze waarop wij met dit probleem moeten omgaan. Ik heb een samenhangend verhaal gehouden over de manier waarop wij met elkaar de problemen kunnen oplossen. Ik heb er geen behoefte aan om individuele posten uit de begroting naar voren te halen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik wil hierover toch ook een vraag stellen en om die vraag te beantwoorden hoeft u echt niet op de individuele omstandigheden van welk lid van het Koninklijk Huis dan ook in te gaan. Wij zouden in ieder geval kunnen beginnen met het ongedaan maken van oneerlijke bevoordeling. Laat het Koninklijk Huis bijvoorbeeld inkomstenbelasting en successierechten betalen.

De heer **Van Geel** (CDA): Daarvoor geldt het antwoord dat ik zojuist heb gegeven. Wij gaan met elkaar bekijken hoe wij de problemen samen kunnen oplossen. Ik ga

geen uitspraak doen over individuele posten op de begroting. Dat doen wij gewoon niet.

De heer **Wilders** (PVV): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Niet op hetzelfde punt een tweede keer, mijnheer Wilders.
Nog een vraag voor mevrouw Halsema.

De heer **Wilders** (PVV): Het is een ander punt.

De **voorzitter**: Het is hetzelfde punt, mijnheer Wilders. Dat bepaal ik.
Mevrouw Halsema.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Wij hebben het niet over een individuele asielzoeker, maar over een Nederlands instituut: het staatshoofd. Daarvoor is een begroting opgesteld. Het is dus totale flauwekul dat u zegt daarover niet te kunnen praten. Daarmee zegt u namelijk dat u eigenlijk over een deel van de staatsfinanciën niet wilt praten.

De heer Wilders deed een vrij fors voorstel en daarom probeer ik het met een iets voorzichtiger voorstel. Het CDA moet toch ergens op kunnen bewegen. U moet toch bevattelijk zijn voor een vrij elementair voorstel voor gelijkberechtiging.

De **voorzitter**: En uw vraag, mevrouw Halsema.

De heer **Van Geel** (CDA): Kom op, mevrouw Halsema.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Successierechten en inkomstenbelasting. Kom op!

De heer **Van Geel** (CDA): Ik herhaal nu voor de zesde keer dat wij alles op alles moeten zetten om deze problemen te boven te komen. Wij willen dat met elkaar in samenhang doen en ik heb daarom geen zin om in het verband van een individuele begroting voor 2010 een dergelijke maatregel te treffen. Blijkbaar kunt u dat niet accepteren.

Mevrouw **Kant** (SP): Het is natuurlijk kruimelwerk gezien de omvang van de totale begroting. Maar ik vind het wel gek dat u hier zo spastisch voor wegloopt.

De **voorzitter**: Een nieuw punt. Niet hetzelfde punt herhalen.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik doe een nog voorzichtiger voorstel: niet 20% inleveren of gewoon belasting betalen, maar de toelage voor het Koninklijk Huis bevriezen. U wilt namelijk wel de studiefinanciering en allerlei toelagen bevriezen.

De **voorzitter**: Dat is toch hetzelfde punt.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat moet toch kunnen of niet.

De heer **Van Geel** (CDA): Dezelfde vraag en dus hetzelfde antwoord.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Kant.
Mevrouw Verdonk, een ander punt.

Van Geel

Mevrouw **Kant** (SP): Hoezo een ander punt? Ik wil graag een antwoord, want ik doe een ander voorstel.

De **voorzitter**: U stelt echt dezelfde vraag.

Mevrouw **Kant** (SP): Nee. De heer Wilders zei 20%. Ik vind dat ook goed, maar ...

De heer **Van Geel** (CDA): U stelt drie keer dezelfde vraag.

Mevrouw **Kant** (SP): Mevrouw Halsema zei: ook belasting betalen. Ik ben nog voorzichtiger.

De **voorzitter**: Ik hoor mijnheer Van Geel zeggen dat hij hetzelfde antwoord gaat geven.

Mevrouw **Kant** (SP): Nee.

De heer **Van Geel** (CDA): Hetzelfde antwoord.

Mevrouw **Kant** (SP): U vindt dus dat u de studie-financiering van alle studenten in Nederland kunt bevriezen en dat u de toeslagen voor zieken en gehandicapten kunt bevriezen, maar de toelage voor het Koninklijk Huis niet?

De heer **Van Geel** (CDA): Ik vind dat u een schijntegenstelling creëert en aan symboolpolitiek doet. Dat zouden wij bij dit soort dossiers niet moeten doen. Ik heb gezegd dat wij serieus willen kijken naar alle opties die voor de toekomst nodig zijn. Ik wil er niet een punt uitlichten.

Mevrouw **Kant** (SP): Het is klein bier, het zet geen zoden aan de dijk, maar het zou wel een heel mooi symbool zijn.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Alle kleine beetjes helpen, ook in deze crisis. Laten we het daarop houden. In crisistijd moet je keuzes durven maken. Durft de CDA-fractie de keus te maken om iets van het Koninklijk Huis binnen te halen? U mag zelf kiezen wat u binnenhaalt. Ik ben nog vrijer dan alle voorgaande sprekers. Misschien is het een idee om te beginnen met het ongeloflijk dure vakantiehuis dat neergezet wordt en dat de belastingbetaler goud geld gaat kosten aan beveiliging. Begin daar nou mee!

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb geen enkele behoefte iets toe te voegen aan, of te reageren op dit soort populistische uitspraken.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Tja, dit soort populistische uitspraken. Populisme. Populus betekent volk. Wat een geuzennaam! Wat ben ik blij dat u mij populist noemt. Spreekt u, als woordvoerder van de CDA-fractie en de grootste regeringspartij, het kabinet nu eens aan, zodat er oplossingen worden geboden voor de kredietcrisis. Gaat u als CDA-fractie nou eens met de billen bloot ...

(hilariteit)

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik begrijp dat niet iedereen hier gecharmeerd is van uw blote billen. Maar zegt u nou toch eens iets concreets. U staat hier nu twee uur. Geef

hier nu eens één concreet punt, één concrete oplossing, die u voor ogen staat.

De heer **Van Geel** (CDA): De discussie over de vraagstukken waar dit land voor staat, de keuzes die gemaakt moeten worden voor de toekomst, mag hier nu geen afronding krijgen door een en ander toe te spitsen op één onderdeel van het Koninklijk Huis. U vliegt als een bij op de honing af om hier een populistisch nummertje van te maken. Dat doen we gewoon niet! Wij willen een serieus debat over wie wat kan bijdragen aan het gezond maken van de economie en de groei van Nederland. We gaan hier nu geen debat voeren over de precieze vergoeding x of y van het Koninklijk Huis. Daar heb ik nu geen enkele behoefte aan. Laat ik het maar herhalen: wij gaan voor de grote dingen om ervoor te zorgen dat dit land weer weerbaar wordt.

(geroffel op de bankjes bij de CDA-fractie)

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Als mijnheer Van Geel zegt dat iedereen de broek moet aantrekken, dat alle mensen moeten meehelpen ...

(hilariteit)

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ik bedoel: de broekriem moet aanhalen; ik raak helemaal in de war van het beeld van die blote billen van mijnheer Van Geel.

De heer **Van Geel** (CDA): Nou kan ie wel weer.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Laten we het over de broekriem hebben.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik krijg het er warm van.

(hilariteit)

De heer **Rutte** (VVD): Ik stel een korte schorsing voor.

De **voorzitter**: Mevrouw Thieme, probeert u het nog een keer.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Ben ik ook zo rood als de heer Van Geel?

De heer **Van Geel** (CDA): Kun je nagaan wat ik echt moeilijke vragen vind vandaag.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): Serieus, voorzitter. De heer Van Geel geeft aan dat we allemaal moeten bijdragen om de crisis te beteugelen, maar ik vraag me af hoe hij dan kan verdedigen dat het Koninklijk Huis daarvan wordt uitgesloten.

De heer **Van Geel** (CDA): Dat zeg ik niet. U maakt een fout. Ik zeg: ik wil niet nu ad hoc op een onderdeel een populistisch nummertje maken over het aanpakken van het Koningshuis. Ik heb gezegd: wij moeten allemaal bezien hoe wij het de komende tijd kunnen doen. Wat ons betreft zal er niemand worden uitgezonderd wat betreft de vraag hoe wij uit deze crisis kunnen komen, maar ik wil dat niet nu ad hoc doen op één begrotingspost, als een soort populistisch symbool in deze discussie. Dat doen wij niet; daarvoor zijn de problemen

Van Geel

in dit land veel te groot. Wij hebben veel te veel serieuze dingen met elkaar te bespreken, namelijk hoe wij dit proces goed gaan organiseren en tot belangrijke beslissingen komen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): U kunt wel dit moment aangrijpen om aan te geven, als iedereen moet bijdragen, hoe het Koninklijk Huis gaat bijdragen aan het oplossen van deze crisis.

De heer **Van Geel** (CDA): Ik heb gezegd: iedereen doet mee, maar niet nu ad hoc in de discussie die zich nu ontrolt.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.42 uur tot 14.25 uur geschorst.

De **voorzitter**: Op de tafel van de Griffier ligt een lijst van ingekomen stukken. Op die lijst staan voorstellen voor de behandeling van deze stukken. Als voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaar is gemaakt, neem ik aan dat daarmee wordt ingestemd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Ormel als voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken.

De heer **Ormel** (CDA): Voorzitter. Namens enkele leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken verzoek ik u om het verslag van het AO over nucleaire wapens en non-proliferatie toe te voegen aan de plenaire agenda.

De **voorzitter**: Als daar geen bezwaar tegen is, voeg ik het toe aan de agenda van volgende week.
Het woord is aan mevrouw Van Velzen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Voorzitter. Ik heb een vergelijkbaar verzoek. Ik wil u vragen om het verslag van het AO over de modernisering van het gevangeniswezen op de plenaire agenda te zetten.

De **voorzitter**: Niemand wil hierover het woord. Dan zullen wij het toevoegen aan de agenda van volgende week.
Het woord is aan de heer Atsma, althans aan de heer Ormel namens de heer Atsma.

De heer **Ormel** (CDA): Voorzitter. Als collega van de heer Atsma verzoek ik u om het verslag van het AO over het aalbeheerplan toe te voegen aan de plenaire agenda.

De **voorzitter**: Wij zullen het toevoegen aan de agenda.
Het woord is aan mevrouw Karabulut. Ik zie haar niet, misschien kan mevrouw Van Velzen haar vervangen. Dat is kennelijk niet het geval. Dan is het woord aan mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik zie graag

dat het verslag van het schriftelijk overleg over het Besluit deskundigheidseisen gastouderopvang op de plenaire agenda geplaatst wordt.

De **voorzitter**: Niemand wil hierover het woord. Dan zullen we het toevoegen aan de agenda.

Op verzoek van de CDA-fractie benoem ik in de vaste commissie voor Defensie het lid Algra tot lid in plaats van het lid Bilder; in de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het lid Algra tot lid in de bestaande vacature en het lid Joldersma tot plaatsvervangend lid in de bestaande vacature.

Op verzoek van de PVV-fractie benoem ik in de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken het lid De Roon tot lid in plaats van het lid Wilders en het lid Wilders tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid De Roon; in de vaste commissie voor Economische zaken het lid Bosma tot plaatsvervangend lid in de bestaande vacature; in de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid het lid Bosma tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid Fritsma; in de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport het lid De Mos tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid Bosma; in de algemene commissie voor Jeugd en Gezin het lid De Mos tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid Bosma en in de algemene commissie voor Wonen Wijken en Integratie het lid Bosma tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid De Mos.

Dan zijn wij gekomen aan het einde van de regeling van werkzaamheden. Als de leden binnen zijn, kunnen wij de algemene politieke beschouwingen hervatten. Willen de fractiesecretarissen, bestuurlijk dan wel ambtelijk, ervoor zorgen dat de leden weer naar de zaal komen? Ik geef de volgende spreker pas het woord als de leden er zijn, want het lijkt mij niet goed om te beginnen in een halfllege zaal.

Aan de orde is de voortzetting van:

- **de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2010 (32123).**

De beraadslaging wordt hervat.

De heer **Rutte** (VVD): Voorzitter. Nederland wordt niet geregeerd. Vak K, het regeringsvak, is weliswaar gevuld, maar eigenlijk zijn dit algemene beschouwingen zonder kabinet. Leden van het kabinet, ik vraag u om af en toe te bewegen, dan weten wij zeker dat het geen foto is maar dat u er werkelijk zit.

Met een beleid van voortdurende non-compromissen – wij doen dit als jullie dat niet doen – bewijst Balkenende IV Nederland op dit moment een slechte, misschien zelfs wel de slechtst denkbare, dienst. De VOC, mijnheer de minister-president, werd niet bestuurd door commissies, maar door een mentaliteit van durf en daadkracht, met schepen die een koers hadden, in plaats van, zoals het motorbootje Bos en Balkenende, doelloos, met een losgeslagen roer, zwalkend op de golven van de economie.